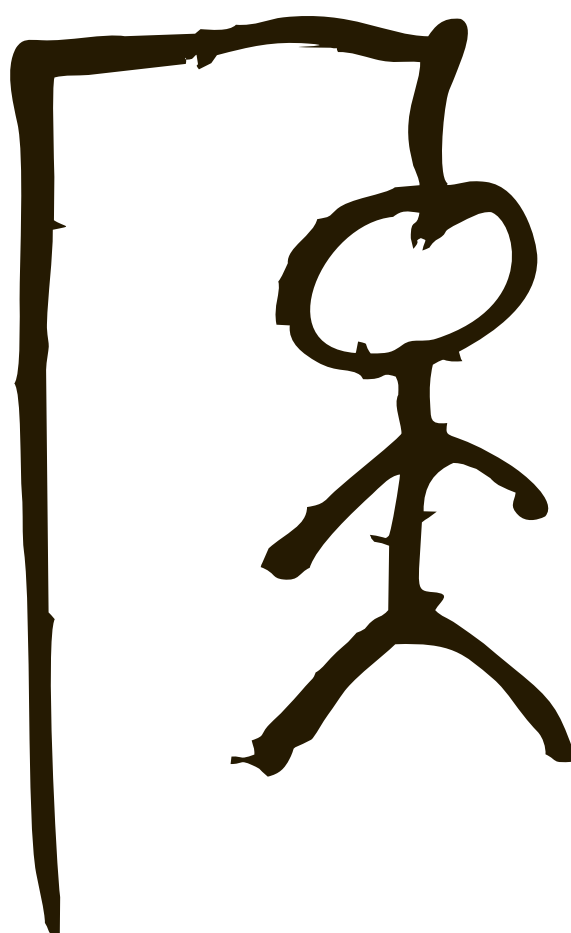
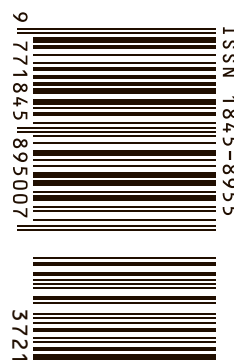

NOVOSTI HOBOCIJA

#1134

Samostalni
srpski
tjednik

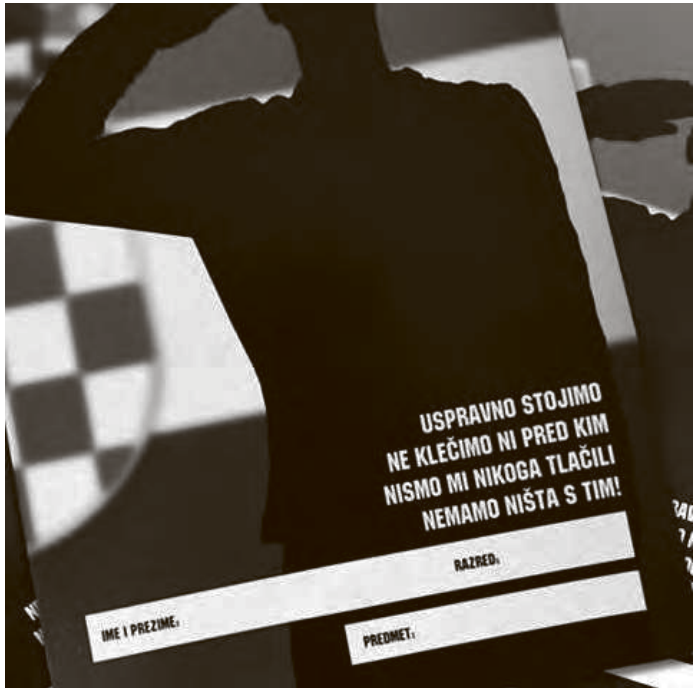
Petak 10/09/2021
10 kn/100 din/1.20 €

Igra vješala

Dok ministar obrazovanja ne vidi razloga za uvođenje predmeta građanskog odgoja, načelnici općina dijele učenicima bilježnice s antimanjinskim porukama str. 10-11.

RABLJENA SEDMICA

Bilježnice koje je učenicima podijelila općina Darda (Foto: Facebook)

Darovi

Općina Darda pod vodstvom HDZ-a odlučila je podijeliti učenicima bilježnice s motivom hrvatske zastave, vojnika i natpisom: 'Upravno stojimo, ne klečimo ni pred kim, nismo mi nikoga tlačili, nemamo ništa s tim.' Jedna mještanka bila je nezadovoljna i o tome posvjedočila na društvenim mrežama. Reagirao je mjesni HDZ i ženu napao. Na koncu, oglasio se načelnik općine ANTO VUKOJE: 'Općina Darda je smogla snage da u kriznim vremenima kupi bilježnice svima od 1. do 8. razreda, ne vidim tu ništa sporno, hrvatski grb, hrvatska zastava, hrvatski vojnik, živimo u hrvatskoj državi.' Ako čovjek dosad nije shvatio što je upitno u veličanju ratova desetljećima nakon što su okončani, a očito nije, i ako pripada stranci koja se profilirala kao organizacija zaslužna za stalno podsjećanje na rat, a pripada, i ako ta stranka vlada državom, a vlada, onda sasvim sigurno nikada i neće razumjeti gdje je problem. U općini Sibirj, čiji je načelnik u Hrvatskoj konzervativnoj stranci, djeci su darovali bilježnice na kojima se obitelj kišobranom štiti od duginih boja. Uz natpis: 'Sve je OK, ali obitelj je uvijek na prvom mjestu!' Bio je to kutak za toleranciju.

Dobrotvor

Toliko dobrih ljudi, spremnih pomoći potrebitima, nikada nećemo upoznati, skoro da ne bismo ni znali za njih da nije spleta okolnosti. Jedan od spletova okolnosti pred očima nam je doveo RENATA KORAČA. On je, čitamo, vlasnik najuspješnijeg lanca kladionica u Bosni i Hercegovini. Gledamo u dnevnim novinama njegove fotografije s istaknutim domoljubima, na jednoj je s KOLINDOM GRABAR-KITAROVIĆ, na drugoj između MARKA PERKOVIĆA THOMPSONA i ZLATKA DALIĆA,

na trećoj u dresu nacionalne reprezentacije, u društvu MILIJANA BRKIĆA i njegova kuma BLAŽA CURIĆA. O Koraču pišemo jer je, prema informacijama upućenih medija, dao ili posudio ZDRAVKU MAMIĆU 44,5 milijuna kuna kojima je krajem srpnja ove godine podmirio dug državi utvrđen pravomoćnom presudom osječkog suda. Time je spriječena ovrha Mamićeve imovine. 'Ma neću to uopće komentirati. Nema potrebe da to komentiram za novine. Neka ljudi pišu, to je njihovo pravo, no ja to neću komentirati', izjavio je Mamić. Prema presudi, iz Dinama je izvukao 52 milijuna kuna, no 7,5 milijuna kuna država mu je ranije oduzela. Prema dogovoru s Državnim odvjetništvom, novac neće biti vraćen ukine li Ustavni sud presudu, nego tek u slučaju da Mamić bude pravomoćno oslobođen.

Mason

I dok Mamiću fino ide i u egzilu, čak i osuđen i u bijegu nalazi darežljive prijatelje, DRAŽEN JELENIĆ nikako da se skradi na

radnom mjestu. Bio je glavni državni odvjetnik, a 19. veljače 2020. godine dao je ostavku nakon što je NIKICA GABRIĆ, poznati liječnik i također mason, podnio prijavu uz tvrdnju da ga se pokušalo ucijeniti objavama tekstova o njegovoj masonskoj loži. Tad se ispostavilo da je i Jelenić mason, što nitko nije znao, pa se pokrenulo pitanje smiju li državni odvjetnici biti članovi tajnih društava ili je to nespojivo s njihovim radom. Uglavnom, ostavku je podnio 19. veljače prošle godine, priznao je da je bio član, ali je zatajio tko je još bio s njim. Stoga ga je glavna državna odvjetnica ZLATA HRVOJ Šipek počela stegovno goniti. Državnoodvjetničko vijeće donijelo je rješenje o njegovu privremenom udaljavanju s posla, koje je Vrhovni sud nekidan ukinuo. Ipak, Jelenić nije proveo ni čitav dan na radnom mjestu. Malo nakon što se pojavio u DORH-u uručena mu je nova odluka Državnoodvjetničkog vijeća kojom mu je produljeno privremeno udaljenje s posla.

Reformist

Počela je i školska godina. Nakon dvije godine, djeca su se vratila u učionice, ali neke epidemiološke mjere ostale su na snazi. Učenici viših razreda osnovnih škola i srednjoškolci nosit će maske, izbjegavat će se i grupiranja učenika na hodnicima. Inače, učitelji i nastavnici poručili su resornom ministarstvu pod vodstvom RADOVANA FUCHSA da više neće besplatno raditi dva posla – u učionici i online za djecu koja obole ili odu u izolaciju. Odnosno, ministarstvo će morati platiti svaki dodatni rad. U skladu s pravilima žanra, Fuch je iskoristio prisutnost medija da izgovori ministrima omiljenu riječ – reforme. On, Fuchs, ukazao se u Zadarskoj županiji, rekao kako 'želi da nova školska godina bude svima lakša od prethodne u smislu epidemiološke situacije i pandemijskoga stanja'. Izgovorio je i ovo: 'Osigurali smo ogroman izvor sredstava za izgradnju škola i dječjih vrtića u cijeloj Hrvatskoj. Reformski proces ide u smjeru da sva djeca idu na cjelodnevnu nastavu, na boravak u školama. On će biti

Veliki reformator – Radovan Fuchs (Foto: Davorin Višnjić/PIXSELL)

minimalno do 15 sati, a ako lokalna sredina odluči, postoji mogućnost produžetka do 17 sati.' Ovo da se ne žalite kako vas ne informiramo o reformskim procesima.

Kažnjenik

Prošlog mjeseca navršilo se deset godina od pomorske nesreće u kojoj je poginuo bračni par SALPIETRO iz Italije. Skrivio ju je poduzetnik TOMO HORVATINČIĆ koji se tek nedavno našao iza rešetaka. Odugovlačenje je posljedica njegova narušenog zdravlja, ali i ozbiljne bolesti hrvatskog pravosuđa.

Veliki eskivator – Tomislav Horvatinčić (Foto: Željko Hladika/PIXSELL)

Horvatinčić u zatvoru u Remetincu čeka u koju će ga kaznionicu uputiti. Nagađalo se da će ići u Valturu u Puli u kaznionicu otvorenog tipa, ali će ipak, na koncu, ići u Lipovicu – Popovaču. Zašto je sve trajalo toliko dugo, je li se moglo okončati ranije, prije Horvatinčićevih bolesti, je li mogao kaznu izdržavati u kraćem roku nakon nesreće i je li zaista trebalo proći deset godina da ode na odsluživanje svoje četiri godine i deset mjeseci? Na pitanja ne treba odgovarati, sve je jasno, jasno je i zašto, da se ne ponavljamo.

Na posao, pa s posla – Dražen Jelenić (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

IMPRESSUM

Godina xxii / Zagreb | petak, 10/09/2021

NOVOSTI #1134

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće
ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac
GLAVNI UREDNIK
Nikola Bajto

ZAMJENICA GLAVNOG
UREDNIKA
Andrea Radak

IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal
Novosti), Petar Glodić
(Kronika), Boris Postnikov
(Kultura)

REDAKTORICA Darija
Mažuran-Bučević

KOLUMNISTI
Marinko Čulić, Boris
Dežulović, Viktor Ivančić,
Sinan Gudžević,
Boris Rašeta
REDAKCIJA
Paulina Arbutina,
Mašenjka Bačić, Jerko
Bakotin, Dragana Bošnjak,
Milan Cimeša, Zoran
Daskalović, Ivica Đikić,

Tena Erceg, Milan Gavrović,
Dragan Grozdanić,
Mirna Jasić Gašić, Nenad
Jovanović, Vladimir Jurišić,
Davor Konjikušić, Saša
Kosanović, Anja Kožul,
Igor Lasić, Bojan Munjin,
Tamara Opačić, Srećko
Pulig, Hrvoje Šimičević,
i Borivoj Dovniković
(karikaturist)

TAJNICA REDAKCIJE
Vedrana Bibić

GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak,
Darko Matošević

DIZAJN
Parabureau / Igor
Stanišević & Damir
Bralić, Nikola Đurek

ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 6500
Novosti su financirane
sredstvima Savjeta za
nacionalne manjine Vlade
Republike Hrvatske i sredstvima
Ureda za ljudska prava i prava
nacionalnih manjina Vlade
Republike Hrvatske.
REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811 198, 4811 281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

Crkva U-Hrvata

Goran Macura, organizator postavljanja jumbo plakata kojima se promiče izjašnjavanje pravoslavaca kao Hrvata i pripadnika Hrvatske pravoslavne crkve, kao domar se 2019. zaključao u školi sa skupinom učenika, a 2020. prijavljen je zbog prijetnji smrću načelniku šibenske policije. Njegove plakate po svemu sudeći financiraju emigrantski krugovi

GORAN MACURA, glavni logističar postavljanja 80-ak jumbo plakata koji pozivaju građane pravoslavne vjeroispovijesti da se na narednom popisivanju stanovništva deklariraju kao Hrvati i pripadnici Hrvatske pravoslavne crkve, krajem prošle godine završio je u pritvoru zbog prijetnji smrću načelniku šibenske policije IVICI KOSTANIĆU. Protiv njega je zbog toga podignuta i optužnica. Taj hrvatski branitelj pravoslavne vjeroispovijesti iz šibenskog kraja, koji ležerno na društvenim mrežama pozdravlja s fašističkom krilaticom 'Za dom spremni', prije toga je nakratko bio domar u osnovnoj školi. Nedugo nakon što je tamo privremeno zaposlen, zaključao se jednog jutra u siječnju 2019. u školi, u kojoj je već bilo i nešto učenika, sprječavajući ulaz nastavnica i uvjeravajući preko razglasa prestrav-

ljenu djecu i policiju da ne trebaju brinuti jer nema sa sobom bombe i oružje. Njegova svježe osnovana Udruga hrvatskih pravoslavnih branitelja, koja nije zavedena u registrima Republike Hrvatske, uparila se prošli mjesec u inicijativu s Hrvatskom pravoslavnom crkvom, koja po Ministarstvu uprave također ne postoji. Cilj im je da uz pomoć donatora, po svemu sudeći imućnih australskih Hrvata, među kojima ima i negatora holokausta nad Židovima i genocida nad Srbima i Romima u Jasenovcu, doprinesu kampanji hrvatske krajnje desnice u popularizaciji posve marginalne vjerske institucije s izraženom ustaškom prošlošću. To je razvidno iz kronologije događaja koje smo istražili baveći se pričom o mega-panoima koji su prije dva tjedna postavljeni po cijeloj Hrvatskoj.

Krajem kolovoza, gotovo u isto vrijeme kad su institucije srpske manjine u Hrvat-

skoj pokrenule plakatnu i internet kampanju za ohrabivanje pripadnika zajednice da se bez straha deklariraju kao Srbi, osvanuli su dakle plakati na kojima kreatori potiču zaokruživanje tri kategorije: Hrvat po nacionalnosti, pravoslavac po konfesiji i pripadnik Hrvatske pravoslavne crkve (HPC). Potonja organizacija, koja ne postoji u registru vjerskih zajednica, tvrdi da podržava inicijativu. Njen arhiepiskop, bugarski državljani ALEKSANDAR RADOEV IVANOV, plakate naziva 'našima', pa je i grb HPC-a postavljen na njima. Macura pak na društvenim mrežama ističe da je prikupljanje i raspoređivanje novca za plakate njegova dužnost, odnosno obligacija udruge koju nije registrirao. U priči nedostaje treći i najvažniji aspekt: tko to plaća? Plakati su postavljeni na lokacije u vlasništvu firme P.I.O. koja dvotjedno oglašavanje na petometarskom panou naplaćuje

između tisuću i tisuću i pol kuna. Kumulativno, dakle, ovaj projekt je uz troškove lijepljenja koštao između 80 i 120 tisuća kuna, izuzmu li se eventualni popusti na količinu koji, uzgredno, nisu dio službene ponude na stranicama ove marketinške kompanije.

Izvjesno je da Goran Macura, koji je u više navrata tvrdio da nije zaposlen, nije mogao pokriti nemale troškove kampanje. Nigdje se, međutim, ne mogu naći imena pokrovitelja, niti je objavljen broj žiro računa za građanske uplate. No izjave koje su inicijatori ovog projekta davali u zadnjih nekoliko mjeseci sugeriraju da trag vodi prema australskim Hrvatima, bivšim Macurinim suborcima i nekim drugim poduzetnicima

Goran Macura (drugi s lijeva) s arhiepiskopom Aleksandrom u Šibeniku 2020. (Foto: Duško Jaramaz/PIXSELL)

Sudac istrage odredio je Macuri 6. listopada 2020. jednomjesečni pritvor zbog opasnosti od ponavljanja djela. Šibensko državno odvjetništvo podiglo je potom optužnicu 27. studenog 2020. godine

koji su otprije potpomagali ideju Hrvatske pravoslavne crkve. Ideja je, čini se, pokrenuta kao nusprodukt potresa u Baniji. Tamo su se ukristili rukovodioci HPC-a, hrvatskih branitelja i australskih Hrvata, u namjeri da obnove razorenu kuću jednog hrvatskog vojnika srpskog porijekla.

Macurin put iz anonimnosti u samoprovani aktivizam krenuo je prije otprilike dvije godine, što koincidira s incidentima s početka teksta. U javnost je početkom 2019. godine izašla priča o domaru koji je zaključao školu sa skupinom đaka i oblijepio je plakatima s raznim porukama. Razlog je bio navodni pritisak koji je na njega izvršila jedna učiteljica, prijeteci mu otkazom ako ne glasa za izbor određene kandidatkinje za ravnateljicu. Domar je bio Macura, koji se učiteljici na jednom od plakata šovinistički degutantno obratio kao 'opančarki ortodoksnoj'. Nakon dolaska policije pustio je djecu i u narednim se danima vratio na posao. Policija ga, naime, nije procesuirala jer je njegove poteze okarakterizirala kao 'performans' bez 'namjere da ikoga ugrozi'. Pravobraniteljica za djecu izdala je priopćenje u kojem je nedopustivim ocijenila činjenicu da Macura i dalje 'dolazi u školu te može biti u kontaktu s učenicima, unatoč tome što njegovo ponašanje evidentno ukazuje na moguće daljnje rizike'. Ironijskim obratom, u policijskoj postaji koja nije poduzela mjere protiv njega nekoliko mjeseci poslije otvoren je natječaj za posao domara. Macura se na njega prijavio. Unatoč agitaciji predsjednika Glavnog odbora Hvidre JOSIPA PERIŠE da se Macuru primi – što je pokušaj utjecaja

pri zapošljavanju u državnoj službi – on nije dobio posao.

Prema Perišinoj interpretaciji koju je iznio u Novom listu, razlog je bila činjenica da nije prošao sigurnosnu provjeru. Povod za tu Perišinu izjavu bila je njegova ostavka na pozicije u Hvidri. Istureni veteran najmoćnije boračke organizacije ostavku je podnio zbog tadašnjeg istupa MILORADA PUPOVCA o opasnim pojavama suvremenog hrvatskog radikalizma u društvu. Spominjući Macuru i epizodu s neuspješnim zapošljavanjem, Periša je htio dokazati da branitelji pomažu Srbima, sve dok su se devedesetih borili na hrvatskoj strani ili su danas valjda politički Hrvati. Stoga i ne čudi da je više braniteljskih središnjica svesrdno podržalo HPC. U Macuri su pronašli idealnog kandidata: on ponosno ističe svoje pravoslavlje, ali unutar hrvatskog predznaka. Macura, k tome, drži da Srpska pravoslavna crkva (SPC) ne bi trebala djelovati izvan granica Srbije i da u Hrvatskoj predstavlja sigurnosnu opasnost koju treba odagnati. Drži se pritom broja od više od 10 tisuća 'pravoslavaca' koji su se borili na Hrvatskoj strani, ali koje ne naziva Srbima. 'Trebalo podržati Hrvatsku pravoslavnu crkvu. Dolazi popis stanovništva gdje će se izjašnjavati manjinci, i oni rade na tome da je svaki pravoslavac Srbin, s ciljem da se što više širi utjecaj SPC-a na ovim područjima. Cijela njihova politika se vodi preko SPC-a, što je opasnost koju ja vidim. Mora se to nekako spriječiti. Ovdje se radi o budućnosti Hrvatske', poručio je Macura, koji se nije mirio s natječajnom odbijenicom za posao u policiji, i to u dva navrata. Okrivio je policijskog načelnika Kostanića za sve, uputivši mu preko društvenih mreža i prijetnje smrću. Ne spominjući mu ime, iz šibenske policije potvrdili su nam da su zbog prijetnji Macuru procesuirali u rujnu 2020. godine.

Umjesto riječi 'performans', ista je policija sada iskoristila kazneno djelo prijetnje službenoj osobi, koje predviđa kaznu zatvora od šest mjeseci do pet godina. 'Uz kaznenu prijavu je predan pritvorskom nadzorniku Policijske uprave šibensko-kninske', stoji u šturom odgovoru šibenske policije. Na prijedlog Općinskog državnog odvjetništva, sudac istrage odredio je Macuri 6. listopada 2020. jednomjesečni pritvor zbog opasnosti od ponavljanja djela. Šibensko državno odvjetništvo podiglo je potom optužnicu 27. studenog 2020. godine. 'Optužnicom se 50-godišnjaka tereti da je u tri navrata od 26. do 28. rujna 2020. u Šibeniku, nezadovoljan što u dva navrata nije primljen na natječajima za posao koje je raspisalo jedno tijelo i smatrajući za to odgovornim čelnika toga tijela, a nakon što ga je prethodno vrijeđao putem jedne društvene mreže, na otvore-

Hrvatska pravoslavna crkva se odavno uvezala s tajkunom hrvatskih korijena Markom Franovićem, koji je prije četiri godine obećao dati milijun kuna za izgradnju prve bogomolje HPC-a, i to u Kninu

nom profilu te društvene mreže pisao objave u kojima je oštećeniku prijetio smrću', stoji od studenog 2020. godine na stranicama Općinskog državnog odvjetništva u Šibeniku, od kojeg do zaključenja ovog teksta nismo uspjeli doznati epilog cijele priče.

IAKO mu je određen pritvor od mjesec dana, Macura je krajem lipnja ove godine u emisiji 'Bujica' ustvrdio da je iza rešetaka zasad boravio samo deset dana. Početkom 2021. je prisnažio da je zbog Banije samoinicijativno 'prekinuo neke odluke suda' koje se tiču njega, ali da ga 'nije briga'. Za vrijeme navedenih pravosudnih mjera, Macura se s arhiepiskopom HPC-a uputio na Baniju, gdje se povezoao s umirovljenim pukovnikom IVICOM PANDŽOM ORKANOM, koji je otprije podržavao inicijative Hrvatske pravoslavne crkve. Macurin suborac i glavni australski operativac za prikupljanje novca bio je NIKICA MARČIĆ, menadžer u ugostiteljstvu, australski Hrvat rodnom iz Šibenika koji je sudjelovao u 'Oluji' kao kameraman i fotograf. Novac za izgradnju kuće je došao i iz drugih zemalja, poput Kanade i Čilea.

Tu se mogu nazrijeti i tragovi izvora financiranja spomenutih plakata. Još je jedna veza s Australijom i tamošnjim Hrvatima. Hrvatska pravoslavna crkva se, naime, odavno uvezala s tajkunom hrvatskih korijena MARKOM FRANOVIĆEM, koji je prije četiri godine obećao dati milijun kuna za izgradnju prve bogomolje HPC-a, i to u Kninu. Jedan od najuglednijih australskih Hrvata, Franović je dugogodišnji financijski pozadinac hrvatskih radikala. Prije sedam mjeseci u intervjuu je otkrio da se ispisao iz HDZ-a

nakon što ga je preuzeo ANDREJ PLENKOVIĆ, za kojeg smatra da nije Hrvat. 'Nisam se dakle ispisao iz hrvatskog državljanstva no iz HDZ-a jesam i započinjem rat s politikom', izjavio je tada. Taj rat može se interpretirati i kao financijsko bombardiranje ekstremističkih projekata u Hrvatskoj. Više je puta ponovio da će dati 'priličnu svotu novca' za iskopavanje Jasenovca, jer drži da je na toj lokaciji u vrijeme NDH umrlo svega 1600 ljudi, pretežito od bolesti. Prije svega mjesec dana u drugom je tekstu najavio da su u tijeku pripreme oko formiranja fonda preko kojeg će za početak poslati milijun kuna za revizionističke aktivnosti u Hrvatskoj.

Dok opisani rukavac priče – koji se može nazvati najvećom novijom subvencijom proustaškom negacionizmu u Hrvatskoj – tek treba detaljno istražiti, Franović se u ovom tekstu nalazi zbog povezanosti s HPC-om. On je, naime, mišljenja da je Srpska pravoslavna crkva 'četnička mafijaška organizacija povezana s pedofilijom' koju bi diplomatskim putem trebalo 'riješiti', odnosno izgnati iz Hrvatske. 'Dokle god imamo SPC u Hrvatskoj moramo spavati otvorenih očiju jer ne znamo kada ćemo biti napadnuti, hoće li bacati na nas bombe ili će pokušati opet doći s tenkovima i avionima kao 1991. godine', poručio je prije koji mjesec. Jedan od načina za rješavanje ovog pitanja podrazumijeva i financijsku potporu HPC-u. Da Franović, mimo obećanja o financiranju izgradnje crkve, i inače subvencionira HPC, jasno sugerira intervju koji je dao u ožujku ove godine. 'Ako govorimo i nastojimo pomoći Hrvatskoj pravoslavnoj crkvi – to ne znači da ću ja ili neki katolik prijeći na tu vjeru', izjavio je Franović, prisnažujući na kraju: 'Riješimo se ovakvog SPC-a i pomozimo rad u uspostavu HPC-a radi dobra i suživota srpskog i hrvatskog naroda.'

O HPC-u, vjerskoj organizaciji koja ne postoji u hrvatskim registrima, ekstenzivno smo pisali u više navrata. Svojevrsna reinkarnacija istoimene institucije koju je uspostavio ANTE PAVELIĆ kao mehanizam dodatnog poništavanja srpskog identiteta u NDH, u hrvatsku je širu javnost došla 2017. godine. Ispred crkve Preobraženja Gospodnjeg u Zagrebu, arhiepiskop Aleksandar je tada održao posvećivanje vode na pravoslavni Badnjak. Novinar MARKO JURIĆ, protiv kojeg je godinu prije podnesena kaznena prijava zbog govora mržnje prema Srbima baš na toj lokaciji, sudjelovao je u svečanosti tako što je preko mikrofona uzviknuo: 'Gospodo, odjebite!' HPC su podržali likovi poput ŽELJKA GLASNOVIĆA, ANTE BELJE i kratkotrajnog ministra branitelja MIJE CRNOJE. Arhiepiskop neregistrirane crkve se voli pohvaliti i s odličnim odnosima s Katoličkom crkvom u Hrvatskoj. S biskupom VLADOM KOŠIĆEM blagoslovio je onu izgrađenu kuću na Baniji koja je po svemu sudeći dovela do uspostave financijsko-organizacijskih veza što su rezultirale naknadnim plakatnim aktivnostima.

Ova opskurna vjerska družina podnijela je 2016. godine zahtjev za registraciju Ministarstvu uprave. Prije dvije godine zahtjev je odbijen, zato što nije podnesen dokaz da ima najmanje 500 vjernika. Žalbeni postupak je u tijeku, a naredni popis stanovništva neće imati nikakvog utjecaja na eventualnu registraciju. No svježa plakatna kampanja, koju su ponajviše financirali i pogurali ekstremni hrvatski rimokatolici iz zemlje i inozemstva, svakako je ponajveći uspjeh što se tiče vidljivosti ove 'crkve'. Arhiepiskop je zbog aktivnosti na Baniji završio i u emisiji 'Dobro jutro, Hrvatska', gdje je izverglao i prigodnu molitvu. U svakom slučaju, razvidno je da hrvatski nacionalisti koriste ovaj bizarni vjerski kuriozitet kao dodatno sredstvo za udar na ovdašnju srpsku zajednicu. ■

Plakat HPC-a u Belom Manastiru (Foto: Jovan Nedić/NOVOSTI)

Raspored sjedenja

Poziranjem s Branimirom Glavašem potpredsjednik Vlade Tomo Medved ne samo da je relativizirao brutalne zločine za koje se još uvijek sudi nekadašnjem osječkom vladaru života i smrti, nego i niz gadosti koje Glavaš uporno priređuje od svog izlaska na slobodu

BRANIMIR GLAVAŠ, glavni akter jedne od najdugotrajnijih i naj-sramotnijih epizoda u povijesti hrvatskog pravosuđa, nastavak ponovljenog suđenja za ratne zločine počinjene 1991. nad osječkim Srbima iščekuje u više nego lagodnoj atmosferi. Prošlu subotu obreo se tako u Ivanić-Gradu, gdje je obilježena 30. godišnjica osnutka bojne 'Frankopan'. Kako dokazuju snimke koje je Glavaš objavio na svom Facebook-profilu, ondje je dočekan kao uvaženi gost koji je svečanost promatrao iz prvog reda, rame uz rame s izaslanicima državne vlasti. Tik do optuženika za jedno od najtežih kaznenih djela stajali su TOMO MEDVED, aktualni ministar branitelja i potpredsjednik Vlade, DRAŽEN BOŠNJAKOVIĆ, HDZ-ov saborski zastupnik i bivši ministar pravosuđa koje već 30 godina nije u stanju procesuirati spomenute zločine, te general IVAN ROSO, izaslanik predsjednika ZORANA MILANOVIĆA. Njihovo druženje nastavljeno je na prigodnom domjenku i naposljetku ovjekovječeno fotografijom nepoznatog autora na kojoj nasmijani Glavaš pozira s potpredsjednikom Vlade ANDREJA PLENKOVIĆA. U razgovoru za portal Index, koji je prvi objavio fotografiju, Medved je zaničevao da mu je Glavaš, kojem je Visoki kazneni sud nedavno odbio zahtjev da mu se 'zbog ekonomičnosti' ponovljeno suđenje premjesti sa zagrebačkog na osječki Županijski sud, tom prigodom govorio o svom slučaju, nespreno tvrdeći da nije on taj koji je 'radio raspored sjedenja'. Pritom je uporno izbjegavao odgovor na pitanje smatra li primjerenim sjediti i pozirati u takvom društvu.

No činjenica da se ministar, koji je tom prilikom predstavljao hrvatsku Vladu, fotografirao s optuženikom za najteže zločine u najmanju je ruku skandalozna, smatra ZORAN PUSIĆ, aktualni predsjednik Antifašističke lige RH i dugogodišnji aktivist Građanskog odbora za ljudska prava koji otpočetka prati suđenje Glavašu.

— Tim činom Medved kao Plenkovićev izaslanik nije samo doveo u pitanje da li je Branimir Glavaš kriv za zločine ili nije, već je i relativizirao zločinački karakter činova za koje mu se sudi. A to da se ljude ubijalo zbog njihove etničke pripadnosti nedopustivo je uopće doводитi u pitanje. Predstavnici države su prvi koji bi takva djela, inače svojstvena najstrašnijim režimima, trebali osuditi. Pošto to ne rade, država i svi njeni građani, pogotovo oni mladi, u velikim su problemima – kaže Pusić za Novosti i ističe da je time obiteljima osječkih žrtava zadan još 'jedan strašan psihološki udarac'.

Početak ljeta, podsjeća Pusić, žrtve su svojevrsan udarac zaradile i od predsjednika Milanovića, koji je Glavašu vratio ratna odlikovanja koja mu je u kolovozu 2010., na-

Tomo Medved tvrdi da nije on taj koji je 'radio raspored sjedenja'

kon što ga je Vrhovni sud pravomoćno osudio na osam godina zatvora, oduzeo tadašnji predsjednik IVO JOSIPOVIĆ. Takvim potezima aktualni predstavnici državnog vrha ne samo da prelaze preko zločina za koje ga se tereti – a koji podrazumijevaju mučenje žrtava akumulatorskom kiselinom i brutalne likvidacije na obali Drave – već i niza gadosti koje Glavaš, bez ikakvih sankcija, uporno priređuje od svog izlaska na slobodu.

U siječnju 2015., svega nekoliko dana uoči javne objave odluke Ustavnog suda kojom mu je ukinuta ranija osuđujuća presuda, na Glavaševom Facebook-profilu osvanula je u vidu plaćenog oglasa prijetnja osobama koje su svjedočile protiv njega. 'Ne reci lažna svjedočanstva, jer stići će te božja kazna', stajao je u objavi ilustriranoj fotografijom pet obješenih osoba. Za razliku od ovog slučaja, kojim se policija bavila sve dok se Glavaš nije ogradio od objave, predstavnici represivnog aparata nisu pronašli ništa sporno u govoru održanom na osječkom slavlju, organiziranom povodom njegovog izlaska iz mostarskog zatvora. 'Ratna pobjeda u Osijeku je čista kao suza. Ne saginjte kičmu ni pred kojom vlašću', povikao je Glavaš tada s pozornice i dodao kako mu je podrška koju je dobio dala snage da 'napuni akumulatore (...) za daljnje izazove i borbu jer nismo izvršili sve ono što smo obećali 1990.'.

U narednom periodu Branimir Glavaš uhvatio se tipkovnice i na Facebooku, koji mu je do danas ostao omiljeno sredstvo za upućivanje uvreda, pa i otvorenih prijetnji, nastavio nizati sramotne objave: od javnih potjernica za SDSS-ovim zastupnikom MILO-RADOM PUPOVCEM – pri čemu je svojim pratiteljima jednom prilikom poručio da 'pogle-

daju njegovu njušku' i uvijek imaju na umu 'kako je njegova mržnja prema hrvatskom rodu i državi Hrvatskoj jedinica mjere zla i zločinačke politike prema vlastitoj domovini' – do poruka da je ubio premalo ljudi i fotografija na kojima pozira pijući vino s HITLEROVIM likom ili pak ispod ogromnog portreta ustaškog poglavika ANTE PAVELIĆA. Svoju opčinjenost ustaškim režimom Glavaš nikada nije tajio. U intervjuu Globusu 2004. tako se pohvalio da je kao maloljetnik umnažao letke s kartom NDH i tekstem 'Ne zaboravi 350.000 žrtava Bleiburga' koje je potom raspachavao po Osijeku. Ostala je upamćena i njegova izjava iz ratne 1992., kada je razmijenjene hrvatske zarobljenike u Nemetinu dočekao riječima: 'Dobrodošli u NDH. Sada otvoreno možete govoriti da ste ustaše.' Iste je godine, netom nakon što je izabran za predsjednika izvršnog vijeća osječke skupštine, donio odluku kojom je 22. lipnja, državni praznik Dan antifašističke borbe, u tom gradu proglasio radnim.

Odatle mu valjda i inspiracija za zloguku predstavu koju je u listopadu 2015. upriličio ispred zgrade Sabora. Na dan predaje izbornih lista za predstojeće parlamentarne izbore, na Trgu sv. Marka postrojio je tridesetak mladih pripadnika tzv. Slavonske sokolske garde, unutarstranačke sekcije HDSSB-a, odjevenih u jezive crne uniforme. Time se otvoreno narugao najvišem tijelu zakonodavne vlasti, koje mu je odlukom Mandatno-imunitetnog povjerenstva prvo 2008. omogućilo da se brani sa slobode, zatim da po izricanju nepravomoćne 10-godišnje kazne pobjegne u BiH i potom sve do lipnja 2010., kada je presuda, umanjena za dvije godina,

postala pravomoćna, nastavi mjesečno primati 26.000 proračunskih kuna.

Posljednjih godina osumnjičenik za najteža kaznena djela svoje dane kratki i serijskim podizanjem tužbi zbog 'povrede osobnosti i duševne boli', koje su mu navodno priuštili svi koji ga javno nazivaju zločincem. Uz niz novinara i analitičara, na listi tuženika našli su se političari DAVOR BERNARDIĆ i BRANIMIR BUNJAC, kojeg je Općinski sud u Osijeku lani nepravomoćnom presudom obvezao da Glavašu plati 10.000 kuna. Sličnim metodom 2019. pokušao je zastrašiti KRUNOSLAVA FEHIRA, koji je tokom prvog suđenja za ubojstva osječkih Srba bio krunski svjedok tužiteljstva s obzirom na to da je u kolovozu 1991. kao pripadnik tzv. Prištapske bojne bio svjedokom mučenja ČEDOMIRA VUČKOVIĆA u jednoj od garaža tadašnjeg Sekretarijata za narodnu obranu u centru Osijeka. Za razliku od te kaznene prijave, koja je ubrzo odbačena, još je neizvjestan ishod one koju je Glavaš ovo ljeto, uoči početka ponovljenog suđenja za ratne zločine, podnio protiv aktualnog predsjednika Visokog kaznenog suda ŽELJKA HORVATOVIĆA, a koji ga je svojevremeno, tada kao sudac zagrebačkog Županijskog suda, osudio na desetogodišnju kaznu zatvora.

Iako se uoči ovogodišnjih lokalnih izbora formalno povukao iz vrha HDSSB-a, najavljujući u maniri ZDRAVKA MAMIĆA da će se posvetiti 'pokretu za reformaciju hrvatskog pravosuđa', posljednji potezi dokazuju da Branimir Glavaš nipošto ne planira dići ruke od visokih političara. ■

Vatreno ustoličenje

Jedna od barikada
na Cetinju (Foto:
Stevo Vasiljević/
REUTERS/
PIXSELL)

Uz prisustvo intervencija iz Srbije i elemente poznatih crnogorskih etno-religijskih podjela, u Crnoj Gori traje borba za moć i preživljavanje između Mila Đukanovića i njegovog detroniziranog DPS-a na jednoj strani, i predstavnika stranaka koje su nakon lanjskih izbora formirale novu, heterogenu vladu, unutar koje vode i vlastite rovovske bitke

IZVJEŠTAVAJUĆI o nasilnim događanjima u Crnoj Gori prošlog vikenda, velik broj hrvatskih i regionalnih medija, analitičara, aktualnih i bivših političara sukobe oko ustoličenja JOANIKIJA MIČOVIĆA na mjesto mitropolita crnogorsko-primorskog u Cetinjskom manastiru interpretirao je kroz optiku sukoba pristalica nezavisnosti Crne Gore i onih koji bi tu državu najradije utopili u ‘srpski svijet’. Ustoličenje je su, kao što je poznato, pratili neredi u kojima je sudjelovalo možda nekoliko tisuća protivnika ustoličenja, cesta Podgorica-Cetinje blokirana je automobilskim gumama, korišteni su suzavci, šok-bombe, po nekim izvještajima Molotovljevi koktel i gumeni meci, a povrijeđeno je nekoliko desetaka građana i policajaca. Patrijarh Srpske pravoslavne crkve PORFIRIJE i sam Joanikije na posljetku su u cetinjski manastir prevezeni vojnim helikopterom i u pratnji specijalne policijske jedinice. Porfirije je putem društvene mreže Instagram na odlasku poručio da je ‘tužan, čak i užasnut činjenicom da su se nazirali neki ljudi koji su namjeravali snajperskom puškom spriječiti ovaj čin ljubavi prema svima’. Anti-beogradski raspoložena javnost prethodnih je dana zaključivala da je ustoličenje čin podvrgavanja Crne Gore. Nije pomoglo to što je zastupnik u Skupštini Srbije VLADIMIR ĐUKANOVIĆ naknadno ustvrdio da, ‘da nije bilo Srbije, nikad ne bi bilo ustoličenja’, dok je ALEKSANDAR VULIN, ministar policije i VUČIČEV glavnokomandujući huškač, situaciju iskoristio da još jednom glasno ustvrdi nužnost stvaranja ‘srpskog svijeta’, novomilenijske verzije Velike Srbije. Vučićevi tabloidi protivnike ustoličenja obilato su častili epitetima poput ‘Milove ustaše’, a medijski prostor je otvaran ratnim zločincima poput VESELINA ŠLJIVANČANINA. Nema sumnje ni da među srpskim političarima u Crnoj Gori, primjerice u Demokratskom frontu, postoje zagovornici pripajanja te zemlje Srbiji. Imidžu spc-a nisu pomogli sveštenici koji u Cetinjskom manastiru pjevaju ‘Kad se vojska na Kosovo vrati’. Sam Joanikije je protivnike svog ustoličenja, odnosno ‘nekakve družine’ usporedio s ‘pečurkama’ koje ‘nisu dugotrajne’ nego će ‘nestati’, a prije dvije godine hvalio je povjesničara ALEKSANDRA RAKOVIĆA koji negira postojanje Crnogoraca i zagovara obračun sa ‘separatistima’ koji zaslužuju da se prema njima ponaša i ‘sadistički’.

Pa ipak, iako su u recentnim događajima nesumnjivo prisutne intervencije iz Srbije i elementi poznatih crnogorskih etno-religijskih podjela, interpretacija koja situaciju vidi isključivo kroz tu optiku drastično pojednostavljuje, pa i iskrivljava stvarnost. U Crnoj Gori traje borba za moć i preživljavanje između predsjednika MILA ĐUKANOVIĆA i njegovog detroniziranog DPS-a na jednoj strani, i predstavnika stranaka koje su nakon lanijskih izbora formirale novu vladu. Pritom te heterogene stranke unutar vlade vode i vlastite rovovske ratove. Riječ je o tri grupacije: prosrpskoj koliciji Za budućnost Crne Gore u kojoj glavnu riječ vodi spomenuti, dijelom ekstremistički Demokratski front; više-manje centrističkoj stranci Demokratska Crna Gora ALEKSE BEČIĆA te liberalno-zelenoj stranci URA DRITANA ABAZOVIĆA, lidera albanskog porijekla. Ulogu u ovom izuzetno kompleksnom paralelogramu političke moći igra još nekoliko aktera. U samom formiranju nove vlasti i postavljanju ZDRAVKA KRIVOKAPIĆA na mjesto premijera ogromnu važnost je imala spc, odnosno donekadni mitropolit AMFILOHIJE. Tu je, svakako, i sam Vučić: međutim, interesi i politika spc-a u Crnoj Gori nisu identični Vučićevim. Amfilohije je bio s njim u izuzetno lošim odnosima, dok mu je Joanikije zabranio govoriti na mitropolitovoj sahrani. Tu su, ne na kraju, i vrlo utjecajne zapadne ambasade, naročito one zemalja ‘kvinte’ (SAD, Velika Britanija, Njemačka, Francuska i Italija).

Veljković: spc-u treba građanska retorika

Svedoci smo da se ustoličenje mitropolita JOANIKIJA u cetinjskom manastiru pretvorilo u politički i bezbednosni problem Crne Gore, ali je dobro da je odgovarajućom reakcijom policije sprečeno da situacija ne izmakne kontroli, dok je crnogorska vlada poslala poruku da je sposobna da poštuje i garantuje osnovna prava građana, i u slučaju prava na protest, i u slučaju prava verskih

zajednica na obavljanje bogoslužbenih radnji, kaže za Novosti VLADIMIR VELJKOVIĆ, povjesničar iz Niša i kolumnist Peščanika, koji se bavi religijskim pitanjima. Veljković smatra da je odustajanje Mitropolije crnogorsko-primorske od ranije planiranog okupljanja vjernika smanjilo rizike. — Tim gestom je Mitropolija poslala poruku da joj nije stalo do izazivanja građanskih sukoba u Crnoj Gori, do kojih je moglo doći da se nije odustalo od prvobitnog plana. Međutim, poruka predsjednika MILA ĐUKANOVIĆA i građana koji su uzeli učešća u protestima, da se ustoličenje ne održi na Cetinju, gde je sedište Mitropolije, koncipirana je konfliktno, tako da je očigledno bilo nemoguće prihvatiti, kaže Veljković, koji također misli da su gubitnici one stranke koje su poticale prosvjede, a prije svega Đukanović ‘koji je izašao iz okvira svoje ustavne funkcije predsjednika svih građana’. Što se tiče uloge spc-a u Crnoj Gori, Veljković kaže da su njeni tamošnji predstavnici ‘osim sporadičnih, zapaljivih izjava pokojnog mitropolita AMFILOHIJA’ u javnost uveli nov jezik, ‘koji se pozivao na sekularnost i odvojenost crkve i države, ustavnost i zakonitost, građanska prava u kontekstu verskih sloboda i slično’ i da bez takvog njihovog nastupa ‘ne bi bila moguća demokratska smena vlasti u Crnoj Gori’. — Srpski nacionalisti tu smenu tumače isključivo kao srpsku pobjedu i na osnovu toga zasnivaju svoja dalja nerealna nacionalistička očekivanja o Crnoj Gori kao delu ‘srpskog sveta’. Ali je ta pobjeda zapravo u svom presudnom segmentu bila građanska. Možemo, naravno, kazati da je Crkvi u Crnoj Gori građanska retorika tada odgovarala i išla u korist po pitanju crkvene imovine, ali mišljenja sam da je to otvorilo jedan novi proces i senzibilitet u javnom nastupu, koji odudara od nastupa predstavnika spc-a u Srbiji – nastavlja Veljković, po čijem mišljenju je takvu retoriku ‘naročito u vezi sa dešavanjima na Cetinju’ zadržao i sadašnji mitropolit Joanikije. Veljković kaže da bi za spc u Crnoj Gori najpametnije bilo da zadrži građansku retoriku, koliko god može, ‘zato što je to najsigurniji put za smanjivanje tenzija i takozvano nacionalno pomirenje’.

Što se odnosa prosrpskih stranaka u crnogorskoj vlad i s Beogradom i SPC-om tiče, Dušica Tomović kaže da je bliskost tih stranaka patrijaršiji u Beogradu i same patrijaršije tamošnjoj vlasti nesporna

— Ispostavilo se da se ono ne može postići u okviru nacionalnih narativa. Ne vidim zašto se ne bi mislilo kreativno, recimo, da je svim ljudima, pa tako i Crnogorcima i Srbima u Crnoj Gori, Bog dao ljudska prava. To uopšte ne zvuči toliko loše, a delovalo bi stabilizujuće i na mladu crnogorsku demokratiju – dodaje. Povjesničar ističe da spc neće moći na duže staze ‘da izdrži sadašnju šizofrenu situaciju, da u Srbiji održava bliske veze sa autokratijom, a da u Crnoj Gori upotrebljava prodemokratski narativ’. Povijesno je naslijeđe pravoslavnih crkava, dodaje, da one ‘tradicionalno ne pokazuju preteran otpor pred zahtevima države.’ Dosljedno tome, Veljković optužbe da spc djeluje kao oruđe (veliko)srpskog nacionalizma komentira da se ne sjeća kako je ‘neko u periodu od 2000. do 2012. kada smo u Srbiji imali bitno drugačiju političku klimu nego sada – uspostavljenog političkog i medijskog pluralizma – optuživao spc da je sredstvo srpske hegemonije sa centrom u Beogradu.’ — Mada je uvek bilo grupacija nacionalista, političara ili crkvenih velikodostojnika, koji su gledali na spc kao na instrument ‘očuvanja srpskog naroda.’ Manje je poznato šta se u tom periodu dešavalo unutar spc-a. Tu smo imali dva paralelna procesa. U javnosti ste i dalje mogli videti predstavnike sveštenstva kako manje-više blisko sarađuju sa tada marginalnim desnim organizacijama i nacionalističkim intelektualcima, u okviru kulturno-političkih manifestacija, i to je bila inercija iz 90-tih. Međutim, na nivou akademskog pravoslavlja uspešno se otvarao niz sistemski važnih tema: pravoslavlje i demokratija, ljudska prava, međureligijski dijalog, ekumenizam i ekologija, gde je niz pravoslavnih teologa načelno zauzeo pozitivan stav prema tim temama. Ta linija unutar spc je sada javno potisnuta, ali čvrsto verujem da će njeno vreme tek doći, i da će ona dati svoje plodove u svoje vreme – misli Veljković. Povratak nacionalističkih narativa i u vezi sa spc-om vezan je uz autokratiku Vučićevu vlast, a sugovornik Novosti smatra da su ‘ti narativi u funkciji očuvanja Vučićeve lične vlasti pre svega u Srbiji’ dok u odnosu prema regiji služe za podizanje tenzija. — Ne zaboravite da je srbijanski autokrata ujedno i stabilokrata, ali da mu ta uloga nije data od strane građana Srbije, nego od predstavnika Evropske unije i zapadnih zemalja. A kako sebe predstaviti faktorom stabilnosti, ako u okolnim državama nema nacionalističkih tenzija? Dakle, kada se u Srbiji politički obračunamo sa autokratijom i nacionalistima, ili nacionaliste bar svedemo na prihvatljivu meru, nestaće i takva percepcija spc-a – zaključuje povjesničar.

— Smatram da se Đukanović nadovezao na stvarno nezadovoljstvo Cetinjana koji jesu verovali da tamo brane interese Crne Gore jer je taj religijski čin ustoličenja zadobio snažne političke konotacije, no činjenica je da se DPS ne snalazi u opoziciji i da se stranka vrlo radikalizovala. Vidjeli smo ljude s fantomkama, hapšeni su posjedovali sredstva koja ukazuju i na terorističko djelovanje. Đukanović je definitivno pokušao da zloupotrijebi ovu situaciju, jer on i nema drugi narativ osim političko-identitetski. To je političar koji je godinama živio od proizvođenja identitetskih podjela i u brojnim situacijama je nastojao da prebaci priču na taj teren. Ne znam tačno u kojoj mjeri je ovo organizovano, međutim, ako jest, Đukanović je ovim više demonstrirao svoju slabost negoli snagu. Prvo, niti su protesti bili masovni, niti je tu akciju uspješno izveo. Ustoličenje se odvijalo zahvaljujući suzdržanoj i trpeljivoj intervenciji policije, koja nikog od demonstiranata nije životno ugrozila. Drugo, ovom radikalizacijom je DPS zapravo postao ono što je prije bio Demokratski front. Prije je DPS mogao međunarodnu zajednicu plašiti radikalizmom opozicije, a sada to može ova vlada, ukazujući na recentne događaje – izlaže Uljarević.

Što se odnosa prosrpskih stranaka u crnogorskoj vladi s Beogradom i spc-om tiče, Tomović kaže da je bliskost tih stranaka patrijaršiji u Beogradu i same patrijaršije tamošnjoj vlasti nesporna. Dosta se, dodaje, špekuliralo o ulozi Vučića u Joanikijevom izboru. Međutim, istovremeno se potpuno prešućuju stare i intenzivne veze Vučića i Đukanovića. U javnosti se spomenula i priča po kojoj su 2008. upravo Đukanović i njegov biznis-partner STANKO SUBOTIĆ CANE financirali osnivanje

Porfirije i Joanikije došli su helikopterom (Foto: Stevo Vasiljević/REUTERS/PIXSELL)

Bez Abazovića ne postoji većina, a pad vlade bi značio i te kakvu opasnost od povratka DPS-a na vlast, pa su svi sudionici vladajuće meزالijanse svjesni da su osuđeni jedni na druge

SNS-a. Bilo to točno ili ne, činjenica je da veze srbijanskog i crnogorskog predsjednika imaju ‘mnogo dužu i detaljniju istoriju no Vučićeve veze s malim crnogorskim strankama’.

— Odnosi datiraju još iz 2008. kada je Đukanovićeva vlast otvoreno podržala SNS i TOMISLAVA NIKOLIĆA kao protukandidata BORISU TADIĆU, a bliskost tih odnosa niko nije krio. To su snažni odnosi, jer njih vežu i zajednički biznis-interesi. Đukanovićevi mediji godinama su izvještavali veoma u Vučićevu korist. Istovremeno, danas Vučićevi tabloidi sigurno kritikuju Đukanovića, ali zapravo mnogo češće napadaju aktualnu vlast, naročito Krivokapića kao ‘izdajicu’ i Abazovića. Vučić sigurno održava veze i na jednoj i na drugoj strani. A ne mogu ni da kažem da je došlo do raskida Vučića i Đukanovića, neke stvari ukazuju da su njihovi krugovi još uvijek bliski – govori novinarka Dušica Tomović.

Beogradski dnevni list Danas prošle je godine objavio tekst pod naslovom ‘Đukanović i Vučić neće ugroziti jedan drugoga’, pozivajući se na razne diplomatske izvore. Uz obojicu se, osim toga, vežu i usluge istog ‘spin-doktora’ VLADIMIRA BEBE POPOVIĆA. Međutim, ključno je sljedeće: i Đukanović i Vučić profitiraju od sukoba u Crnoj Gori. Prikazujući se kao jedini garant očuvanja Crne Gore Đukanović može homogenizirati svoje biračko tijelo i potisnuti optužbe za izgradnju i održavanje kriminalno-koruptivnog aparata koji je zemlju pretvorio u privatnu državu i premrežio do kapilarne razine. A Vučić se, pak, unutar Srbije može prikazivati kao žestoki branitelj stvarno ili navodno ugroženog srpstva. Istovremeno, pokazujući moć da utiče na ili destabilizira Crnu Goru, predsjednik Srbije poput svojevrsnog trgovca geopolitičkim utjecajem šalje poruku zapadu, demonstrirajući što je u stanju budu li ga previše pritiskali, primjerice oko Kosova. — Dio srpske zajednice u Crnoj Gori Vučića sigurno vidi kao spasioca, nekog ko brine za njih kao čuvar i finansira njihove projekte. Mislim da je njegov cilj sličan onom koji ima u Republici Srpskoj, a u nekoj mjeri i sa ostalim srpskim partijama u regiji. Sigurno želi biti relevantna figura u crnogorskoj politici, pa i lokalnoj. Više puta je kritikovao i sadašnju vladu, primjerice njen ekspertski format. Međutim, unutar srpske zajednice ima snažnih kritika načina na koji se Vučić miješa u unutrašnje odnose u Crnoj Gori. Situacija u Crnoj Gori uvelike je različita od načina na koji se predstavlja u zemljama regije. Zapanjena sam nepoznavanjem situacije i kompleksnosti, dojam je da svi o Crnoj Gori govore preslikavajući vlastite zamrznute konflikte. Najlakše je sve objasniti etničkim i religijskim podjelama. One jesu prisutne, ali to nije suština. Danas čak ni prosrpske stranke u ovoj vladi ne dovode u pitanje nezavisnost Crne Gore, pa ni članstvo u NATO-u. U lokalnoj javnosti to uopšte nisu teme, nego ekonomija na ivici bankrota, kriminal, pravosuđe i država koju

je zarobio DPS. Veljović je iz pritvora pušten posle 24 sata, kao i osumnjičeni za posjedovanje tone i pol kokaina. To su teme, a ne ‘srpski svet’ ili nezavisnost – zaključuje Tomović.

Što se gubitnika i dobitnika ove situacije tiče, Uljarević smatra da su, osim Vučića, svi poraženi. Na prvom mjestu crnogorsko društvo i građani, a potom Đukanović, pa i SPC jer će ‘nositi biljeg takvog ustoličenja’ te bi po njoj bilo mudrije da se ustoličenje odgodilo dok nije postignut kompromis, i jer je ‘dio građana koji vjeruje da odluke ne donosi mitropolija, nego Beograd dobio za to i dokaze’. SPC je tu ipak učinio ustupak, odustavši od poziva vjernicima da svjedoče ustoličenju. Međutim, ipak nisu baš svi izgubili: unatoč kaosu, osim Vučića profitirao je i Krivokapić, koji je, ističe Tomović, preko noći postao heroj. Prosrpskoj opciji sada se, osim toga, približio i Bečić, koji je u prethodnoj rundi crnogorske krize omogućio izglasavanje Rezolucije o zabrani negiranja genocida u Srebrenici. Sada se, prema pisanju medija, na sjednicama održanim u posljednji čas zajedno s Krivokapićem snažno zalagao da se ustoličenje ipak održi.

Gubitnik je donekle Abazović. Upravo su se kadrovi koje je postavio on kao potpredsjednik vlade zadužen za sigurnosni sektor, ministar unutrašnjih poslova SERGEJ SEKULOVIĆ i direktor Uprave policije ZORAN BRĐANIN, zalagali za to da se ustoličenje ipak odgodi, pravdajući to nepovoljnom sigurnosnom procenom, dok je sam Abazović rekao da u sigurnosnom sektoru nije bilo neposlušnosti, ali ‘jest emotivnog kolebanja kod nekih ljudi’. Uslijed toga Krivokapić sada traži ostavke Abazovićevih kadrova, od čega ga, navodno, odgovaraju zapadne ambasade. Međutim, bilo kakva unutrašnja preslagivanja ne mogu rezultirati isključenjem URA-e iz vlade. Bez Abazovića ne postoji većina, a pad vlade bi značio i te kakvu opasnost od povratka DPS-a na vlast, pa su svi sudionici vladajuće meزالijanse svjesni da su osuđeni jedni na druge. Ne treba podcijeniti ni ulogu zemalja Europske unije i SAD-a. Suprotno percepciji vlade kao ‘proruske’, zapadne zemlje vladu otpočetak snažno podržavaju, a Tomović ističe da su predstavnici ambasada uključeni u proces donošenja zakona, dnevnu politiku i kadrovska imenovanja. Zapadna oklada vjerojatno igra na to da su nakon tri desetljeća Đukanović i DPS potrošeni te da će bar neke sastavnice vlade srednjoročno uspjeti donekle ‘preoblikovati’ po vlastitom ukusu.

Čini se da se Đukanović preigrao kada je čin Joanikijevog ustoličenja odlučio pretvoriti u odsudnu političku bitku. Analitičar DEJAN JOVIĆ je, komentirajući cetinjske događaje na Twitteru, napisao da je riječ o porazu ‘možda čak i ozbiljnijem nego što je bio onaj 30. kolovoza 2020.’ – riječ je o datumu prošlogodišnjih izbora. Ključna uloga u budućnosti bi mogla pripasti Bečiću i Abazoviću koji su, kaže Uljarević, u jako teškoj poziciji, ‘pritisnuti između dvije radikalne struje – DF-a s jedne i DPS-a s druge strane’. Njen je dojam da se previše ‘boje gnjeva Crkve’ i da je nova vlada generalno preveliku važnost dala SPC-u, za koji danas – primjerice oko protupandemijskih mjera – zakon ne važi, baš kao što prije nije važio za DPS. Uspiju li se spomenuti političari donekle othrvati pritiscima, zadržati kakav-takav srednji kurs (obojica su zaslužni za izglasavanje spomenute rezolucije o Srebrenici) i napraviti barem nekakav napredak u reformi države, Demokrati i URA mogli bi ući u DPS-ovo glasačko tijelo, a Đukanovića otproviti u prošlost. Demokratizirana Crna Gora bi, uostalom, bila bolja brana bilo kakvoj vanjskoj hegemoniji, nego kriminalizirana država temeljena bilo na srpskom, bilo na crnogorskom nacionalizmu. Bilo bi, međutim, preuranjeno otpisati Đukanovića, političara s 30 godina utakmica u nogama, a tu su i drugi igrači – Vučić, SPC, DF i Krivokapić. Izvjesno je da u crnogorskom šahu slijede novi potezi. ■

Vrhovnik suda

Marin Mrčela javno je iznio stav da bi predsjednika Vrhovnog suda među sobom trebali odabrati suci tog suda, da sve ostane ‘u kući’. Problem im je samo to što Zoran Milanović, ako i ne prođe Radovan Dobronić, neće predložiti nikoga od sudaca Vrhovnog suda

PREMDA se to ne može zaključiti iz dosadašnjih javnih nastupa, premijeru ANDREJU PLENKOVIĆU više muke zadaje, zasad još neslužbeni, prijedlog predsjednika ZORANA MILANOVIĆA da sudac RADOVAN DOBRONIĆ dođe za čelnog čovjeka Vrhovnog suda nego što je to bio slučaj s prethodnim Milanovićevim prijedlogom, kad je njegova kandidatkinja bila profesorica ZLATA ĐURĐEVIĆ.

Plenković i HDZ prekižili su gospodu Đurđević iz ideoloških razloga čim je bilo jasno da će je Milanović kandidirati, a zatim je krenulo panično prikupljanje kvaziargumentacije i parlamentarnih saveznika za provođenje te političke presude, što se pretvorilo u višetjedni žestoki sukob predsjednika i premijera, ali i ne samo njih dvojice. Kad je riječ o sucu zagrebačkog Trgovačkog suda Dobroniću, šef HDZ-a nije se do zaključenja ovog teksta, do srijede popodne, opredijelio u pogledu njegove kandidature,

Barem uvida da je stanje loše – Radovan Dobronić (Foto: Borna Filić/PIXSELL)

mada se već više od mjesec dana u javnosti razmatra Dobronićeva kvalificiranost ili doraslost za vodeću dužnost u sudskoj vlasti: teško da će HDZ-ova odluka biti poznata kad budete čitali ovaj broj Novosti, no možda bi moglo biti malo jasnije u kojem smjeru idu stvari. Plenković zasad ne odbacuje razloge koji bi mu mogli poslužiti kao alibi za spuštanje rampe i ovom Milanovićevom kandidatu: radi se o postupku koji se vodi protiv Dobronića pred Državnim sudbenim vijećem zbog toga što mu je 2019. godine nedostajalo osam posto da dosegne propisanu kvantitativnu normu riješenih predmeta te o svježem neobavezujućem mišljenju s opće sjednice Vrhovnog suda koja je uvjerljivo podržala kandidaturu MARINA MRČELE, odnosno odbila podržati Radovana Dobronića.

Na ovom mjestu valja se nakratko zaustaviti. Od trideset i petero sudaca i sutkinja Vrhovnog suda, dvadeset i devetero njih podržalo je kandidaturu suca Vrhovnog suda Mrčele, dakle svoga kolege, usto još i aktualnog zamjenika predsjednika Vrhovnog suda koji je, u nedostatku predsjednika, u tehničkom smislu prvi čovjek najvišeg suda. U pisanom obrazloženju udarili su panegirik Mrčeli, njegovoj karijeri, programu i sposobnostima, jer on zagovara status quo i tvrdi da je stanje u sudstvu dobro, dok za Dobronića nisu našli ni jednu jedinu pozitivnu riječ. ‘Tijekom rasprave istaknuto je da kandidat (Dobronić, op. a.) nema potrebnu širinu poznavanja svih izazova s kojima se suočavaju suci i sudovi u Republici Hrvatskoj. Bavio se uskim segmentom trgovačkog prava, a nema iskustva u rukovođenju. Prema pribavljenim podacima, zadnjih nekoliko godina kandidat nije ostvarivao rezultate predviđene i propisane Okvirnim mjerilima

za rad sudaca (tzv. Norma), štoviše obezvređuje ih. (...) Iznosi preporuke kako bi sudovi trebali suditi (u nekim trgovačkim stvarima), a to predsjednik suda ne smije raditi. Opća sjednica smatra da kandidat ne može uspješno biti na čelu najvišeg suda i uspješno obnašati dužnost, stav je Opće sjednice Vrhovnog suda.

Ova sličica ponajbolje svjedoči o atmosferi utvrde koja vlada Vrhovnim sudom, ali i o istovremenoj nakaradnosti i perfidnosti zakonske procedure koja je sucima Vrhovnog suda omogućila da, u formi mišljenja koje ne obavezuje, glasaju o kandidatima za poziciju šefa suda. Ako se to mišljenje sviđa premijeru, to jest predsjedniku vladajuće stranke, otvorena mu je mogućnost da se pozove na stav neupitne i nedodirljive 'struke', ustvari interesno povezanih persona, i da pod tim plaštem odbije prijedlog predsjednika Republike, jedinog Ustavom ovlaštenog predlagача osobe koju će Sabor, ako ta osoba udovoljava postavljenim uvjetima, izabrati za predsjednika Vrhovnog suda. I tako valjda unedogled, dok ne bude izabran onaj tko je po volji i HDZ-u i vrhovnim sucima, jer je Mrčela ionako javno iznio stav da bi predsjednika Vrhovnog suda među sobom trebali odabrati suci tog suda, da sve ostane 'u kući'. Problem im je samo to što Zoran Milanović,

Pretrpio žestoke panegirike kolega s posla – Marin Mrčela (Foto: Boris Šćitar/PIXSELL)

ako i ne prođe Dobronić, neće predložiti nikoga od sudaca Vrhovnog suda, nikoga iznutra, odnosno neće dopustiti da sudska vlast nametne društvu svoju autarkičnost pod firmom nezavisnosti, pa se postavlja pitanje smisla Mrčeline kandidature i eventualnih takvih kandidatura u budućnosti, osim ako smisao nije u čistoj političkoj opstrukciji.

Mimo pitanja smisla i dubljeg razumijevanja međuodnosa zakonodavne, izvršne i sudske vlasti, ona Plenkovićeva muka s početka ovoga teksta ponajviše je vezana s konkretnom ličnošću šezdeset jednogodišnjeg Radovana Dobronića. Taj samozatajni sudac, naime, pažnju šire javnosti privukao je 2013. godine prvostupanjskom presudom u slučaju tužbe protiv banaka koje su svojim klijentima davale kredite u švicarskim francima: ta dobro argumentirana presuda kasnije je potvrđena na višim razinama i time je započelo skidanje višegodišnjeg financijskog tereta s desetaka tisuća obitelji koje su uništavane bankarskom bezdušnošću i kršenjem zakona. Šef HDZ-a odugovlači s odlukom zbog toga što odvaguje kakva bi bila reakcija javnosti, pa i HDZ-ovog biračkog tijela, na odbijenicu sucu koji je donio onako dobru, pravednu i hrabru presudu protiv banaka. Istraživanja usto pokazuju da oko 50 posto HDZ-ovih glasača podržava Milanovića. Da li bi za HDZ nastala veća šteta rušenjem Dobronića od štete koja bi nastala za HDZ-ovu strukturu u sudstvu izborom čovjeka koji ne pripada toj strukturi, ne pripada bilo kojoj interesnoj ili političkoj strukturi, i koji smatra da problemi hrvatskog sudstva nisu tehničke prirode, kao što u svom programu smatra sudac Mrčela, nego da je riječ o sistemskoj trulosti koju valja liječiti radikalnijim zahvatima u suštinu domaćeg sudovanja? Valja, doduše, kazati da ni Dobronićev preopširni program, prepun nepotrebnih digresija i nezgrapnih konstrukcija, nije naročito impresivan, kao ni njegov nevješto napisani i realno skromni životopis, no ti redovi odišu kritičkim promišljanjem situacije u sudstvu i ne bježe, poput zadovoljnog Mrčele, od izrazito negativne javne percepcije domaćeg pravosudnog sustava.

Nema sumnje da mnogi viđeni pripadnici HDZ-ove mreže u sudstvu šalju Plenkoviću sugestije da nikako ne pristane na Dobronića. To su isti oni ljudi i krugovi koji u medije plasiraju da je Dobronić čudak, da je socijalno neinteligentan, da je nepredvidljiv, da je lijen, da u karijeri nema ničeg vrijednog spomena osim presude koja ga je proslavila, da nije dorastao, da ne razumije realnost... Žele, zapravo, reći da nije netko s kime se mogu sklapati političke pogodbe i da bi sa svojim skromnim ovlastima, ipak, mogao inicirati tektonske potrese u grani vlasti koju HDZ decenijama kontrolira pod krinkom neovisnosti i autonomije. Plenković, naravno, nije gluh za te glasove, i nije isključeno da će se prikloniti spomenutoj 'argumentaciji' unatoč manjoj ili većoj reputacijskoj ili rejting-šteti koju bi mu to donijelo, ali pojavljuju se dva problema. Prvi je: uvjeriti sve koalicijske partnere da ne dignu ruku za Dobronića, mada nemaju ozbiljnih razloga da se tako postave. Drugi: što poslije odbijanja (i) Dobronića? Opet će na potezu biti Zoran Milanović, on će opet odabrati nekog tko nije po volji vrhovnim sucima i HDZ-u, opet će se javiti neumorno ambiciozni Mrčela kojeg će premoćno poduprijeti Opća sjednica Vrhovnog suda neovisno o tome tko će mu biti protukan-

Šef HDZ-a odvaguje kakva bi bila reakcija javnosti i HDZ-ovog biračkog tijela na odbijenicu sucu koji je donio pravednu i hrabru presudu protiv banaka

Da sve ostane u krugu familije – Vrhovni sud (Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL)

didati, što će Plenkoviću opet dati alibi za odbijanje predsjednikovog favorita, i tako ukруг, i tako u situaciju da će Mrčela doći u jedinstvenu priliku da samome sebi produži mandat vršitelja dužnosti šefa Vrhovnog suda, da se dođe do toga da jedna grana vlasti bude donekle lišena demokratskog legitimiteta.

Večernji list objavio je da bi se predsjednik HDZ-a bez premišljanja suglasio s Milanovićem kad bi njegov prijedlog bila Ksenija Turković, trenutna zamjenica predsjednika Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu i profesorica kaznenog prava na zagrebačkom Pravnom fakultetu. Profesorici Turković devetogodišnji europski sudački mandat istječe za otprilike mjesec dana. Čak i ako bi Milanović sam došao na ideju da u nekom eventualnom idućem koraku predloži Kseniju Turković, jer ju je, uostalom, njegova vlada poslala na sudačku dužnost u Strasbourg, sad to više nije opcija: bilo bi ponižavajuće za instituciju predsjednika Republike da ispunjava premijerove kadrovske hire u jednom od rijetkih područja državne politike u kojima predsjednik ima konkretne i jasne ovlasti. I ne postoji ni jedan racionalni politički razlog koji bi Milanovića mogao navesti da se odluči na takav ustupak: on možda ne dobiva puno konfrontacijom s HDZ-om na temi sudstva, ali sigurno time ništa ne gubi ni u kojem pogledu. Čemu, uostalom, Ustav i odredba da nitko ne može biti izabran za predsjednika Vrhovnog suda mimo prijedloga predsjednika države, ako će predsjednik države biti samo formalni provoditelj volje parlamentarne većine, odnosno najjače stranke u vladajućoj koaliciji?

Vrijeme u ovom slučaju ne radi za Plenkovića, jer opstrukcija i inačenje kad-tad dođu na naplatu, no premijer sebi sad može dozvoliti – vidjet ćemo hoće li – da bude lojalniji HDZ-ovim pravosudnim patrijarsima i partijskim interesima nego javnom dobru i odgovornom shvaćanju javnih poslova: naime, nema opozicije. ■

Predmet spoticanja

Neke škole u
Osijeku već su uvele
Građanski odgoj
(Foto: Dubravka
Petrić/PIXSELL)

U programu bivše gradske vlasti i kurikulumima iz 2019. nedostaju sržne teme obrazovanja za demokraciju i ljudska prava. Nedostaju nacionalne manjine, odnosno nema izrijeком njihovog spominjanja, zatim edukacija o rodnoj ravnopravnosti, nema ništa o klimi i klimatskim promjenama, kaže Mario Bajkuša koji uz Karin Doolan i Damira Bakića za Novosti govori o uvođenju Građanskog odgoja i obrazovanja u zagrebačke škole

NAJAVA zagrebačkog gradonačelnika TOMISLAVA TOMAŠEVIĆA uoči početka nove školske godine o promptnom uvođenju pilot-projekta Građanskog odgoja i obrazovanja kao izvannastavne aktivnosti za sve zainteresirane osnovne i srednje škole kojima je osnivač Grad Zagreb dočeka je uglavnom dobronamjernim kritikama, pa i od onih koji već godinama za-

govaraju uvođenje odgoja i obrazovanja za ljudska prava u školski sustav. Tako je GOOD inicijativa, koja okuplja nekoliko desetaka organizacija civilnog društva, stava da je Tomaševićeva odluka pomalo ishitrena i da učenici i odgojno-obrazovni radnici zaslužuju bolje od nedovoljno pripremljenog i na brzinu donesenog programa. S druge strane, takozvani eksperti s radikalne desnice hvataju se za imbecilne teorije poput one da će građanski

odgoj dio mladih skrenuti s puta kojim kroči većina hrvatskog naroda. Kroči, baš pravo! Pa eto nam već razloga za njegovo uvođenje, i to ne samo kao izvannastavne aktivnosti, već kao obaveznog zasebnog predmeta. Bauk građanskog odgoja nakon vremena mira ponovno kruži Hrvatskom.

Postojeći program na koji, između ostalog, u svojoj kritici ukazuje GOOD inicijativa, napisala je lanjske jeseni sedmeročlana radna

skupina koju je imenovao još MILAN BANDIĆ. Otkrilo se da je program (na)pisala i ugledna ČLANICA desnog Hrasta NEVENKA LONČARIĆ-JELAČIĆ, inače zaposlenica Agencije za odgoj i obrazovanje (AZOO), ustanove koja je u lipnju ove godine donijela pozitivno mišljenje za dotični dokument naziva 'Program rada za učitelje/nastavnike provoditelje izvannastavne aktivnosti 'Građanski odgoj i obrazovanje' za osnovne i srednje škole Grada

Zagreba', ŠTO ĆE OD NAVEDENOG PROGRAMA UBUDUĆE usvojiti Možemo! nije još poznato. No zato je poznata izjava hadezeove DUBRAVKE BREZAK STAMAC, ravnateljice Agencije za odgoj i obrazovanje, koja je kazala da je aktualna priča oko građanskog odgoja ispolitizirana, da je obitelj temelj (naših) vrijednosti i da je učenike nemoguće naučiti kritički misliti (sic!).

Bilo kako bilo, program što ga je donijela Bandićeva radna skupina vezuje se sadržajno uglavnom za već postojeće međupredmetne teme koje se provode u nastavi prema Kurikulumu građanskog odgoja za osnovne i srednje škole koji je u siječnju 2019. donijelo Ministarstvo znanosti i obrazovanja.

Ostatak zagrebačkog programa pati od brojnih manjkavosti i nedorečenosti pa bi bilo najbolje napisati ga iznova. U tom slučaju, ali i mimo njega, nova zagrebačka vlast mora imenovati povjerenstvo koje će izraditi novi kurikulum za zagrebačke škole u kojima bi, dakako u onim zainteresiranim, najavljeni pilot-projekt Građanskog odgoja i obrazovanja krenuo ipak u drugom polugodištu, kako je to u ispravku svoga navoda najavio Tomašević.

O manjkavostima postojećeg programa bivše gradske vlasti upitali smo sociologinju KARIN DOOLAN, inače koordinatoricu za obrazovanje platforme Možemo!, koja je odmah naglasila da je poželjno da postoji kurikulum u kojem se jasno navode ciljevi koji se žele postići, odgojno-obrazovni ishodi, odnosno koja su to znanja i vještine koje bi UČENICI TREBALI USVOJITI KROZ TAJ PREDMET I PREPORUKE KAKO DA SE oni usvoje u smislu načina poučavanja i učenja te oblika vrednovanja ishoda. — No nisu razrađeni drugi elementi kurikuluma, kao što su odgojno-obrazovni ishodi ili načini vrednovanja ishoda. Dodatno, nejasna je logika odabira određenih ključnih sadržaja, a neki su sadržaji i nedostatni. Jedan je detalj primjerice da se navode različiti tipovi političkih stranaka, a ne spominju se i zelene stranke. Čini mi se važnim također mapirati različite aktere koji mogu sudjelovati u usavršavanju nastavnog osoblja za izvođenje predmeta. U usvojenom dokumentu navedena je samo Agencija za odgoj i obrazovanje, dok primjerice u Rijeci važnu ulogu u tom procesu imaju i organizacije civilnog društva – kaže Doolan za Novosti.

Inače, Rijeka je prvi grad koji je od školske godine 2016./2017. učenicima viših razreda u šest osnovnih škola jednom do dvaput tjedno omogućio pohađanje predmeta Građanski odgoj i obrazovanje kao izvannastavnu aktivnost. Izrađeni su i radni materijali za nastavnike, dok je za učenike petih i šestih razreda 2017. izrađen priručnik 'Učenik građanin', a ubrzo zatim i priručnik 'Učenici građani: informirani, aktivni i odgovorni' za sedme i osme razrede.

Zavirili smo u potonji kako bismo stekli uvid u dio onoga što se uči u sklopu građanskog obrazovanja. Riječ je o pojmovima poput parlamentarne demokracije, političkih stranaka, civilnog društva, učenici se također upoznaju s hrvatskim Ustavom i institucijama vlasti, s pitanjima roda, spola i spolne orijentacije, rodnog identiteta; spolnog zdravlja i spolno odgovornog ponašanja; uče se prepoznavati različiti stereotipi, a kao primjere uzimamo ove zadatke: 'Istražite imaju li muškarci pravo na roditeljski dopust', 'Istražite primjere kršenja ženskih ljudskih prava'. UČE o poštovanju različitosti, toleranciji i radničkim pravima, pri čemu imaju zadatak istražiti priču radnica propale tvornice Kamensko. U tom kontekstu zadatak im je da razgovaraju o njihovim radnim pravima i načinu na koji su im uskraćena.

Konačno nešto konkretno, rekli bismo, što je itekako važno s obzirom na to da je ovogodišnje istraživanje o političkoj pismenosti učenika završnih razreda srednjih škola u Hrvatskoj pokazalo razmjerno nisku razinu

Mario Bajkuša (Foto: Davor Puklavac/PIXSELL)

te pismenosti. UČENICI na pragu punoljetnosti ne poznaju osnovne pojmove: njih čak 43 posto ne zna što je Ustav, a njih gotovo 85 posto nije kadro poimenično identificirati organizacije civilnog društva.

Umjesto da podupre dodatno informiranje učenika u tom smjeru, samodovoljni ministar znanosti i obrazovanja RADOVAN FUCHS ne vidi razloge za uvođenje Građanskog odgoja i obrazovanja kao ŠKOLSKJE izvannastavne aktivnosti. Koliko je jak institucionalni otpor uvođenju GOO-a ministarstvo je pokazalo i 2018., kada nije usvojilo preporuku tadašnje pučke pravobraniteljice LORE VIDOVIĆ da se građanski odgoj i obrazovanje u osnovnim i srednjim školama, umjesto kao međupredmetna tema, uvrsti kao samostalni predmet.

MARIO BAJKUŠA iz GOOD inicijative, koja godinama zagovara uvođenje građanskog odgoja u škole, drži da je potrebna javna rasprava o filozofiji odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj. Pitamo ga što dobar nastavni sadržaj građanskog odgoja po njemu podrazumijeva.

— Ono što nedostaje u programu bivše gradske vlasti kao i ono što nedostaje kurikulu-

Karin Doolan (Foto: Marin Tironi/PIXSELL)

Nejasna je logika odabira određenih ključnih sadržaja, a neki su sadržaji i nedostatni.

Primjerice, navode se različiti tipovi političkih stranaka, a ne spominju se zelene stranke – primjećuje Karin Doolan

Damir Bakić (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

mima iz 2019. su sržne teme obrazovanja za demokraciju i ljudska prava. Zadnja dva-tri mjeseca radim analizu kurikuluma ministarstva iz 2019. u kojem su najprisutnije kulturalna i društvena dimenzija. Ono što u zagrebačkom programu nadalje nedostaje je konkretnije bavljenje ljudskim pravima; grad Zagreb je multinacionalni grad pa nedostaju i nacionalne manjine, odnosno nema izrijeком njihovog spominjanja. O njima se govori u dosta apstraktnim pojmovima. Jedan je kolega također primijetio da se volontiranje jako usko shvaća, tek kao karitativna aktivnost. Premda je Zagreb jedan od glavnih gradova članica EU-a, Unija se gotovo ne spominje i mislim da ovdasnji učenici trebaju malo više znati od nabiranja država članica EU-a, kao i informacije o tome kojeg je suda sjedište u Luksemburgu – ističe Bajkuša za Novosti.

Trebalo bi, smatra naš sugovornik, ići prema razmišljanju o europskom građanstvu, o pitanjima što znači biti državljanin EU-a: što nas dijeli, a što spaja, koje su to temeljne vrijednosti oko kojih se EU okuplja. Nedostaje također edukacije o rodnoj ravnopravnosti. — Kurikulumi ministarstva spominju ravnopravnost spolova, međutim nemamo rodne ravnopravnosti, nemamo različitih obitelji i to je isto manjak te priče. Nedostaju dakle i rodne i seksualne manjine. Zagreb već dvadeset godina održava Pride povorku i to je isto tako jedan dio života učenica i učenika, oni o tome čuju u vijestima ili od roditelja. U programu prošle gradske vlasti nema ništa o klimi ni klimatski promjenama, što je nešto što također jako interesira mlade, riječ je o njihovoj budućnosti. Idealn bi scenarij, naravno, bio da o tome uče svi, da nije trenutno riječ samo o zagrebačkim učenicima – dodaje Bajkuša.

Naš sugovornik kaže da i u ovom trenutku provode različite programe stručnog usavršavanja nastavnika za Građanski odgoj i obrazovanje u suradnji s Gongom i Centrom za mirovne studije. Jednako tako, pripremali su nastavnike u Rijeci i Istarskoj županiji za provedbu njihovog programa Građanskog odgoja, kao i u Sisku i školama Krapinsko-zagorske županije, koja je krenula s riječkim modelom koji polako prilagođavaju svojim lokalnim specifičnostima. Također, nastava te vrste odvija se u nekim školama u Osijeku, a postoje naznake da bi se tim gradovima mogao priključiti i Varaždin.

Spomenuti riječki kurikulum Građanskog odgoja i obrazovanja daleko je odjeknuo, čak ga je Europska komisija prije tri godine posebno istaknula u analizi politika obrazovanja, usavršavanja i osposobljavanja u zemljama članicama EU-a. No u javnost je plasirana informacija da je Grad Zagreb odbio ponudu Rijeke za preuzimanje njihovog programa. O tome smo upitali DAMIRA BAKIĆA, profesora na zagrebačkom Prirodoslovno-matematičkom fakultetu i saborskog zastupnika platforme Možemo.

— Što se riječkog modela tiče, u više navrata smo spominjali kako na njega gledamo kao na inspirativan i poučan primjer. Mi smo otklonili ponudu da formalno preuzmemo riječki model kao gotov paket, želeći razviti naše programe, odnosno kurikulume. Pritom smo itekako iskazali interes za korištenje ne samo riječkih iskustava, nego i priručnika. Smatramo da naši programski dokumenti trebaju u punoj mjeri odraziti specifičnosti Grada Zagreba, poput specifične političke pozicije Grada Zagreba i Skupštine Grada Zagreba. Pritom smo imali na umu i okolnost da u Gradu Zagrebu djeluje čitav niz eksperata i organizacija na čiju pomoć u razvoju našeg modela svakako računamo – govori za Novosti Bakić.

Po našem mišljenju, Građanski odgoj i obrazovanje treba postati redovni predmet. Mi kanimo ići s tim kao izvannastavnom aktivnošću, što je u ovlasti lokalne samouprave, odnosno školskih odbora – ističe Damir Bakić

Iako se nije bavio kreiranjem, analizama i evaluacijama različitih programa Građanskog odgoja i obrazovanja, Bakić ipak ocjenjuje da je program koji je napisala bivša gradska vlast ostao zamrznut u prošlom vremenu. Napisan je, drugim riječima, u pokušaju zaobilazanja bilo čega što bi oponentima uvođenja GOO-a moglo biti kontroverzno. Snažno je, dodaje Bakić, oslonjen na formalne autoritete i nesklon otvaranju prema udrugama i organizacijama civilnog društva. Čini se da je s tim programom veći problem u onome čega u njemu nema nego u onome što on sadrži. Za ilustraciju Bakić navodi sljedeće: kada se govori o volontiranju, zamišlja se samo volontiranje u Crvenom križu.

— Po našem mišljenju, Građanski odgoj i obrazovanje treba postati redovni predmet. Mi kanimo ići s tim kao izvannastavnom aktivnošću, što je u ovlasti lokalne samouprave, odnosno školskih odbora u kojima je lokalna uprava reprezentirana u svim školama čim se za to steknu uvjeti, a naš je cilj da to u Zagrebu, kako smo najavljivali, zaista i bude u školskoj godini 2022./2023. Dvije su stvari za to apsolutno nužne, a podjednako važne: edukacija i osposobljavanje nastavnika i izrada izvedbenih kurikula. Dakle, nije riječ o bauku, nego o odgovornosti – sumira Bakić.

Koliko je to sve bauk vidjet će se i iz skorašnjeg popisa stanovništva koji će, između ostalog, pokazati koliko je ovdasnje društvo ulagalo u ljudske potencijale, što je, dakako, vezano i uz rano obrazovanje. No očekivano smanjenje broja stanovnika u odnosu na prošli popis već je indirektan negativan primjer odnosa društva prema obrazovanju. U svijetu u kojem je nužno razvijati cjeloživotno učenje naš odgojno-obrazovni sustav, kako glasi zaključak ovog teksta, pokreće entuzijizam nastavnika. Bit će to, kako nam usput reče jedan naš sugovornik, raj na zemlji kada se o građanskom odgoju bude moglo razgovarati bez povišenih tonova. ■

Lažna buna oko kuna

Sad se kuka zbog planiranog gubitka monetarnog suvereniteta koji zapravo nemamo otpočetak priče, kao ni vlastitu monetarnu politiku. Sve nam je to izvana nametnuto bez protivljenja, ističe Mihaela Grubišić Šeba. Uistinu, dok je kuna, slijepljena tečajno uz euro, uništavala domaću proizvodnju i izvoz, od domoljuba nije bilo ni glasa

SAMO unatrag par mjeseci mislilo se da će priredba s hrvatskim dizajnom eura zadovoljiti i najmgodnije. Danas vladi ANDREJA PLENKOVIĆA ipak prijeti referendum. Nije pomoglo to što je u vizualno rješenje budućih naših kovanica udrobila glagoljicu i TESLU, pa čak dodala i kunu, da nakon gašenja od nje ostane barem sličica. Hrvatski suverenisti usprotivili su se tome, za jesen najavili kulminaciju otpora konačnom ulasku ove države u eurozonu. I uzalud Vladina tumačenja da bi to u ovome momentu bilo štetno za RH; uostalom, tumačenja prilično neprecizna i nepouzdana.

Jer suverenisti su pritom ekskluzivno, ovo nećete lako povjerovati, najvećim dijelom u pravu. Baš ona ekipa s koca i konopca, znači, te s najvećom šupljinom i najintenzivnijim zamračenjem u političkom programu. Dosljedniji sebi, srećom po njih uspijevaju i na ovu temu kazati najmanje toga koliko bi se uopće moglo zamisliti. Čitava kampanja protiv ukidanja nacionalne valute – jasno, taj im aspekt najviše smeta – stala je na prigodnoj internetskoj stranici u ravno 13 rečenica. Podijeljenih na osam poglavlja, pa ih većina ima po jednu, a samo jedno raskošne i prpošne tri. No problem je i dalje u tome što suverenisti u osnovi ne vide mnogo dalje od simbolike nacionalnog imena i likovnog identiteta. Zamaraju ih konkretnije praktikalije i čisto racionalna utemeljenja monetarnog sustava.

O tome da Hrvatska nije ekonomski spremna za uvođenje eura, niti je ikad bila, u Novostima pišemo godinama, otkad je to uopće predmet ikakve diskusije. Monetarna politika inače bi morala biti puki instrument u vođenju nacionalne ekonomije, dok je ovdje postavljena kao gotov cilj kojem se – paradoksalno – treba naknadno prilagoditi. Naravno, to iz kuta malenih, a velikima euro svakako ima opipljiv materijalni smisao, jer je po njihovoj mjeri skrojen.

Eurizacija je davno provedena (Foto: Emica Elvedi/PIXSELL)

U srži ovog pitanja na početku bijaše izmicanje monetarne politike iz domene političkoga generalno, pa tako i sasvim van područja bilo kakvog demokratskog odlučivanja. Široj javnosti ostavljen je zaista samo simbolički dio priče. Razni zekanovići i sličici, bistri kakvima ih je već majka rodila, ostali su manje-više na toj razini problematiziranja. I naknadno se razgalamili da nitko ništa ne pita narod, a slušali ga dosad isključivo kad bi im uzvraćao jekom. U ono davno vrijeme kad su najviđeniji domoljubi još imali napretek društvenog blaga za rastakanje iz socijalizma, nijedan se od njih oko ekonomije nije istinski ni počeo.

Nisu ni damarom trznuli npr. na implementaciju ekonomskog programa FRANJE TUĐMANA s 200 bogatih obitelji. Dok je kuna, slijepljena tečajno uz euro, zapravo osmišljena kao pseudoeuro, uništavala domaću proizvodnju te izvoz, glasa od njih nije bilo čuti. Ne sjećamo ih se nešto ni u slučaju bijega države izvan bankovnog sektora,

rasprodanog budzašto, a prethodno skupo saniranog javnim novcem. Sve je to vodilo k fatalnom restrukturiranju privrede, ali i to su prešutjeli, bar dok je bilo prostora za iole sadržajiniji politički bunt. Sad pak nude svojih 13 rečenica spasonosne doktrine, šireći paniku i dalje uglavnom tek moralizatorski.

O perspektivi takvog spasa, ali i hrvatske ekonomije s eurom općenito, priupitali smo radije nekolicinu ekonomista. Kriterij nam je bio njihov raniji nastup u vezi s ovakvim pitanjima.

— Čudim se pomalo nametanju te platforme, pitajući se gdje su bili do jučer, primjerice u doba kad je provedena eurizacija, pritom uz deviznu klauzulu. Sad se kuka zbog planiranog gubitka monetarnog suvereniteta koji zapravo nemamo otpočetak priče, kao ni vlastitu monetarnu politiku. Sve nam je to izvana nametnuto bez protivljenja – rekla nam je MIHAELA GRUBIŠIĆ ŠEBA, neovisna financijska analitičarka i konzultantica.

— Sva je hrvatska monetarna politika iscrpljena na obrani tečaja kune na razinama koje su oдавно procijenjene kao nerealne. Dio gospodarskih subjekata se uspio prilagoditi eurizaciji, postavši o tome ovisnima. No ostaje činjenica da smo potencijalne valove razvoja propustili kao malo tko u Europskoj uniji. Pa i prije nego eurozonu, morali smo dovesti u pitanje stanje neovisnosti pravosuđa i političku korupciju – dodaje Grubišić Šeba.

Ova ekonomistkinja smatra da je Hrvatska ionako premalena zemlja za vlastitu valutu, ako želi biti povezanija s ostatkom kontinenta. No za nekakvu zajedničku va-

lutu bi morala biti spremnija, a ekonomski pokazatelji vrište o tome da nije ni približno kondicionirana.

— Dobar dio gospodarstva već posluje s obzirom na cijene s EU-tržišta, premda ovdje imamo svega tri vitalna sektora: turizam, građevinarstvo i financijski. Pustimo strah od rasta cijena ubuduće, jer smo time već dugo pogođeni. Uzmimo za primjer cijene nekretnina. Iako cijena kvadrata ni izdaleka ne odgovara platežnoj moći građana, nego vanjskoj potražnji, nema političke reakcije u smjeru zaštite njihova standarda. Stoga nas ne čeka vedra budućnost u eurozoni. Spremniji smo za nju bili prije ulaska u EU, još 2008. godine, ali smo te pozicije izgubili s gubitkom industrijske proizvodnje – nastavlja naša sugovornica.

Strukturna uporišta za razvoj hrvatske industrije suverenisti jedva da spominju. U svojih osam iznesenih poluteza, jedva da su dotaknuli – jednom rečenicom, naime – problem nepostojanja zajedničke europsko-unijske fiskalne politike. Onakve bez koje zajednička valuta služi, dakle, primarno najjačim nacionalnim privredama. Povrh svega su odani privatničkoj inicijativi, ne propitujući je ni u ludilu, a radnike nazivaju zaposlenicima. Kao da je status zaposlenosti ono što određuje njihovu poziciju na tržištu rada spram kapitala, pa i politički.

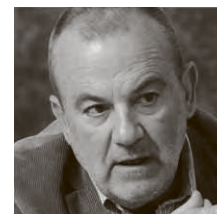
Referendum nam inače ne bi trebao biti sam po sebi nevolja, naprotiv. Drukčije načelno stajalište ide u prilog najprije antipoličnom, nedemokratskom pristupu ekonomskim pitanjima koja startno uređuju odnose u društvu. Formalno bi se u korist referendumskeg izjašnjavanja moglo napomenuti da su takva glasanja o euru već provele Danska i Švedska početkom ovog stoljeća. Obje su odbacile zajedničku EU-valutu, obje sa svega nekoliko postotaka protiv, ali i s visokom izlaznošću.

U razmatranju okolnosti kojima bi bio dočekan referendum u Hrvatskoj, treba na-

Mihaela Grubišić Šeba (Foto: N1)

Referendumska inicijativa 'Zaštitimo hrvatsku kunu' – Hrvatski suverenisti (Foto: Željko Lukunić/PIXSELL)

Drago Jakovčević (Foto: Jovica Drobniak)

glasiti par dodatnih točaka. Prvo, valuta je krucijalna ekonomska i politička tema, te po definiciji mora odlučivanje o njoj biti povjereno i najširim slojevima. Ako zakazuje prijenos volje kroz predstavničke krugove, onda tim prije ima smisla direktno izjašnjavanje. Drugo, javno znanje o monetarnoj politici ne smije biti određeno dezinformiranošću ili podinformiranošću kakvo je na snazi u Hrvatskoj. U protivnom, to je najbolji način da upravo referendum postane najnovije žarište manipulacije. U slučaju da situacija s obzirom na ove dvije napomene izgleda paradoksalnom, ni to nije slučajno. Stručna i razložna te kritička razmišljanja o hrvatskoj monetarnoj politici su ciljano isključena iz glavnine javnog prostora već dobrih četvrt stoljeća.

Tome se mora dodati fakat – ustvari, ponovit ćemo ga – da je novonastala ekonomska konstelacija u RH bitno različita u odnosu na prijašnju. Veliko je pitanje koliko bi devalviranje kune danas imalo pozitivan učinak na privredu, kao što bi opravdano bilo ranije. I to zbog spomenute nove njezine strukture, međutim, ali bi eventualno prilagođavanje realne vrijednosti kune spram eura možda imalo više učinka na pripremu za eurozonu. No to definitivno i dalje nije tema za usputnu i neobaveznu čakulu. Takve više obesmišljavaju golemi ulog koji stoji iza nje, stvarajući varljivu impresiju o suvislom dijalogu tamo gdje nam je svjesno izmaknut.

DRAGO JAKOVČEVIĆ, profesor na Katedri za financije Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, veteran je kritike hrvatske monetarne politike. Razmjerno tome, preko glave mu je kronične marginaliziranosti njegovih i srodnih stavova i argumenata nasuprot postojećeg dominantnog javnog diskursa o euru. — Već sam u biti odustao od stalnog uvjeravanja da smo na putu propasti, pravo da vam kažem. A pretpostavljam da uoči pristupa eurozoni opet neće biti ni blage deprecijacije kune radi poticanja izvoza – kaže za Novosti Jakovčević.

— No kad se jednom uvede euro, tempo poslovanja određivat će nam najrazvijeniji. Nećemo više ni u teoriji moći posegnuti za instrumentima monetarne politike koja bi dala ritam razvoju konkretnog gospodarstva. Problem će biti dug, recimo. Kad bi hrvatski javni dug ušao u konsolidirani dug EU-a, onda bi naša zaduženost dospjela u pošteniji kontekst. Ovako euro nikad neće imati vrijednost koliko u jednoj Francuskoj. I doživjet ćemo novi egzodus radništva, jer plaće ostaju iste, neće pratiti stopu inflacije. Već i ovi ljudi koji su zapali u prešutni minus, molim vas, to je izmišljena Hrvatska, toga nigdje nema. Nama odmah uz euro trebaju nove razine zajamčenih minimalnih plaća po sektorima – dodaje.

— Bez većeg standarda neće biti ni većih uplata za mirovinsko i zdravstveno osiguranje. Prestali smo se pitati zašto građevinski poduzetnik u Hrvatskoj radnika plaća 1200 eura, a u Austriji 2500, iako materijal u gradnji košta jednako. I sad bismo trebali pohrliti na referendum o euru. Nažalost, to je vjerojatno završena priča. Većina mladih kolega uzima zdravo za gotovo da je monetarna unija imperativ i nužnost, bez zamaranja činjenicom da toliki neće u nju, a ispunjavaju kriterije. A nisu htjeli dovoditi u pitanje ni štetni drugi stup mirovinskog osiguranja, tako da je sve to dio jednog te istog kompleksa – rekao nam je Jakovčević.

Podsjećamo, riječ je o nevoljkosti Češke, Poljske, Mađarske, Rumunjske, Bugarske, ne jedino Danske i Švedske. Gotovo sve te zemlje uspješno su odbacile i projekt tržišnog kockanja mirovinskim uplatama, ali Hrvatska nije, nego već puna dva desetljeća za nj odvajajući četvrtinu obaveznih doprinosa. A riječ

Doživjet ćemo novi egzodus radništva, jer plaće ostaju iste, neće pratiti stopu inflacije. Već i ovi ljudi koji su zapali u prešutni minus, molim vas, to je izmišljena Hrvatska, toga nigdje nema – govori Drago Jakovčević

je o nametnutom modelu vodećih centara financijskog kapitala na čelu sa Svjetskom bankom i Europskom središnjom bankom.

I tako bismo danas trebali svu nadu u bijeg od ekonomskog udesa polagati u suverenistički referendum, ali s pozamašnom šansom da prodemo još gore. No da ne bismo sve prebacili na etnodesnicu, obavezno valja reći da smo na takav izbor svedeni zahvaljujući tobožnjoj hrvatskoj ljevici. Onoj koja nije kontaminirana nacionalizmom, ili nije kardinalno, ali jest ekonomskim liberalizmom, pa je lijevo možemo svrstati tek uvjetno. SDP tako oduvijek puše u suštinski iste ekonomsko-političke diplo s HDZ-om, svaki na svoj pisak, a u isti mijeh. Ne da se ni socijaldemokrati nisu usprotivili puzajućoj i toksičnoj eurizaciji Hrvatske dok je bilo lakše, nego su je poticali. Odradili su svoj dio harmoniziranja i kad je riječ o tečaju kune, i o privatizaciji banaka, i o drugom stupu. Ne nadajmo se od njih nikakvoj pomoći ni ovom prilikom. Ostavili su nas suverenistima na izvol'je, pa kako se tko snađe.

S druge strane, Možemo! kao neki vid eventualnih boljih socijaldemokrata, još se ne upušta u ekonomsko-političko strategiziranje, očito kalkulirajući oko tih pozicija. Među svima u formalno neutralnom dijelu opozicije najviše se prikladno raskomotio Most, a onda uviđamo i kakva je ukupna konstelacija posrijedi. Zna se ono kad GRMOJA veli da se neće pridružiti inicijativi suverenista, ali da jest za referendum.

Poziciju ljevice najbolje ocrtava stav Žarka PUHOVSKOG, analitičara svepozvanog baš s navodnih lijevih pozicija, o kuni kao simboličkom pitanju, ne ekonomskom ni političkom. A jer mu tako pristupa etnodesnica, pa valjda moramo i svi drugi. I još je dodao da njezino ukidanje priželjkuje zbog veze s ustaštvom, ali nije spomenuo da bi joj možda radije promijenio ime. Jest pak to da referendum o ukidanju kune nije potreban, a zato što ga nije bilo ni kad je uvedena. Pa kad tako rezonira najpoznatiji hrvatski profesor filozofije politike i dežurni medijski dešifrant opće prakse, kako zamjeriti ikome drugome.

Do referenduma ionako najvjerojatnije neće doći – prognozira se neuspjeh sakupljača potpisa – pa ćemo svi biti pošteđeni zahtjevnog preuzimanja odgovornosti. Domaću valutu, toga monetarnog manekena, kao što je kunu svojedobno nazvao ekonomist GUSTE SANTINI, ispratit ćemo očekivano pasivno. Euro ćemo tretirati jednako izvanjski, kao društvo strastveno zadubljeni jedino u njegov dizajn. I potom ostati zgranuti kad nam pokorenima sam otkrije svoju ekonomsku i političku suštinu. ■

HUMANITARNA AKCIJA

Banija je naša kuća

U okviru akcije Srpskog narodnog vijeća “Banija je naša kuća” otvoren je multivalutni račun u Zagrebačkoj banci na koji se primaju uplate za humanitarnu pomoć za nabavu svega što je u ovom trenutku neophodno Banijcima i Banijkama pogođenima potresom.

UPUTE ZA UPLATU

Primatelj: Srpsko narodno vijeće, Gajeva 7, 10 000 Zagreb

IBAN: HR9623600001502947100

Zagrebačka banka d.d.

Model: HR 00

Poziv na broj: 018 SNV-a (29873902790)

ili datum uplate

Opis uplate: humanitarna akcija

“Banija je naša kuća” GZG-HA/KAT-21-60

Za uplate iz inozemstva SWIFT: ZABAH2X

Akcija traje do 8. 11. 2021.

B_nija
je
n_ša
kū_a!

**SNV
CHB**

srpsko
narodno
vijeće

српско
народно
вијеће

INTRIGATOR

Izlazak iz bunkera

Od početka snimanja historijskog serijala o NDH do prikazivanja proći će više vremena nego što je trajala kvislinška država

TRI godine nakon što je u produkciji Hrvatske radiotelevizije završena dokumentarna serija o Nezavisnoj Državi Hrvatskoj gledaoci će konačno moći vidjeti serijal koji je napravio povjesničar i sveučilišni profesor HRVOJE KLASIĆ, uz redateljsku palicu MILJENKA BUKOČANA i podršku ostalih s HTV-a. Serija ima 12 epizoda, a početak će se emitirati 20. rujna u 20.45 sati.

Treba podsjetiti da je snimanje serijala 'NDH' počelo još 2015. godine i trajalo tri godine. Unatoč najavama da će većinom sadržavati do sada neemitirane materijale iz vremena Drugog svjetskog rata, što je izazvalo veliku pažnju javnosti, HTV ga je uporno izbjegavao uvrstiti u svoj program.

Sumnjam da ću sam sebe prepoznati, jer je od početka snimanja prošlo čak šest godina. Serija je završena još prije tri godine i od tada čekamo da se konačno emitira. Imali smo problem s terminima za montažu i s dužinom

trajanja, jer smo umjesto šest epizoda snimili dvostruko više – njih 12 i to za jednaki novac odobren za šest epizoda. Nekima s HTV-a je čak i to bio problem – kaže za Novosti Hrvoja Klasić, podsjećajući da je on bio jedina osoba koja je sudjelovala u izradi serijala koja nije s Hrvatske radiotelevizije. Snimanje je započeto dok je glavni ravnatelj HRT-a bio GORAN RADMAN, da bi nakon njegovog odlaska došlo do otezanja, čak i bojkota odgovornih na Prisavlju, a na kraju i trogodišnjeg bunkeriranja.

Podsjetimo da je u 12 epizoda obrađena povijest Nezavisne Države Hrvatske pod vodstvom zloglasnog ustaškog poglavnika ANTE PAVELIĆA o kojem su pred kamerama govorili povjesničari iz cijele Europe. Čak 30-ak doktora znanosti iz Hrvatske, Srbije, BiH, Engleske, Italije i Njemačke sudjelovalo je u stvaranju dokumentarnog serijala, a Klasić i suautori snimali su na svim relevantnim lokacijama vezanima za povijest NDH: u Rimu, Vatikanu, Firenci, Berlinu, Sachsenhausenu, Beogradu, Bleiburgu. Snimali su čak i u Janka Puszti, na mađarskom imanju na kojem je bio ustaški vježbovni logor i gdje je VJEKOSLAV LUBURIĆ svojedobno dobio svoj zloglasni nadimak Maks.

Prva epizoda daje prikaz povijesnih okolnosti u Kraljevini Jugoslaviji iz kojih nastaje ustaška država. Zbivanja se dalje ne prate kronološki, nego kroz tematske cjeline. Jedna je epizoda posvećena vanjskoj politici, druga BiH, treća državnom teroru i otporu, svakodnevici i kulturnom životu. Uz to je iz fundusa Jugoslovenske kinoteke u Beogradu otkupljen originalni povijesni materijal najviše iz građe Hrvatskog slikopisa koji televizijska publika još nije imala priliku vidjeti. Serijal je ukupno koštao milijun kuna.

■ Goran Borković

Poskupljenja prijete

Najavljuje se poskupljenje struje, a Vlada još uvijek ne ispunjava obećanje o smanjuju poreza na hranu?

Prosječna mirovina u Hrvatskoj zajedno sa svim oblicima mirovina iznosi 2800 kn, dok se radnička mirovina kreće od 2400 do 2500 kn, minimalna neto plaća iznosi 3400 kn, medijalna neto plaća 6023 kn, prosječna plaća 7175. Dodajmo tome podatak da se u ovom ljetnom periodu oko 780.000 plaća kreće do razine od 6023 kuna neto. Kad od tih plaća skinemo rate kredite, minuse, postavlja se pitanje – tko može živjeti od toga? Najuzi, najosnovniji dio potrošačke košarice naše obitelji je poskupio i još će poskupjeti. Pred nama je još jedno teško razdoblje. Poskupljenja su krenula još prošle godine zbog poremećenih lanaca opskrbe uslijed epidemije Covida-19, ali i povećane potražnje koja je na svjetskom tržištu usmjerena prema hrani. Donekle su se stabilno držale cijene mesa, ali s poskupljenjem stočne hrane, sigurno će i meso poskupjeti. Ruku pod ruku, kumovale su i klimatske promjene koje su dovele do pada prinosa što je djelovalo na kreiranje cijena.

Zašto država ne reagira, uključujući obećano smanjenje poreza na hranu?

Država ne može regulirati tržište, ne može nametnuti kontrolirane cijene proizvoda koje nudi privatni sektor, i na kraju krajeva svjetske burze hrane. U ovom trenutku bilo bi dobro ići sa smanjenjem PDV-a na svu hranu bez obzira što nema nikakvog jamstva da bi to rezultiralo krajnjim, nižim cijenama čemu smo već svjedočili kada je bio pušten PDV na kruh, a kruh nije pojeftinio.

Kakav bi onda Vladin potez bio jamstvo?

Jedino pravo jamstvo je rast plaća. Država treba osigurati sigurnije, stabilnije poslove na neodređeno, veća primanja. Veći dio plaće otpada na hranu koja je najizdašniji trošak u jednom kućanstvu od nekih 27 do 28 posto i ponovo se diže na 30 posto koliko smo imali prije poskupljenja struje i plina 2012. godine. Država bi trebala ići i s traženjem prostora za smanjenje trošarina kad je riječ o gorivu odakle bi isto mogao krenuti novi ciklus poskupljenja. Vlada bi trebala poduprijeti domaću proizvodnju, a da se pri tome ne ogriješi o pravila EU. Hrvatska nema dovoljno snage zaustaviti inozemnu robu na ulazu, kao što mogu napraviti Njemačka i Austrija.

■ Paulina Arbutina

Sloboda po Starčeviću

ZBOG čega bih ja to osuđivao, nešto o čemu pojma nemam? Tako se osuđivalo u Jugoslaviji, fučka mi se za Jugoslaviju. Zašto to ne bi bila i sloboda govora? Ne zanima me to, nisam vidio, ja nisam policajac. Ako je negdje netko objesio MILOKADA PUPOVCA, onda zna i zašto, onda je tu i policija da vidi zašto ga je objesio, koji je problem. Ja ne mogu biti izvršitelj nekakve pravde samo zato što sam gradonačelnik – rekao je gradonačelnik Gospića KARLO STARČEVIĆ (HSP) o grafitu s vješalima i prezimenom Pupovac, kao jasnom poziv na likvidaciju predsjednika SDSS-a Milorada Pupovca, koji je prošli tjedan osvanuo u Gospiću. Na primjedbu da je župan ERNEST PETRY (HDZ) osudio grafit kao govor mržnje, Starčević je rekao: 'Možda je čak i on to napravio. Oni su do podne u koaliciji, HDZ i Pupovac, a popodne u ratu, kako im je potrebno.'

Nakon što je na ulazu u grad Gospić nacrtan grafit koji sadrži sramotnu poruku mržnje i oglasili su se lokalni čelnici, grafit je prebojan. Ličko-senjski župan Petry je kazao da osuđuje svaki govor mržnje te smatra da je 'došlo vrijeme da se vodi briga o gospodarskom razvoju Like i cijele županije, a ne da se vrijeđamo po bilo kojoj osnovi'. Smatra da 'takva djela proizlaze iz ideja osoba koje ne gledaju na bolju budućnost županije i Hrvatske kao zemlje članice Europske unije'.

Gradonačelnik Gospića Starčević pak smatra drukčije i svojim otprije poznatim stavovima staje uz stranu onih političkih struja koje su i dovele do toga da je poziv na likvidaciju predsjednika parlamentarne stranke i predstavnika srpske nacionalne zajednice sasvim normalan.

U Srpskom narodnom vijeću ocijenili su da je grafit očiti govor mržnje te podsjetili da su i po širem centru Zagreba prije dvije godine crtani slični grafiti mržnje upućeni predsjedniku SDSS-a. SNV to smatra sramotnim činom, pozivom počinitelja 'na ubojstvo predstavnika srpske nacionalne zajednice' te ističe da ni nakon dvije godine nisu pronađeni autori zagrebačkih grafita.

Glasnogovornik SNV-a EUGEN JAKOVIĆ rekao je za Hinu 'da SNV i gospodin Pupovac nemaju saznanja tko je nacrtao grafit, da su prijavili policiji ne bi li se otkrilo tko je počinitelj.'

■ Goran Borković

Parada ustaške mladeži
(Foto: KAfotka)

BORDOLINE

–Dostavite ove papire na prvi kat na potpis!
–Koji špeditersku tvrtku želite da za to angažiramo?

Koga nema, taj je ‘za’

Glavna urednica Slobodne Dalmacije, sudionica hajke na jednu radnicu socijalne skrbi, izabrana je na dužnost neobičnom statutarnom odredbom

MEDIJSKI *freak show* koji je prošli tjedan pokrenula Slobodna Dalmacija na koncu se definitivno okrenuo protiv organizatora. Pokušaj splitskih novina da moralistički ocrni jednu socijalnu radnicu i ukupni sustav javne skrbi zbog upošljavanja te bivše navodne prostitutke – mada je potonja u međuvremenu diplomirala psihologiju i stekla kvalifikacije za posao – osudila je praktično kompletna znanstvena i šira javnost, ubrajajući medijsku i pravničku. Nekolicinom izdvojenih, pojedinačnih alibi-ekspertiza, pritom je samo dodatno podcrtan forsirani puritanski inženjering.

Ipak, oštrica je kritičara takve hajke neopravdano usmjerena tek prema glavnoj urednici dotičnog dnevnog lista SANDRI LAPENDI. Nije da ona ne zaslužuje svaku osudu, ali ne i jedina baš svu, ako govorimo o integralnoj analizi i društvenom sankcioniranju slobodnog i slobodninog progona nedužnih. Jer, ni ta se urednica nije samoimenovala na svoju poziciju, nego je faktično oktroirana voljom novinskog vlasnika-izdavača.

Mogućnost da gotovo bezgranično provodi svoju volju je tvrtka Hanza media, aktualni vlasnik Slobodne Dalmacije, osigurala jednom krajnje ciničnom intervencijom u Redakcijski statut tih novina. Članovi redakcije, a bilo ih je 148 u trenucima izbora Lapende, imaju statutarno pravo da odbace vlasnikov kadrovski prijedlog, i tako redom za tri kandidata, pa čak predložiti nekoga

svog, ali im to u konačnici ne može pomoći. Iscrpljivanjem svih prijedloga dolazi se, naime, do pukog savjetodavnog statusa redakcije i ultimativnog prava izdavača da jednostrano postavi svog čovjeka, pa se odlučivanje pokazuje kao najobičnija kulisa tobožnje medijske demokracije.

Još i gore od toga, izdavač je u statut ugradio klauzulu po kojoj svi članovi redakcije koji ne pristupe glasanju, automatski ostavljaju glas na strani izdavačeva prijedloga. Lapenda je trebala najprije biti imenovana u studenom prošle godine, ali tad je izdavač prekinuo glasanje jer je ustvrdio da proces ide u neželjenom smjeru – naknadno je prebrojano 72 glasa protiv njega, i svega 16 za. U srpnju ove godine za Lapendu je glasalo 64 članova, a 66 je bilo protiv, dok je preostalih 18 automatizmom pribrojano, a i kome bi drugom – Hanzi.

U međurazdoblju se vlasnik snašao tako što je imenovao namjerenu kandidatkinju na mjesto zamjenice glavnog urednika, no ionako moramo znati da u pozadini već tridesetak godina stoje jedna te ista strukovno-upravna i menadžerska lica, još od privatizacije Slobodne Dalmacije, kako u njezinu impressumu možete provjeriti pod: MIROSLAV IVIĆ, DAMIR DUKIĆ, IVO BONKOVIĆ. Uostalom, bojimo se da protiv toga neće pomoći ni najnovija inicijativa Redakcijskog vijeća s pozivom Sandri Lapendi da odstupi s funkcije zbog kršenja profesionalnih normi i nanošenja štete mediju. Baš kao što se ukupnom privatničko-vlasničkom samovoljom ne razotkriva samo činjenica da procedura redakcijskog sudjelovanja u organiziranju medija, već gotovo dva desetljeća od njezina zakonskog uvođenja, služi prvenstveno svrstavanju izdavača u niži porezni razred.

Slobodna je Dalmacija prošla još teže, uzmemo li u obzir da se npr. Jutarnji list, druge dnevne novine istog koncerna, uspio izbo-

riti za nešto povoljnije statutarne uvjete, o čemu se u svoje vrijeme govorilo u javnosti veoma pohvalno. O splitskom se primjeru zasad šuti, a nama ostaje tek da registriramo dodatnu činjenicu u prilog znanoj spoznaji da je Slobodna Dalmacija u Hanzi – ranije Europapress holdingu – naprosto služinče, skromni ukras metropolskoj mlađoj posestrimi.

■ Igor Lasić

Petkovićevo pokajanje

GENERAL HVO –a Milivoj Petković, kojeg je Haški sud u slučaju suđenja tzv. bosanskohercegovačkoj šestorci 2017. pravomoćno osudio na 20 godina zatvora zbog ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti, javno se pokajao i u pismu upućenom predsjedniku Mehanizma za međunarodne kaznene sudove sucu CAR-MELU AGIUSU, prihvatio presudu i osobnu odgovornost za svoja djela ili propuste koji su doveli do počinjenja zločina zbog kojih je osuđen.

Učinio je to nakon što su, između ostalog odvjetnici podnijeli molbu za njegovo privremeno puštanje na slobodu. Intrigantan je to svakako potez, s mogućim dvostrukim motivom: ili se Petković doista iskreno pokajao, što može sugerirati sadržaj pisma, ili se pokušava uklopiti u *modus vivendi* suca Agiusa po kojem nijedan od haških osuđenika više neće moći izaći na prijevremenu slobodu bez prihvatanja odgovornosti za počinjene zločine.

BRANKA VIERDA, pravnica u Inicijativi mladih za ljudska prava koja koordinira program pravde i pomirenja, Petkovićev čin smatra hrabrim, ali prije svega nužnim potezom da se žrtvama prizna njihova patnja i da se javnost upozna s onim što se u prošlosti događalo te doprinosom da se takvi događaji nikada ne ponove.

— Vrijedan i pozitivan aspekt je taj što je pismo javno objavljeno i usmjereno sucu Agiusu, čime je Petković otvorio prostor javnosti da se upozna s njegovim kajanjem i sadržajem pisma. Drugo, Petković nije svoju odgovornost ‘amortizirao’, niti pokušao ublažiti, ili dovesti na bilo koji način u omjer sa zločinima koji su počinjeni i ‘s druge strane’, čime je preuzeo odgovornost za djela za koja je on osuđen i kažnjen jasno govoreći da za takav čin nema opravdanja, ni izlike. I treće, istaknuo je da priznanje počinjenih zločina, iskreno kajanje i izražavanje sućuti obiteljima stradalih jedini način iskrene pomirbe, očuvanja mira i suživota među narodima u BiH i cijele bivše Jugoslavije – kaže Vierda.

Dodatno se očekuje intrigantan trenutak u kojem bi se predsjednik ZORAN MILANOVIĆ, koji je izjavio da Petković nije ratni zločinac, trebao očitovati na Petkovićevo prihvaćanje haške presude. Treba podsjetiti da je Milivoj Petković još uvijek odlikovan visokim državnim odličjima.

■ Dragan Grozdanić

FRAGMENTI GRADA

Sveučilišni PR

DEVETI je mjesec kalendarske godine, a to između ostalog znači i da je započeo zadnji krug upisa na fakultete. Bjesomučan je to i sve beskrupulozniji lov na klijente-potrošače koje po inerciji, na tržištu visokog obrazovanja, još uvijek nazivamo studentima. U uvjetima loših demografskih trendova, slabog nataliteta i velikog odljeva mladih ljudi, mala tržišta s velikim brojem zainteresiranih poslovnih aktera i ne mogu proizvesti ništa drugo doli neukusno-agresivne marketinško-oglašivačke akcije s poglavitim ciljem: dokopati se dovoljnog broja kupaca za svoje obrazovno-akademske usluge u borbi s konkurencijom.

Prednjače u tome, jasno, privatni fakulteti i sveučilišta, raznorazne visoke poslovne škole, učilišta i veleučilišta, sve odreda uzorite lučonoše izvrsnosti i stručnosti, iznikli kao gljive poslije kiše na polju zvanom tranzicija, posutom sjemenima slobodnotržišne paradigme i tzv. javno-privatnog partnerstva. Karikaturalno pompozni su ovi ‘fakulteti’ i u svome nazivlju, pa sebe imenuju po crtano-filmskim junacima, po simbolima slobode i demokracije, a jedan se drznuo otići tako daleko i besramno sebe nazvati po ‘ocu PR-a’, ‘Goebbelsu’ marketinško-oglašivačke industrije.

Trendovski ih slijede javna sveučilišta i fakulteti, naizgled nemoćni da se odupru kapitalističkoj komodifikaciji obrazovanja i znanosti, a iznutra nerijetko premreženi raznim vidovima korupcije i klijentelizma, pa i oni obećavaju ‘upotrebljiva praktična znanja, primjenjiva na tržištu rada’.

Borba je, rekosmo, bespoštedna, ne biraju se sredstva. Prisjećamo se tako televizijske reklame jednog domaćeg privatnog sveučilišta otprije nekoliko godina kojom se neuvičeno pokušalo uprizoriti i isprovocirati jeftini antagonizam: privatno (bolje) vs. javno (lošije). Vidjeli smo u njoj konstrukciju tradicionalnog, klasičnog ‘profesora’ u ne baš idealnom izdanju: bradatog (polu) zapuštenog muškarca na pragu starosti, s natruhama depresije, koji odsutno bulji kroz prozor svoga kabineta i nikako da se odluči zaputiti prema predavaonici u kojoj ga čekaju nemotivirani studenti. Tome je bila jukstapozicionirana koloritna slika vesele i inovativne stvarnosti privatnog sveučilišta na kojemu sve pršti od sreće i veselja, znanja i vještine stječu su bez napora, s osmjesima na licima. U tom raju izvrsnosti profesore zamjenjuju mladi, poletni i motivirani instruktori-savjetnici, više prijatelji u igrivo kreativnom druženju sa studentima, nikako ne autoriteti znanja. Takvim agitpropom obećavaju se ‘konkretna znanja i vještine’, konkurentnost i kompetitivnost, zanimljiva i upotrebljiva praksa umjesto dosadne i beskorisne teorije. Studij je, kazuju, investicija u sebe i svoju budućnost. Tko se još sjeća i mari za arhaične vrijednosti, ideje o učenju kao procesu oslobađanja i emancipacije, preduvjeta za realizaciju osobne i kolektivne slobode?

■ Hajrudin Hromadžić

Radničko vijeće pozvalo je glavnu urednicu da odstupi – Slobodna Dalmacija (Foto: Hrvoje Jelavić/PIXSELL)

Ubistvo jednog djetinjstva

U tom srpskom dijelu Čepina rijetko je tko tada bez posebnih razloga izlazio iz kuće i svoje avlije. Sokaci su bili sablasno pusti... Tih nekoliko mjeseci nakon proglašenja NDH prolazilo nam je, s poplavom rasističkih i nacionalističkih zakona u novinama, u atmosferi koju je teško opisati. Bilo je to poput kontinuirane mòre

BORIVOJ DOVNIKOVIĆ BORDO, karikaturist, animator, grafički dizajner, nagrađivani autor animiranih filmova i dugogodišnji suradnik Novosti u kojima iz tjedna u tjedan u rubrici 'Bordoline' objavljuje karikature, našem je tjedniku ustupio dijelove svojih memoara. Bordo je rođen 12. decembra 1930. u Osijeku i u svom je životu, kako sam kaže, promijenio pet država i pet društveno-političkih sistema, a da zapravo južnoslavenski teritorij nije ni napuštao. Jedna od tih država bila je NDH o čijoj uspostavi, koja ga je zatekla u rodnom gradu, na kraju četvrtog razreda osnovne škole, piše u poglavlju koje donosimo.

NDH

Osijek su preplavile njemačke trupe. Na trgovima su bili nagomilani kamioni Wehrmachta s topovima i motociklima. A mi smo nastavili sa školskom nastavom u novoj zemlji – Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Na zidu učionice sliku kraja PETRA u sokolskoj uniformi zamijenila je slika strogog

ANTE PAVELIĆA s velikim ušima. Klinci su bili puni priča o novonastaloj situaciji. Jedan se hvalio kako je jednom njemačkom vojniku izglancao čizme i dobio bombona. Bolno mi je to bilo i zamisliti: moj školski drug kleči i čisti čizme okupatorskom vojniku! Strava je sve više rasla. Tetka, kod koje sam u Donjem gradu stanovao dok sam završavao taj četvrti razred osnovne škole, rekla je kako joj je došla komšinica sa molbom da joj posudi nekakve hlače (od pokojnog supruga) jer je njen muž, šuster, postao član prijekog suda, a nema šta dostojno obući. Tetka joj je vrlo ljubazno udovoljila molbi, jer tko bi se usudio tada, pogotovo ako je Srbin, da ne pomogne uvaženom članu prijekog suda.

Od samog početka počela je u dnevnim novinama poplava naredbi vlasti s novim anti-židovskim i antisrpskim (antipravoroslavnim) zakonima koji su stanovnike s tim krvnim zrcima stavljali u položaj drugog reda.

Jednog dana u centru Osijeka, kod parka u Kapucinskoj ulici, načuo sam razgovor između starijeg bračnog para s poznanikom. 'Kuda, gospodine KOHN?' 'Pošao sam sa suprugom u Donji grad.' 'Zar nećete tramvajem?' 'Pa

zar ne znate da je tramvaj zabranjen za nas?' Gospođa i gospodin Kohn imali su žute šestorake zvijezde na rukavima, a na tramvaju koji je upravo prolazio pisalo je pored ulaznih vrata: ZA ŽIDOVE ZABRANJENO! FÜR JUDEN VERBOTEN!

Tih dana moj otac je pozvan u Policijsku upravu da preda pištolj i uniformu gradskog redara, jer je (kao Srbin) odmah bio otpušten iz službe. Imao je sreću da ga nisu zadržali, pa se on vratio roditeljima u Čepin, da se tamo 'skloni' i vidi šta će biti dalje.

Tragična sudbina strica Milenka

U isto vrijeme njegov brat, moj stric MILÉNKO, pisar čepinske Općine, uhapšen je i, još s nekim nesretnicima iz sela, odveden u Osijek, gdje je zatvoren u Sokolski dom, zajedno s velikim brojem Srba nabijenih u veliku gimnastičku dvoranu. Čim su ga odveli, djed je intervenirao kod ustaškog glavešine Štira, koji ga je umirio da je to privremeno i da će Milenka brzo pustiti. Štir je, naime, nekada stanovao u našem sokaku i, kao dijete, prije Prvog svjetskog rata, družio se s Milenkom i mojim ocem, a kako je bio iz siromašne porodice, vrlo često je objedovao u našoj kući, gotovo kao član familije. Zato su se moji nadali da će Štir zaštititi svog drugara Milenka. I zaista, jednog dana smo čuli u Osijeku da je stric Milenko pušten kući. Mogao je tada pobjeći, kao mnogi drugi, ali je on naivno držao da je stvar riješena. No već nakon nekoliko dana došli su ponovo po njega – i to je bio kraj. Nikad više nismo čuli gdje je završio nakon Sokolskog doma.

Za sobom je ostavio ženu SOFIJU (moju strinu SOKU) i dva dječaćića, PERU i LAZU. Ona je s djecom kod svekra i svekrve u zavičajnom Čepinu kasnije dočekala Oslobođenje te umrla ranih sedamdesetih, a da ne sazna

za konačnu sudbinu muža. Sin Pero završio je u Osijeku zanat radiotehničara, oženio se i dobio sina. 1991. godine, nakon propasti Jugoslavije nije se usudio da eventualno dočeka sudbinu svog oca – i s porodicom se sklonio u Sremskoj Kamenici kod Novog Sada, gdje je umro dvijehiljaditih, ne dočekavši da se vrati u zavičaj. Mlađi brat Lazo bio je završio studij mašinstva u Novom Sadu kao stipendist kompanije Kanal Dunav-Tisa-Dunav, te se sa suprugom i dvoje djece skrasio u tom gradu i završio kao prof. dr. nacrtne geometrije. Sada u penziji dovršava svoju naučnu knjigu života, daljnju razradu DESCARTESOVE trigonometrijske analitike.

Pakao u Sokolskom domu

Sudbina strica Milenka, oca Pere i Laze, primjer je onoga što su Srbi u ustaškoj Hrvatskoj doživjeli ili osjetili za vrijeme Drugog svjetskog rata. Već prva posjeta Sofije Dovniković Sokolskom domu u Osijeku, kuda je nosila paket sa hranom zatvorenom mužu, pokazala je što se tamo događa. Ona nije prepoznala supruga (?!), kojeg su (sadistički) pustili da je vidi i preuzme paket: glava mu je bila natečena i izobličena od neprekidnih batina, i to mlađa Sofija više do svoje smrti nije zaboravila.

Poslije nekog vremena iz tog pakla pustili su našeg komšiju SAVU RADIŠIĆA, jadnika koji je i prije bio invalid i kretao se uz pomoć štapa vukući noge (koji nikako ozbiljno nije mogao djelovati kao potencijalni neprijatelj). On je inače živio sâm, pa su svi susjedi priskočili s hranom da mu pomognu i vide šta mu treba. I ja sam se, kao desetogodišnjak, našao s njima, i sada svjedočim iz prve ruke. Savo je, kao sudbinski svjedok, pričao što se to dešava u Sokolskom domu (Partizanu nakon rata).

Velika gimnastička dvorana ispunjena je muškarcima, uglavnom Srbima iz Osijeka i okoline. Ljudi jedva imaju mjesta da sjede, o ležanju nema ni govora. Povremeno, u gotovo jednakim vremenskim razmacima, upadaju ustaše držeći puške za cijevi i nemilosrdno kundacima mlata po glavama zatvorenika dok se ne umore. Da bi, žedni, došli do vode, zatvorenici moraju do bunara koji je na suprotnoj strani nogometnog igrališta. Od izlaza do bunara špalir je stražara-ustaša sa isukanim bajonetima. Zatvorenik je dužan proći špalir da bi stigao do vode, a stražari ga bodu bajonetima. Mnogi se već na početku vraćaju u dvoranu, jer ne mogu izdržati, a voda je tako daleko. Savo, koji je to doživio,

Vjenčana slika strica Milenka, žrtve ustaškog režima

Ulica u Čepinu, djedovina Dovnikovića

Noćni konak na traktorskoj prikolici

Kad je u potresu kuća Ilije i Marije Kekić oštećena, pukim su slučajem dobili kontejner, koji do danas nije priključen na vodu. Kontejner je ljeti bio prevruć, no sada dolaze hladni dani pa su s razlogom zabrinuti

PREMDA je od katastrofalnog potresa na Baniji i na dijelu Korduna prošlo više od osam mjeseci, 72-godišnji ILIJA i 66-godišnja MARIJA KEKIĆ iz Golinje, opustjeloga sela desetak kilometara sjeverozapadno od Vrginmosta, još se trzaju prilikom svakog podrhtavanja tla. Čak i kad je uzrok prolazak auta ili traktora u njihovoj blizini.

— Kad je zatreslo, oboje smo bili u kući. Istrčali smo u dvorište čim nas je prašina zasula, a pošto se zemlja malo smirila, imali smo što vidjeti: kuća popucala na sve strane, neki zidovi nagnuti, dimnjaci se urušili i probili krov – prisjeća se Ilija Kekić, koji ne živi u svojoj kući. Ona je, naime, u vlasništvu IVANE BRUJIĆ, njihove susjede i prijateljice, koja im ju je ustupila nakon svog odlaska iz sela prije 18 godina. Prema dogovoru, ne plaćaju najamninu, nego joj zauzvrat održavaju svu imovinu i imanje. Potkraj prosinca su, radi potresa, i takav dom morali napustiti, pa su prvih dvadesetak dana poslije katastrofe noćili

u skučenom automobilu, parkiranoj podalje od kuće.

— Ubrzo je počela pristizati pomoć, a s njom i općinski načelnik MILAN VRGA. Dobili smo tako nekoliko paketa s hranom od Crvenog križa te ponešto odjeće, tekstila i ostalih kućnih potrepština od nepoznatih donatora. Velike smo hladnoće proveli uglavnom u autu, a onda su s prvim znacima proljeća stigli i statičari: u kuću nisu ni ulazili, samo su naljepili crvenu naljepnicu i zabranili nam ulazak u nju, jer bi, kazali su, to bilo opasno po život – objašnjava nam Marija.

Za koji mjesec pristigao je kontejner, a cijela se priča, kaže Ilija, zbila ovako: kraj njihove je avlije autom prolazio neki čovjek, pa kad ih je uočio kako izlaze iz parkiranog vozila, nije mu trebalo dugo da shvati u kakvom to smještaju žive. Upustili su se u razgovor, da bi im par dana kasnije netko dovezao kontejner i postavio ga usred dvorišta; kasnije će Ilija doznati da je čovjek koji se kraj njih zaustavio, bio direktor neke tvrtke u Blatuši.

Ali kad su zaredale nesnosne ljetosnje vrućine, par će opet noći provoditi pod vedrim nebom, u omanjoj traktorskoj prikolici koja će im, iako tvrda i neudobna, poslužiti bolje od kreveta u kontejneru. — Najgore nam je bilo kad se trebalo okupati: u kontejneru je, doduše, mali sanitarni čvor s tuš-kadom, ali što nam to vrijedi kad u njemu nema vode? Zato smo je cijelo ljeto grijali na suncu, u plastičnom

Za donedavnih vrućina nismo u kontejneru mogli disati, ali su nas zaobišli oni koji su uokolo dijelili rashladne uređaje

kablu, i tako se prali. No sad kad je sunce slabije, to više ne možemo, kao što ne možemo ni u kuću u kojoj ima vode. A kad bi se od kuće do kontejnera prokopao kanal dug dugačak uvrh glave trideset metara, pa u njega postavila cijev koja bi se spojila s postojećim sanitarnim čvorom tog objekta, sve bi bilo riješeno. Uostalom, što će nam kupaonica bez vode? U više sam navrata o tome obavještavao Općinu, no od lijepih se obećanja nije dalje otišlo – kaže Ilija.

MUKE Kekićevih, doduše, nisu započele lani, s potresom, nego još onog kobnog ljeta 1995., kad je Oluja potjerala ljude iz svih sela u okolici, pa i njih, roditelje s dvoje djece. Uspjeli su se nekako utrpiti u autobus u Vrginmostu, pa se preko Siska i Popovače dokopati Srbije, točnije Indije, u kojoj se vozilo nakratko zaustavilo a oni se krišom iskricali, iako u tom gradiću niti su imali ikoga svoga, niti su koga pozna-

Neobičan ležaj – Marija i Ilija Kekić

vali. Policija je autobus koji ih je prevezao usmjerila prema Kosovu, ni ne primijetivši nedostatak dvoje putnika. U Indiji su proveli punu godinu, a zajedno s drugim izbjeglicama s Banije i Korduna bili su smješteni u tamošnjem sabirnom centru. — Kad je naša kći upoznala budućeg supruga, otišla je s njime u Pelaićevo, u sadašnju državu BiH i Republiku Srpsku. Za njom smo pošli i mi, zajedno sa sinom ŽELJKOM, koji će se ondje oženiti. Od Crvenog smo križa na korištenje dobili jednu kuću, u kojoj smo živjeli do 2004., kada smo se odlučili vratiti ovamo, u Golinju – priča Marija.

S obzirom na to da je njihov dom u rodnom selu bio temeljito opljačkan i neuseljiv, susjeda Ivana priskočila je u pomoć, pa su se u njezinoj kući borili za život najbolje što su mogli sve do decembarskog potresa. — Za donedavnih vrućina nismo u kontejneru mogli disati ni danju ni noću, ali su nas zaobišli oni koji su uokolo dijelili svakojake rashladne uređaje i klime. Kako ni peć na drva u ovaj kontejner ne može biti smještena, bojimo se predstojećih hladnoća i zime. Sve mi se čini da će nam bliska budućnost biti vrlo nezgodna, zima duga i hladna, pa se već sa zebnjom pitamo što donosi prvi snijeg – zabrinuta je ženska polovica supružničkog para, dok mušku još više brinu financije, odnosno nedostatak novca za osnovne potrebe.

Mjesečna primanja u visini 2.500 kuna nije lako razvući. Najprije plate utrošak struje i vode – i to one koje u kontejneru nema. Kad plate to što moraju a ne koriste i podmiere druge obveze, jedva im tisuća preostane za sve drugo. Od te jadne hiljadarke, približno pola ode na lijekove za oboje njih, ozbiljno i već teško bolesnih. Izračuna li se makar ugrubo koliko je ostalo, dobiva se nezavidna 'debljina' svakodnevnog životnog standarda Kekićevih.

Utješno je možda jedino to što je općinski načelnik i nama obećao da će im problem s nedostatkom vode u kontejneru biti što prije riješen, ali i činjenica da ih, ako ništa drugo, redovito posjećuju volonteri međunarodnoga humanitarnog kampa, vrginmoškog Suncokreta. Tako im bar samoća dodatno ne obremenuje živote.

■ Vladimir Jurišić

Ratničke sveske

Načelnik Darde Vukoje kaže da je zahtevao da na sveskama budu ‘domoljubni motivi’

DEO meštana Opštine Darda smatra neprikladnim što su njihove školarce u klupa-ma dočekale beleznice s motivom hrvatske zastave, vojnika i natpisom ‘Uspravno stojimo, ne klečimo ni pred kim, nismo mi nikoga tlačili, nemamo ništa s tim’, Poklon je to Opštine Darda kojom od 2005. godine neprikosnoveno upravlja HDZ-ov načelnik ANTO VUKOJE. Opština Darda potrošila je oko 150.000 kuna kako bi više od 460

školara dobilo školski pribor. Takvu praksu provodi već nekoliko godina čime žele pomoći velikom broju meštana u teškoj finansijskoj situaciji. Fotografiju sporne beleznice objavila je na Facebooku sestra jedne 12-godišnje školarkice. Ona je izrazila svoje nezadovoljstvo, a podršku su joj pružili brojni istomišljenici, što je izazvalo lavinu komentara. Načelnik Vukoje u svemu ne vidi nikakav problem, a brojne komentare smatra nepotrebnim dizanjem tenzija.

— Bilježnice su podijeljene svim učenicima bez obzira na nacionalnu, vjersku i rasnu pripadnost, i ako nekome nešto ne odgovara, neka vrati. Mi smo dali inicijalnu ideju i tražili da naglasak bude na domoljublju. Oni su poslali rješenja i odabrali smo 10 s domoljubnim motivima. Bilježnice su kupovane od dobavljača s kojim godinama surađujemo, bez ciljane namjere, i naslovnice imaju različite motive koji prikazuju hrvatske prirodne bisere. Na jednoj bilježnici imamo LUKU MODRIČA, a prošle godine bilo je isto tako domoljubnih motiva, kao i bana JELAČIĆA i NIKOLU TESLU. Do sada nismo dobili nikakav prigovor na podijeljeni materijal – rekao je za Novosti načelnik Vukoje.

Prema informacijama iz škole, niko od dece ili roditelja nije ništa od dobivenog vratio niti izrazio nezadovoljstvo. Za mišljenje o ovom slučaju pitali smo i RADOMIRA ČVARKOVIĆA, aktualnog zamenika župana Osječko-baranjske županije i nekadašnjeg dugogodišnjeg zamenika načelnika Darde.

— Činjenica je da beleznice koje se godina-ma dele učenicima na području Opštine Darda svake godine imaju razne motive pa tako i ove. U hrvatskoj zastavi ne vidimo ništa sporno jer živimo u Hrvatskoj, ali moram priznati da mi silueta vojnika, kao i čiji je to vojnik te u najmanju ruku sporan ali jasno vidljiv natpis, nisu jasni. Bilo bi dobro znati na koga se odnosi taj natpis i time bi puno toga bilo jasnije, ali to bi trebalo pitati one koji su učestvovali u procesu nabave beleznica – rekao je Čvarković.

Nakon što su brojni mediji prenijeli fotografiju, kao i poruku koju je na Facebooku objavila sestra školarkice, njena objava koja je uzburkala javnost ubrzo više nije bila dostupna. Kako je navela za jedan medij ona je nije obrisala, nego ju je neko prijavio za govor mržnje, pa je Facebook uklonio njen sadržaj s profila.

■ Zoran Popović

INFO

Šansa za OPG-ove

ISKRSNULA je nova šansa za obiteljska poljoprivredna gospodarstva i samoopskrbna poljoprivredna gospodarstva s područja koja su naseljena pripadnicima nacionalnih manjina.

Zbog velikog interesa prijavitelja na Natječaj za financiranje projekata u 2021. godini prema programu za financiranje projekata lokalne infrastrukture i ruralnog razvoja na područjima naseljenim pripadnicima nacionalnih manjina, Ministarstvo poljoprivrede je povećalo ukupnu vrijednost natječaja s 20 milijuna kuna na 30 milijuna, što će rezultirati ugovaranjem potpore za dodatnih 166 korisnika. To znači da će preko 160 OPG-a

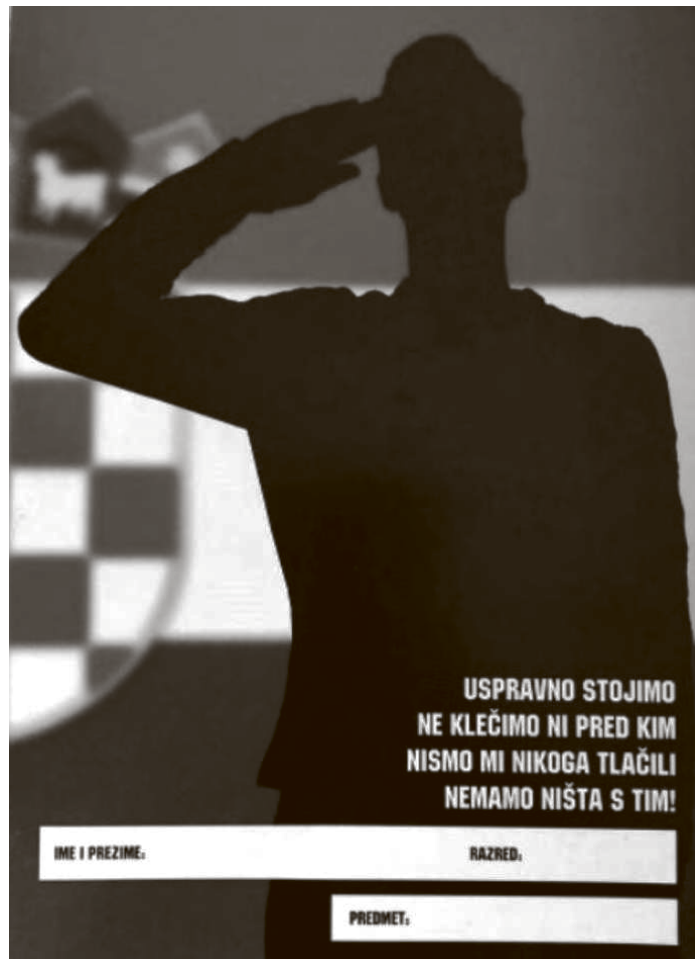
Potpore će iznositi do 75.000 kuna
(Foto: Marijan Sušenj/PIXSELL)

koji su u natječaju ostali ispod crte ipak dobiti finansijska sredstva u vrijednosti od 10 milijuna kuna. Još uvijek nema informacije kada će Ministarstvo poljoprivrede objaviti liste te tko će od prijavitelja biti obuhvaćen ovom mjerom.

Kako je istaknuto na stranicama Ministarstva, navedenim sredstvima Ministarstvo poljoprivrede pomaže malim obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima na potpomognutim područjima tradicionalno naseljenim nacionalnim manjinama u njihovu prijelazu na tržišno orijentiranu proizvodnju, održivi razvoj, uključenje članova gospodarstva u rad na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu i ostvarivanju dodatnih prihoda. Ovim sredstvima Ministarstvo pridonosi i smanjenju nezaposlenosti na ruralnom području i socioekonomskom osnaživanju obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava sa sjedištem na područjima naseljenim pripadnicima nacionalnih manjina.

Dodijeljena sredstva, obiteljska i samoopskrbna gospodarstva će utrošiti na kupovinu domaćih životinja, bilja, sjemena, na građenje i opremanje gospodarskih objekata. Potpore su namijenjene i za kupovinu ili zakup poljoprivrednog zemljišta, gospodarskih vozila, poljoprivredne mehanizacije, strojeva, opreme, na uređenje i poboljšanje kvalitete poljoprivrednog zemljišta u svrhu poljoprivredne proizvodnje te na operativno poslovanje poljoprivrednog gospodarstva. Vrijednost potpore po korisniku ne može iznositi više od 75.000 kuna, a najveći iznos potpore po korisniku bit će definiran natječajem.

■ Anja Kožul

‘Ako nekom ne odgovara, neka vrati’ – kaže načelnik

Historijski izbori

PRED srpskom zajednicom u Zagrebu su dva važna događaja – dopunski izbori za jedno mjesto vijećnika Gradske skupštine iz redova srpske zajednice te popis stanovništva, izjavio je potpredsjednik vlade BORIS MILOŠEVIĆ i predsjednik VSNM-a Grada Zagreba na nedavnoj sjednici Vijeća.

Popis stanovništva koji počinje 13. septembra važan je za cijelo iduće desetljeće, s obzirom da od broja popisanih Srba zavisi ostvarivanje manjinskih prava. S druge strane, ovo su historijski dopunski izbori za Gradsku skupštinu Grada Zagreba koji se organiziraju prvi puta, rekao je Milošević, dodavši da Srba po popisu iz 2011. u Zagrebu ima 17.526 ili 2,22 posto i da imaju pravo na jednog vijećnika.

— Ranije su se, ako već nisu bili izabrani na izborima, manjinski vijećnici preuzimali iz redova kandidata stranaka i

nezavisnih lista koji su ostali ispod crte, a izmjenama zakona predviđeno je da se, ako se na izborima ne izabere dovoljan broj manjinskih predstavnika, organiziraju dopunski izbori nakon kojih će

Gradska skupština imati 48 vijećnika. Na izborima koji se održavaju 3. oktobra kandidate mogu predlagati sve stranke, ali samo pripadnici manjinskih zajednica mogu birati ili biti birani. Svaka stranka može formirati listu koja mora skupiti bar 250 potpisa građana iz redova te zajednice. Potpisi su valjani ako je potpisnik izjašnjen kao Srbin/Srpkinja u popisu birača, te ako ima prebivalište u Zagrebu, što se može provjeriti kod nadležnih službi. Rok za prikupljanje potpisa je 7. septembar – kazao je Milošević koji je prisutnim članovima VSNM-a dao i osnovne informacije o načinima prikupljanja potpisa podrške.

Kako se govorilo i o priprema za popis, još jednom je naglašen niz prednosti popisivanja preko sistema e-građani ili kako glasi slogan akcije ‘ne budi samo Srbin, budi e-Srbin’.

■ N. J.

Privređujemo uprkos epidemiji

Od poljoprivrednih poslodavaca tu su Fermopromet, Tena i Agronom, od građevinskih Kale i KTD Gmajna. Djeluje i puno OPG-ova

Kakvo je stanje u jagodnjačkoj općini, koji vas problemi muče i što su vam prioriteti? Iseljavaju li mladi i iz vašega kraja?

Trenutačno je stanje dobro: općinska naseља – od središnjeg Jagodnjaka do Bolmana, Novog Bolmana i Majške Međe – imaju osnovnu infrastrukturu, i komunalnu i društvenu. Ulice su asfaltirane i s javnom rasvjetom, imamo škole, ambulantu, dječji vrtić, društvene domove i trgovine, a čemu zasigurno pripomaže blizina Osijeka i Belog Manastira. Iseljavanje mladih možda jest značajno usporeno, ali i dalje imamo takvih slučajeva, pa nam je na razini Općine jedan od prioriteta da ga zaustavimo, potičući ostanak različitim poticajima i mjerama, od onih za novorođenčad do obnove stanova, kuća i sličnog. Da mladih još ima, govori podatak da je u jagodnjačku osnovnu školu upisano 159 učenika, za koje su općinske vlasti osigurale besplatne radne bilježnice. I to je jedan od oblika pomoći mladim porodicama.

Kako je duga epidemija bolesti Covid-19 utjecala na ekonomsku situaciju?

Zbog korone je stanje lošije nego u prethodne dvije-tri godine, barem u graditeljstvu, trgovini i turizmu. Ipak, i dalje se radi i privređuje. Što se većih poduzeća tiče, tu su Fermopromet, Tena i Agronom,

otkupljivači i prerađivači poljoprivrednih proizvoda. U građevini bih istaknula jagodnjaku Kale d.o.o. i KTD Gmajna, uz nekoliko manjih obrta značajne poslodavce u tom sektoru i pratećim djelatnostima. S obzirom na to da je ovo tradicionalno poljoprivredni kraj, s na razini Županije značajnim udjelom mljekarstva, uspješno je više OPG-a, od onih velikih poput Jeličića ili Slađane Panduri, do manjih, čiji uspjeh ovisi o onome što proizvode. Ovdasnja gospodarstva koja proizvode žitarice ove su godine zadovoljna prinosom, ali voćari i povrtlari imaju problema s urodom radi vremenskih neprilika, poput jakog mraza i dugotrajne suše. OPG-ove muče i problemi vezani uz okrupnjavanje zemljišta. Naime,

dio zemlje je privatiziran, a dio Općina daje u zakup, pa je raspoloživih poljoprivrednih površina sve manje.

Koji su najveći razvojni projekti vaše Općine i ima li među njima onih financiranih preko snv-a ili zvo-a?

Općina Jagodnjak je izradila projekt opremanja pogona za proizvodnju kulina i drugih suhomesnatih proizvoda, koji je vrijedan oko 15 milijuna kuna. Učinili smo to u suradnji s Osječko-baranjskom županijom, pa imamo obećanje da će biti realiziran kao prioritetan u sklopu oporavka Slavonije i Baranje. U budućem bi pogonu trebalo biti zaposleno dvadesetak radnika, što bi u velikoj mjeri unaprijedilo ovaj kraj. Tu su i planovi vezani uz otvaranje pilane i etno-kuće sa smještajnim kapacitetima, čime bi Općina povećala svoje prihode od turizma. To bi bilo moguće i realno s obzirom na naša lovna i ribolovna područja na Dravi i Dunavu. Nadalje, u suradnji sa snv-om obnovili smo centralnu zgradu bolmanskih udruga, u kojoj je svoje sjedište našlo njih pet. A zajedno sa zvo-om obnovili smo i opremili objekt u Jagodnjaku namijenjen mladima i njihovim, sve aktivnijim udruženjima. U suradnji s te dvije institucije naše zajednice planiramo urediti i adaptirati muzej posvećen čuvenoj Bolmanskoj bitci iz marta 1945., nakon Batinske bitke, najvećoj u ovom dijelu Baranje.

Jeste li se pripremili za skorašnji popis stanovništva i što mislite da će podaci pokazati u odnosu na prethodni, izvršen prije deset godina?

Prema popisu 2011., na općinskom su području živjele 2.023 osobe u 738 domaćinstava. Najbrojnije su bile one srpske nacionalnosti (više od 65,89 posto), slijedile su one hrvatske, mađarske i Romi, a udio ostalih etničkih grupa bio je zanemariv. U međuvremenu, do ovogodišnjeg popisa, znamo da se mnogo ljudi iselilo te da je na demografski gubitak utjecala aktualna epidemija korone. Iz tih se razloga pribojavamo da će sada popisanih biti puno manje nego 2011. godine.

Koliko će predstavnici većinskog naroda i romske manjine, koji bi trebali biti izabrani na dopunskim izborima početkom sljedećeg mjeseca, utjecati na rad Općine i njezina vijeća?

Što se tiče hrvatskih i romskih predstavnika iz prijašnjih saziva Vijeća, moram reći da su se doista istaknuli u davanju doprinosa radu, razvoju i suživotu ljudi unutar cijelog našeg administrativnog područja. Time posebno želim istaknuti odličnu suradnju i odnose između predstavnika svih naroda i manjina Općine Jagodnjak.

■ Nenad Jovanović

Još smo na margini

Važno je potaknuti Grad da vodi aktivnu socijalnu politiku jer su pripadnici manjina često marginalizirani

Prvu dopunski izbori za Gradsku skupštinu Grada Zagreba, na kojima će se birati 48. zastupnik, predstavnik srpske nacionalne manjine, održat će se u nedjelju 3. oktobra. Srbi će predstavnika dobiti temeljem udjela u ukupnom gradskom stanovništvu u kojem čine 2,22 posto stanovništva. — Budući da liste koje su se za Skupštinu kandidirale u maju, nisu na prolaznim mjestima istaknule pripadnike srpske nacionalne manjine, ovo je mehanizam kompenzacije – kaže NIKOLA VUKOBRATOVIĆ, kandidat SDSS-a za dopunske izbore, inače povjesničar iz Arhiva Srba. Objašnjava da manjinski zastupnik u zagrebačkoj skupštini ima ista prava i obaveze kao ostali zastupnici, ali će njegov primarni zadatak biti bavljenje pravima nacionalnih manjina. Smatra da je najbitnije poboljšati

vidljivost manjinskih zajednica, razvijati i održavati multikulturalnost.

— Još uvijek imamo problem da ravnopravno participiramo u javnom prostoru. Mi kao zajednica imamo mnogo toga što je važno, kao što je pitanje manjinskog obrazovanja. Tu postoji puno više zakonskih i drugih mogućnosti nego što ih koristimo. Imamo problem normalizacije mržnje, bilo da se radi o gradskim fasadama ili drugom tipu izražavanja animoziteta prema drugima. Tome se moramo suprotstaviti i potaknuti Grad da razvije aktivnu politiku suprotstavljanja tim pojavama. Nije dovoljno samo pasivno osuditi govor mržnje, već u narednom mandatu razviti detaljne programe za promjenu te atmosferu u gradu. Mi nismo jedina nacionalna manjina, ovaj grad je puno multikulturalniji nego što to javna politika ilustrira – navodi Vukobratović.

Kad je riječ o gradskim vijećima nacionalnih manjina, Vukobratović govori da su ona važna kao posrednici u komunikaciji Grada s manjinskim zajednicama. Dodaje da vijeća nemaju osobito jak alat pritiska,

više su savjetodavne prirode te svoju ulogu u Gradskoj skupštini vidi kao posredničku između Grada i vijeća. Vukobratović smatra da gradska vlast, uz sve svoje prednosti i dobre strane, dosad nije ponudila nikakvu politiku prema nacionalnim manjinama.

— Ne smijemo dopustiti da odnos prema manjinama bude lošiji nego prije. Za nas je važan i pozitivan odnos Grada prema demokratskim organizacijama, kao što je Savez antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske. Za sve manjine, ali i cjelokupno stanovništvo, važno je potaknuti Grad da vodi aktivnu socijalnu politiku jer su pripadnici manjina često marginalizirani – objašnjava kandidat SDSS-a. Osim toga, mišljenja je da su dopunski izbori za srpskog predstavnika odgovor na kampanju za lokalne izbore u maju i činjenicu do kolike je mjere govor mržnje prema Srbima bio normaliziran. Podsjetimo, pojedini istaknuti kandidati za gradonačelnika Zagreba, u čemu je svakako prednjačio MIROSLAV ŠKORO, optuživali su jedni druge da su Srbi ili da surađuju sa Srbima, kao da je u pitanju teško kazneno djelo.

Dopunski izbori se zbog neproporcionalne zastupljenosti određenih nacionalnih skupina moraju održati u više županija te gradskih i općinskih vijeća. Što se tiče predstavnika srpske nacionalne manjine, neupražnjena su 72 zastupnička mjesta.

■ Anja Kožul

Govor mržnje je normaliziran – Nikola Vukobratović (Foto: Petar Glebov/PIXSELL)

Šibenčani opet udaraju kontru

Radovi čuvenih umjetnika s tematikom Drugog svjet- skog rata nisu zajedno izla- gani od samostalnosti

PORTRET JOSIPA BROZA TITA sli-
kara VLADIMIRA BEČIĆA, 'Par-
tizanski kurir' VANJE RADAUŠA,
nekoliko ratnih motiva ZLATKA
PRICE, 'Partizanka' IVANA

MILATA, 'Motiv sa Save' NIKOLE RESIERA,
slikarska apstrakcija EDE MURTIĆA pod
nazivom 'Borba dobra i zla', samo su dio
umjetničkih radova pod nazivom 'Retros-
pektiva otpora' izloženih u šibenskom

Muzeju pobjede i oslobođenja Dalmacije,
u povodu 80. godišnjice osnutka Prvog
šibenskog partizanskog odreda.

— Ideja je bila da se na jednom mjestu
izlože radovi slikara koji su uglavnom bili
sudionici NOB-a ili su se umjetnički bavili
tim razdobljem. Zajedničko svim tim auto-
rima je da njihovi radovi s tematikom Dru-
goga svjetskog rata nisu nikad bili zajedno
izloženi u samostalnoj Hrvatskoj pa je i to
jedan od rariteta ove retrospektive otpora –
kazala je Novostima ANTONIJA VUKIČEVIĆ,
studentica pete godine povijesti umjetno-
sti i po prvi put kustosica izložbe.

Radovi koji su izrađeni različitim
likovnim tehnikama, ustupljeni su
Muzeju dijelom iz privatnih zbirki, dok
je dio pristigao iz fundusa Saveza antifa-
šističkih boraca i antifašista Republike
Hrvatske. Otvorenje izložbe prošlog
mjeseca poklopilo se i sa dobrom turi-
stičkom posjećenošću šibenskog kraja pa
tako i Muzeja pobjede, pri čemu i dalje ne
nedostaje znatizeljnih upita posjetitelja
sa svih strana svijeta.

— Mnogi strani gosti pri posjeti muzeju žele
znati više o razdoblju Drugog rata u nas, dok
je istodobno zanimljivo da neki čak nisu
prethodno ni znali da se taj rat odvijao na
ovom našem području. Raspituju se o tko
su bili ustaše četnici, dobar njih su turisti iz
SAD ili Australije – kaže kustosica Vukičević.

SLUČAJ je htio da za naše posjete
nije bilo drugih znatizeljnika,
pa nismo mogli iz prve ruke
čuti dojmove posjetitelja oko
izloženih radova. No zato su Ši-
benčani poslovično znatizeljniji od drugih:
posebno lijevo orijentirana mladež koja,
doznajemo i inače rado pohodi događanja
u Muzeju pobjede, ali i stariji sugrađani
koje često povuku emocije, posebno oni
čiji su roditelji dijelom bili sudionici na-
rodnooslobodilačke borbe.

Traže se dodatne informacije o autorima
izloženih radova pri čemu se posjetitelji
mogu informirati na postavljenoj video
prezentaciji. Također, jedna je buduća
znanstvenica izložbu posjetila nekoli-
ko puta kako bi joj taj uvid pomogao u
izradi doktorata na temu ratne i poratne
umjetnosti, dakako Drugoga svjetskog
rata. Važno je katkad udarati kontru, što
je u Šibeniku dobro poznato. I tako će biti
barem do kraja ovog mjeseca dokad će biti
izložena ova retrospektiva otpora.

■ Dragan Grozdanić

Antonija Vukičević i
'Partizanka' Ivana Milata

Obljetnica Brigade Radić

UŠUMI kod Duge Rijeke u
Općini Rasinja, obilježeno
je osnivanje Brigade braće
Radić. Obilježavanje su
organizovala antifašistička
udruženja s područja Koprivničko-kri-
ževačke i Varaždinske županije. Nakon
minuta ćutanja, antifašisti i srpski
vijećnici odali su poštovanje polaganjem
vijenaca i paljenjem lampiona za sve
stradale borce u Narodnooslobodilačkom
ratu i revoluciji. Pored antifašista, skupu
su kao i svake godine do sada, prisustvo-
vali načelnik Rasinje DANIMIR KOLMAN

te vijećnici županijskog i drugih lokalnih
srpskih Vijeća. Polaganjem cvijeća kod

Na mjestu osnivanja poznate
partizanske brigade

spomenika osnutka Udarne NO briga-
de 'Braće Radić' i minutom šutnje za
sve izginule partizane NOVJ-a, odana je
počast ovoj slavnoj partizanskoj postroj-
bi koja je sudjelovala u velikim bojnim
operacijama do samog kraja rata. U šumi
između Ludbreškog Ivanca i Duge Rijeke
(tadašnji kotar Ludbreg), neposredno
od sadašnjeg spomenika, 4. rujna 1943.
formirana je Brigada koja se proslavila
u borbama za Novi Marof, Varaždinske
Toplice, Ludbreg, Koprivnicu i ostala
mjestu. Delegaciju ZUABA Varaždinske
županije predvodili su MILIVOJ DRETAR,
predsjednik i ZDRAVKO PAHOR, predsjed-
nik UABA Ludbreg.

Sam naziv ove partizanske brigade po-
kazuje da je vodstvo narodnooslobodilač-
kog pokreta itekako vodilo brigu o značaju
borbe za nacionalnu opstojnost koju danas
isključivo svojataju nacionalisti, kao i da je
ta borba bila povezana s onom za društve-
nu jednakost.

■ Z. V.

INFO

Nova cesta u Suljošu

KRAJEM prošlog mjeseca odr-
žana je završna konferencija
projekta 'Izgradnja ceste u
Poslovno-poduzetničkoj i
rekreativnoj zoni Kneževi
Vinogradi – III. faza'. Projekt vrijedan
6.311.741,29 kuna sufinanciran je sredstvi-

Nova cesta od kružnog toka
do Suljoških bazena

ma Evropske Unije iz Evropskog fonda za
regionalni razvoj. Bespovratna sredstva
iznosila su 4.337.299,25 kuna, a razlika je
financirana iz proračuna Općine Kneževi
Vinogradi i iz Ministarstva regionalnog
razvoja i fondova Europske unije.

Provedba projekta započela je 1. sep-
tembra 2019. godine, a odnosila se na
izgradnju ceste i oborinske odvodnje u Po-
slovno-poduzetničkoj i rekreativnoj zoni
Kneževi Vinogradi, u sjedištu istoimene
baranjske opštine koje Baranjski popularno
zovu – Suljoš. Izgrađeno je 1,3 kilometra
ceste te je posaden zaštitni drvoored crnog
jasena kako bi se smanjilo zagađenje zraka
i ujedno spriječilo širenje buke.

■ Jovan Nedić

Obnova spomenika u Lajžabetu

DA je spomenička baština
NOB-a velika povijesna vri-
jednost koju treba sačuvati
i promovirati, najbolje je
to shvatila Varaždinska žu-
panija, koja je pokrenula projekt obnove
spomenika u mjestu Jalžabet. Spomenik
koji je decenijama bio izložen propada-
nju, trebao bi biti detaljno popravljen i
vraćen u prvobitno stanje. Rekonstrukciju
spomenika pozdravili su mnogi građani

Varaždinske županije, a posebice županij-
sko antifašističko udruženje.

— Županija financira obnovu i premještaj
spomenika NOB-u u školskom parku u
Jalžabetu nakon što je bio pun oštećenja od
atmosferilija. U sklopu obnove spomenik će
dobiti novu ploču s imenima palih boraca –
kažu članovi udruge županijskih antifašista.

■ Z. V.

Bauk ćirilice kruži školama

Učitelji koji na nastavi po C modelu moraju pisati ćirilicom od samog početka pišu latinicom. Oni od djece uče kako se piše koje ćirilično slovo. To je sramota, tvrdi predsjednica Zajednice drežničkih Srba Branka Radulović

Kompleks u kojem je
smještena Područna škola
Drežnica

OVIH dana ponovljeni su oglasi za otvorena radna mjesta učitelja-ice srpskog jezika i kulture u Osnovnoj školi 'Ivana Brlić Mažuranić' Ogulin – Područna škola Drežnica i u oš Plaški. Kako u Hrvatskoj ne postoji studij za obrazovanje nastavnog kadra za ovaj vid nastave, problem u mnogim sredinama postaje skoro nerješiv, te ravnatelj škole posežu za popunjavanjem radnih mjesta kroz povećanje satnice postojećeg kadra bez obzira na poznavanje srpskog jezika i kulture.

Prema članku 11. Ustavnog zakona o nacionalnim manjinama, 'odgojno-obrazovni rad u školskoj ustanovi s nastavom na jeziku i pismu nacionalnih manjina, obavljaju nastavnici iz reda nacionalne manjine, odnosno nastavnici koji nisu iz reda nacionalne manjine, a potpuno vladaju jezikom i pismom te nacionalne manjine'. Članak 11. iz Ustavnog zakona ponovljen je i u Zakonu o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina.

U Pravilniku o odgovarajućoj vrsti obrazovanja učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi iz 2019., općem dokumentu za sve škole, po članku 27. propisuje se da kao učitelj nastavnog predmeta srpskog jezika i kulture može na neodređeno vrijeme

biti zaposlena samo osoba s pedagoškom kompetencijom i diplomom razredne nastave, ili geografije, povijesti ili u ovom slučaju srpskog jezika, te ukoliko podnese dokaz, potvrdu o poznavanju srpskog jezika i pisma. Ta potvrda ili dokaz može biti i osnovnoškolska svjedodžba ukoliko je učenik pohađao srpski jezik i kulturu po modelu C, završio je fakultet ili studijski program na srpskom jeziku i pismu ili potvrda o poznavanju srpskog jezika na C1 razini koju izdaju škole stranih jezika. Ukoliko nešto od navedenog nedostaje, osoba zainteresirana za radno mjesto učitelja srpskog jezika i kulture može biti zaposlena samo na određeno, a natječaj se ponavlja nakon svakih par mjeseci. Popis kriterija i kvalifikacija za zaposlenje nestručne osobe u evidentnom nedostatku nastavnog kadra srpskog jezika i kulture, prema Zakonu o odgoju i obrazovanju, po članku 205. stavku 15, moglo je biti regulirano i prilikom izrade Kurikuluma srpskog jezika i kulture, ali toga se očito nitko nije sjetio. Kako izgledaju ti natječaj u praksi? Ravnateljica ogulinske Osnovne škole Ivana Brlić Mažuranić ANDELKA SALOPEK, raspisala je natječaj za učitelja srpskog jezika i kulture u Područnoj školi u Drežnici, no za nepostojeće predmete: srpsku geografiju te historiju, i

to oba predmeta po osam sati tjedno i za predmet likovnu kulturu na četiri sata tjedno, sve naravno po modelu C.

Dok ravnateljica Salopek uporno raspisuje u praksi nepoznate natječaje ne za nastavni predmet srpski jezik i kultura, nego za nastavne sadržaje tog predmeta koji se nastavnim predmetima ne mogu nazivati, ravnatelj Osnovne škole Plaški VLATKO KULIĆ s druge strane je raspisao potpuno odgovarajući natječaj za jednog učitelja srpskog jezika i kulture na neodređeno, na nepuno radno vrijeme od ukupno 20 sati tjedno. Predsjednica Zajednice drežničkih Srba BRANKA RADULOVIĆ ističe da se na osnovu dosadašnjeg iskustva već pribojava rezultata natječaja iz Ogulina.

— Umjesto osobe koja poznaje srpski jezik i kulturu zaposlit će kadar novije genera-

Branka Radulović

cije koji se kroz svoje obrazovanje nigdje nije sreo sa ćiriličnim pismom, a kamoli da posjeduje znanje iz srpske književnosti, historije i geografije. Ravnateljica je već do sada na neodređeno zapošljavala nestručne osobe što je suprotno članku 27 Pravilnika. Školska svakodnevica izgleda tako da učitelji koji na nastavi po C modelu moraju pisati ćirilicom, od samog početka pišu latinicom. Ti učitelji uče od djece kako se piše koje ćirilično slovo. To je sramota. Nakon ovakvih poteza ravnateljice došlo je i do pada broja učenika na nastavi na srpskom jeziku i ćiriličnom pismu jer su roditelji ispisivali djecu – kaže Radulović. Poručuje da bi po Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina, Zajednica drežničkih Srba trebala imati mogućnost predlaganja osobe koja bi predavala na nastavi srpskog jezika i kulture.

— U ime Zajednice tražila sam da nam škola pošalje dokumentaciju na osnovu su te osobe dokazale da znaju srpski jezik i pismo, ali nam je rečeno da su to povjerljivi dokumenti. Lokalna srpska zajednica je isključena iz predlaganja nastavnika. Svugdje se pozivaju na Pravilnik koji je opći dokument za sve hrvatske škole, a nigdje se nitko ne poziva na Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina jer im ne odgovara. Drežnica je još uvijek rijetka srpska enklava koja se održala živom u najtežim vremenima devedesetih, ali sad smo na koljenima, ostavljeni i prepušteni na milost birokraciji. Još uvijek imamo svoje udruge koje žive i nastojimo ostvariti naš cilj da memorijalni centar u Drežnici postane srpski školski kulturni, duhovni, sportsko-rekreativni centar. Nažalost, ovakav način zapošljavanja osoba u modelu C vodi asimilaciji i izbacivanju Srba iz nastave u školama u kojima se uči nastava na manjinskom jeziku i pismu što je protivno Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina – upozorava Radulović i navodi primjer koji se već ponavlja iz godine u godinu.

— U nedostatku stručnog kadra, dok učitelja srpskog jezika i kulture nema ni za lijek, naša zajednica predlagala je JOVANA ORELJA koji je završio Teološki fakultet u Beogradu. Priznajemo da niti on nije potpuno stručan, ali je obrazovaniji i bolje poznaje materiju od učitelja novije generacije koji su završili obrazovanje u Hrvatskoj u posljednjih 30 godina i nisu se sretali sa srpskim jezikom i kulturom. Orelj je na fakultetu položio srpski jezik i književnost, četiri predmeta srpske historije, 24 sata je s narodom ovog kraja, poznaje naše običaje i tradiciju, ovdje je, sa nama odrastao i pohađao ovu školu. S druge strane, Orelja je za učitelja srpskog jezika i kulture zvao ravnatelj Osnovne škole Plaški. Kakvi su to kriteriji i mjerila? U jednoj školi može raditi, a u svojoj ne? – pita Radulović.

Gore navedena sporna pitanja postavili smo i ravnateljici Osnovne škole Ivana Brlić Mažuranić Anđelki Salopek. Ravnateljica nam je od svih pitanja jedino jasno odgovorila tvrdnjom da se sa nestručnim osobama koje se jave na natječaj za model C – učenja srpskog jezika i kulture, sklapa Ugovor o radu na određeno vrijeme, do pet mjeseci. — Ako se ne javi stručna osoba, na testiranju provjeravamo čitanje ćirilice i prepisivanje određenog teksta s latinice na ćirilicu, a kandidati koji su magistri određenog predmeta bili bi stručni da imaju C1 razinu poznavanja srpskog jezika – tvrdi Salopek. Ukratko, ravnateljica nam nije potvrdila da pri provjeri kandidata mlađe generacije u ovoj školi traže dokaz o poznavanju jezika i pisma te koji bi to bio dokument.

■ Paulina Arbutina

Коалиција ХДЗ-СДП обећава пилану

За рибњак и рибогојилиште у Плашком већ је издана грађевинска дозвола

Опћина Плашки у скорој будућности би могла добити пилану, рибњак и рибогојилиште за узгој смуђа. Изградња ових објеката и још неких других у које би улагали приватни инвеститори и Опћина, била је на дневном реду састанка у овом мјесту. Домаћине је предводио начелник Опћине ПЕРО ДАМЈАНОВИЋ (СДП), а на власти је коалиција наводних ‘двају љутих противника’, СДП-а и ХДЗ-а. Стога је на челу делегације гостију била жупаница МАРТИНА ФУРДЕК-ХАЈДИН (ХДЗ), у пратњи прочелнице за градитељство и околиш Карловачке жупаније МАРИНЕ ЈАРЊЕВИЋ (ХДЗ) те равнатеља Завода за просторно планирање Карловачке жупаније МАРИА

Кечкеша (ХДЗ). Уз њих, састанку су присуствовали представници инвеститора и пројектанти задужени за рад на инвестицијама. Инвеститори најављују да ће у Плашком ускоро бити изграђена пилана, за коју је већ покренута израда пројектне документације, стоји на интернетским страницама Карловачке жупаније. У просторним плановима Опћине и Жупаније нема запрека за градњу овог погона те се ускоро очекују даљње активности на реализацији тог пројекта. За рибњак и рибогојилиште смуђа, заинтересовано предузеће ‘Монтаниа-планински рибњаци’ већ је добило грађевинску дозволу те се први радови на реализацији овог пројекта могу очекивати до краја октобра ове године.

— Представници инвеститора представили су пројект за који планирају додатно проширење, а у којем би се у првој фази запослило 18 радника, с могућношћу додатног запослења до 35 људи. Почетни капацитет рибњака био би 330 тона с планом проширења на 1.100 тона по години. Тренутна површина на којој ће се обављати узгој и производња по најмодернијим технолошким моделима, износи 0,8 хектара, односно 8.000 квадратних метара уз жељу за проширењем на 4 хектара или 40.000 квадратних метара површине. У догледно вријеме је планирана и прерада произведене рибе те због тога инвеститор намјерава осигурати властито енергетско напајање путем соларних колектора, који ће бити постављени на кровове објеката за узгој рибе. Инвеститор сличну инвестицију планира и на подручју Цетинграда, гдје је у плану узгој пастрве и запошљавање 25 радника – наводе у Жупанији.

Карловачка жупанија, иначе, снажно подупире инвестиције у господарство и отварање нових радних мјеста те ће, како су и овом приликом казале жупаница Фурдек-Хајдин и прочелница Јарњевић, убрзати све законске процедуре и пружити сву потребну помоћ у реализацији ових важних инвестиција за Опћину Плашки, како би потакнули привредни развој тога краја и о(п)станак људи на овом простору.

■ М. Ц.

Напокон улагања? –
Плашки

Банијци за Банијце

С почетком септембра на Банију би требала стићи нова помоћ Завичајног удружења Банијаца, потомака и пријатеља Баније из Угриноваца, мјеста близу Београда. По ријечима замјенице жупана Сисачко-мославачке жупаније из редова српске националне мањине МИРЈАНЕ ОЛУИЋ, ради се о пет инвалидских колица која ће бити од

велике користи болесним и непокретним људима.

— Ово је донација Удружења на челу с МИРОСЛАВОМ КОВЈАНИЋЕМ жупанијском Вијећу српске националне мањине, а долазак помоћи зависит ће о брзини рада шпедитера с обзиром на потребну папирологију јер Србија није чланица ЕУ – каже Олуић.

У Удружењу подсјећају да је и ова донације у којој ће бити и гумене чизме,

реализирана у сарадњи с Комесаријатом за избеглице и миграције Републике Србије, те да је у априлу ове године 78 породица добило помоћ у бијелој техници и шпоретима. Спремност да трећи пут пошаље помоћ Банијцима изразили су Српско-православна црквена општина у Печују и Печујско-барањско српско удружење.

— За помоћ пострадалима на Банији влада велики интерес, па су наши људи одмах након друге акције у којој смо у мају доставили осам тона помоћи, углавном грађевински материјал, питали како још могу помоћи. У контактима смо с Мирјаном Олуић и активистима СНВ-а и чекамо да нам кажу какве су њихове потребе – рекао нам је новинар и публицист ПРЕДРАГ МАНДИЋ који је у оба наврата био један од организатора прикупљања и доставе помоћи.

■ Н. Ј.

Хуманитарно складиште
снв-а у Вргинмосту

ИНФО

Највећа фишијада

НАКОН прошлогодешње паузе због епидемије коронавируса, у центру Белог Манастира поново је одржана Највећа хрватска фишијада, која је уједно била Првенство Хрватске те Првенство Барање у кухању фиша. У Првенству Барање такмичило се 105 котлића, а у Првенству Хрватске 25, што је укупно 130.

Првак Хрватске постао је БОРИСЛАВ ЛОРДАН из Јосиповца, други је био ЕРИК МУНК из Луга у Барањи, а трећи НИКОЛА БАРИШИЋ из Валпова. На Првенству Барање победила је екипа ‘Хладно пиво’, друго мјесто заузела је екипа једног кафе-бара, а трећи је био ЖОЛТ ФАРАХО. Било је ту и шатора са столовима за стотине конзумента скуханог фиша, праве вашарске атмосфере, штандова с домаћим производима и сувенирима, забаве за дјецу, укључујући и јахање понија, великог балона на небу, свирке и пјесме рок-клапе ‘КИТ КАРСОН’ и Лидије Бачић, док је на концу – кад је већ пао мрак – успиједио велики и бучни ватромет као да ће исте ноћи наступити – Нова година.

■ Јован Недић

Жетва медаља

У ОСЈЕЧКОЈ Стрељани ‘Пампас’ одржано је стрељачко првенство Осјечко-барањске жупаније у дисциплини серијска зрачна пушка (СЗП). На првенству су учествовале три екипе Стрељачког клуба (СК) Болман. Екипу кадеткиња и јуниорки представљале

Стрељачка породица
Томашевић из Болмана:
отац и синови

су СЕНКА, БОЈАНА и ТАТЈАНА МАТИНОВИЋ те ВАЊА СТОЈАНОВИЋ. Од могућих шест медаља, освојиле су пет: 1. мјесто кадеткиње – СЕНКА МАТИНОВИЋ, 2. мјесто кадеткиње – ВАЊА СТОЈАНОВИЋ и 3. мјесто кадеткиње – БОЈАНА МАТИНОВИЋ те 1. мјесто јуниорке СЕНКА МАТИНОВИЋ и 3. мјесто јуниорке – ВАЊА СТОЈАНОВИЋ. Сениорску екипу представљали су отац и синови Томашевић: ПРЕДРАГ, ДЕНИС и ДАРКО. И они су екипно освојили прво мјесто. Најбољи сениор на првенству био је ДЕНИС ТОМАШЕВИЋ, освојивши прво мјесто у појединачној конкуренцији. Све три екипе упуцале су норму за државно првенство.

■ Јован Недић

Иноватор уџбеника

Буквари Стеве Чутурила користили су се готово пола вијека у Црној Гори, Аустроугарској, Краљевини Србији, у српским школама и избјегличким центрима у Грчкој и Француској, у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца. Из њих су се описмениле многе генерације ученика, али и одраслих

ПРИЈЕ БУКВАРА СТЕВЕ ЧУТУРИЛА, у Кнежевини Србији био је у употреби 'Буквар за основне српске школе' Ђорђа Натошевића, који је значајан по томе што је означио побједу Вуковог правописа. Постојале су верзије тог Буквара – за Аустроугарску и Црну Гору.

Међутим, по мишљењу Главног просвјетног савјета указала се потреба за новим уџбеником који би пратио достигнућа савремене педагошке науке и нових метода у настави почетног читања и писања. На конкурс за писање новог буквара јавио се и Стево Чутурило, који је тада био учитељ у Крагујевачкој гимназији.

Чутурилу је Буквар за црногорске основне школе објављен 1879. у Панчеву, оцијењен као најбољи и најмодернији уџбеник у то вријеме, послужио као основни материјал за писање новог буквара, који је кориговао у складу с развојем педагогије и методике и новим наставним планом и програмом.

На пољу букварске наставе на крају 19. и у првим деценијама 20. вијека, у Србији је било мало образованих и педагошки оспособљених стручњака, какав је био Стево Чутурило, који су, поред рада у настави, имали знања и искуства у писању уџбеника. Зато не представља изненађење што је његов 'Буквар за српске основне школе' прихваћен на конкурс Главног просвјетног савјета због одлично спроведеног начела поступности у обради слова и повезаности текстова с осталим настав-

ним предметима, посебно с наставом српског језика.

Упркос чињеници да је његов Буквар добио најбоље оцјене, Чутурило је морао два пута да га коригује, према примједбама и захтјевима еминентних стручњака који су прегледали уџбеник, прије него је одобрен за штампање и употребу у школама. Буквар је објављен 1886. године с државним правом откупа на пет година.

Након истека тог рока Чутурило је затражио обнову уговора, с тим што је постојећи Буквар преиначио у складу с промјенама у наставној пракси и уџбеничкој литератури и послао га Главном просвјетном савјету на преглед и давање мишљења о његовој даљњој употреби у школама.

У Буквар је унио новине међу којима се издвајају употреба друге боје за обиљежавање новог слова ради лакшег уочавања, као и употреба слика предмета који својим обликом подсећају на слово које се учи. Кориговани Буквар му је одобрен за привремену употребу до расписивања новог конкурса.

О овом четвртм издању Буквара похвално је писано у многим стручним часописима. У Црној Гори је оцијењен као до тада најсавршенији Буквар написан на српском језику. Било је приједлога да се управо тај Буквар прилагоди ијекавском изговору, како би се могао користити и у црногорским основним школама. 'Буквар за основне школе у Краљевини Србији' се користио до 1896. године, мимо свих рокова који су били прописани и

Потпуно посвећен струци
– Стево Чутурило

договорени. У том периоду доживио је више издања у укупном тиражу од 300.000 примјерака.

ТЕ ГОДИНЕ је на новом конкурс примљен буквар другог аутора, који се користио у школама до 1905., када је штампан Чутурилов 'Буквар за основне школе у Краљевини Србији', написан према новим захтјевима Главног просвјетног савјета, који је, међу пет буквара приспјелих на натјечај расписан три године раније, био оцијењен као најбољи. Иако је и овај пут било покушаја да се утиче на Чутурилу да изврши неке измјене у свом уџбенику, он на то није пристао. Најважнија особеност овог издања била је усмена анализа говора. Разлика у односу на претходни Буквар је и Читанка која чини посебан уџбеник.

Овај Буквар Стеве Чутурила имао је необичну судбину. Штампан је и у избјеглиштву, на Крфу 1916. године, фотолиотографски са старог примјерка пронађеног у Заводу госпође Грујић у Фалеру код Пиреје. Из њега су се описменили многи ученици, али и многи неписмени борци и рањеници. У школама у избјеглиштву, у вријеме када уџбеника за наставу матерњег језика готово да није било, појава Буквара

Буквар штампан
на Крфу за борце и
рањенике

Стеве Чутурила представљала је олакшицу учитељима у раду с најмлађим ученицима, а старијима прилику да се подсјете на живот у домовини коју су због рата морали да напусте.

Свако ново издање Буквара Чутурило је, потпуно посвећен струци, користећи своје огромно искуство у раду, континуирано усавршавао, уносећи у њега, педантно и прецизно, нове методске елементе под утицајем њемачке литературе, коју је читао у оригиналу, и савремене српске литературе. Његово најважније достигнуће у писању Буквара је увођење методе нормалне ријечи. То значи да су ученицима била позната сва слова, осим првог које се обрађује. Важна новина је издвајање почетног слова другом бојом ради лакше уочљивости, употреба слика предмета који својим обликом подсећају на ријеч која се обрађује, усмена анализа говора. Умјесто срицања, које је ученицима стварало велике тешкоће у учењу читања, увео је шчитавање, што значи да је ученик учио једно по једно слово и спајао их у слоге и у ријечи. Текстови у Буквару су били разноврсни, увијек у васпитној и образовној улози.

Уз Буквар је Чутурило написао методички приручник у којем је дао учитељима упутства за практичан рад у настави. Буквари Стеве Чутурила користили су се готово пола вијека у Црној Гори, Аустроугарској, Краљевини Србији, у српским школама и избјегличким центрима у Грчкој и Француској, у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца. Из њих су се описмениле многе генерације ученика, али и одраслих па их квалитетом, бројем издања и тиражима ниједан други буквар није премашао. За свој рад, нажалост, Чутурило никада није био адекватно награђен, али за њега је, како сам каже, увијек била важнија морална накнада која се огледала у интересу просвјете и школства.

Чутурило је, поред Буквара, написао и три читанке за црногорске основне школе које су биле намијењене ученицима који су научили сва слова за увјежбавање читања и писања. Из огласа, са приказом првог издања Буквара, сазнајемо да је Чутурило планирао да напише читанке за сва четири разреда основне школе, али четврту читанку није написао, јер су га животне и професионалне околности омеле у остварењу те замисли.

(Насиљавља се)

■ Проф. Анђелка Павић

Лицем у лице

Манифестација је још једном показала да је добар пут за ширење простора слободе

У ОРГАНИЗАЦИЈИ регионалног одбора СКД Просвјета у једином барањском граду, започела је традиционална манифестација 24. Дани културе Срба источне Славоније, Барање и западног Срема. Манифестацију је 3. септембра након краћих говора ДЕЈАНА ЈЕЛИЧИЋА, председника СКД Просвјета Бели Манастир те СВЕТИСЛАВА МИКЕРЕВИЋА, председника координације СКД Просвјета Вуковар, свечано

отворила РАДМИЛА ЛАТАС, потпредседница СКД Просвјета Загреб. — Лепо је што се ове године видимо лицем у лице да манифестацију можемо одржати и са гостима и извођачима. Моја је жеља да то буде за све манифестације које нам следе како би смо овој нашој дечици, а и овима мало старијима омогућили да све оно што раде имају где да покажу, а то је сврха онога што они раде – рекла је ЛАТАС.

Манифестација представља своје-врсну годишњу смотру аматерског стваралаштва на подручју ликовног, драмског, литерарног и фолклорног аматеризма на простору две најисточније жупаније и сматра се најзначајнијом и најмасовнијом културном манифестацијом унутар српске заједнице, јер приказује оно најбоље што је произведено у оквиру свих Просвјетиних пододбора који делују на споменутом подручју. Иако је циљ окупити што више учесника који се кроз колаж разних програма, током готово месец дана, представљају широј публици, почетак овогодишње манифестације попримио је нешто другачији карактер. Иако су у беломанастирском пододбору Просвјете планирали већи број учесника, наступили су само Музичка секција СКД Просвјета Осијек, женска певачка група Ансамбла народних игара СКД Просвјета Вуковар и МИЛЕНКО ВАСИЉЕВИЋ ЧИКО, песник из Осијека. Према речима организатора неки су извођачи били спречени доћи из оправданих разлога, а неки су изостали због раније преузетих обавеза. У оквиру програма присутни су могли погледати изложбу слика са прошлогодишње ликовне колоније из Вуковара. Након Белог Манастира манифестација је дан касније уз песничку вечер одржана у Осијеку, а драмско вече ће бити одржано у Острову у суботу, 11. септембра у Дому културе с почетком у 19 сати. Вуковарски пододбор СКД Просвјета биће домаћин ликовне колоније 18. и 19. септембра, смотра фолклора ће бити одржана у Бијелом Брду у суботу 18. септембра с почетком у 19 сати, а свечано затварање биће одржано у Хрватском дому Вуковар 26. септембра с почетком у 20 сати. Одржавање је и ове године подржао Савет за националне мањине Владе Републике Хрватске. Манифестација је још једном је показала да је добар пут за ширење простора слободе, и показивања да мањинска култура може бити усмерена свима, те да је мањинска култура пуно више од фолклора и народних ношњи. ■ Зоран Поповић

Наступ Музичке секције
СКД Просвјета Осијек

Српски сабор

ПЕТОГ септембра, само два дана касније након што је у Белом Манастиру започела манифестација 24. Дани културе Срба источне Славоније, Барање и западног Срема, на истој локацији одржан је и 5. Сабор културног и народног стваралаштва Срба Славоније, Барање и западног Срема.

У организацији удружења 'Чувари српског идентитета', јубиларни пети сабор привукао је велико занимање публике па је амфитеатар Етнолошког центра био испуњен до последњег места и поред чињенице да је број присутних био лимитиран.

Присутне је поздравио ДРАГАН ТОДИЋ, председник удружења Чувари српског идентитета.

Удружења жена из
Барање

На овогодишњем сабору прилику да се представе публици имали су Ансамбл народних игара СКД Просвјета Вуковар, скуд Јован Лазић Бели Манастир, Фолклорна група Чувари традиције барањских Срба Бели Манастир, Коморни тамбурашки оркестар Баторек Осијек, Тамбурашки састав Вучедолски звуци Вуковар, тенор Предраг Стојић из Осијека и вокални солист Живојин Јергић из Вуковара.

Учешће су узела и удружења жена из Јагодњака, Болмана, Поповца, Кнежевих Винограда, Дарде и Белог Манастира чије су се рукотворине могле погледати у предворју Етнолошког центра. Ни гурмани нису осталих празних руку, с обзиром на шароликост боја и укуса разних делиција. Покровитељ је био Савет за националне мањине Владе Републике Хрватске. Споменимо да ће Чувари српског идентитета до краја текуће године имати још две манифестације и то 7. Фестивал етномузике 12. септембра у сали биоскопа у Борово насељу и 3. октобра 9. Међународни фестивал прва хармоника Славоније, Барање и западног Срема на истој локацији.

■ Зоран Поповић

Stogodnjak (598)

10. 9. – 17. 9. 1921: sada se konačno zna tko je mađarsku stranu zadnjih godina snabdijevao strogo povjerljivim savezničkim vojnim i drugim informacijama. Pečujski list Az Ucca, koje odnedavno izlazi u Novom Sadu, objavio je seriju članaka o špijunskoj mreži unutar francuske misije u Pečuhu od 1919. i dalje, pa uz ostalo i ovo: 'U novembru 1919. bila je jedna od odličnih atrakcija kabarea u pečujskoj 'Panoniji' Aranka Donat. Došla je iz Budimpešte i naskoro je osvojila pečujsku publiku. Već u to vrijeme bio je u Pečuhu Raoul Derain, francuski major, jedini predstavnik Antantine misije. Ta Židovka, koja nije bila ni lijepa ni mlada, uspjela je da ovog Francuza splete u svoju mrežu. Uskoro je zaljubljeni Francuz otkupio ovu plesačicu, a ona vrlo brzo sjela za писац stroj misije, dok joj je francuski major diktirao pisma. Ta su pisma nosila u Peštu sve moguće povjerljive informacije do kojih mogao doći samo Antantin predstavnik i čovjek od najvećeg povjerenja. Aranka je uskoro postala i bogata i ugledna mađarska rodoljupka. Jednom je izbrbljala da od Francuza dobiva samo 10.000 kruna, a da u isto vrijeme od mađarskog ministarstva vanjskih poslova dobiva 100.000 kruna...'

* ljubljanske novine javljaju da 'jedna od najpoznatijih slovenskih dobrotvorki – Polona Kalan (74) – sada živi u najvećoj bijedi. Žena kod koje je stanovalo mnogo đaka, više na dug nego li na plaću, sada gotovo umire od gladi. Kod nje su bili na stanu i hrani poznati slovenski pjesnici Murn-Aleksandrov i Kete, od kojih nije ništa tražila, ako nisu imali čim platiti...' Novine također mole 'sve one koji su u svoje đачко doba imali koristi od te dobre žene, neka joj pomognu...'

* nova kazališna sezona u Zagrebu započela je dramom u stihovima 'Vojvoda Momčilo', autora Đure Dimovića, liječnika, književnika i svjetskog putnika, koji u svojim djelima najviše koristi motive srpske narodne junačke pjesme i pripovijetke. Kazališni kritičar Milan Begović je napisao da je 'riječ o tragediji u tri čina, u stihovima, spjevanoj po narodnoj pjesmi i svim poznatim rekvizitima iz sličnih komada, s malko više dramaturške ambicije nego obično, ali s jednako slabom psihologijom i jednim praznim trećim činom... u kojem autor može samo onda uspjeti, ako je pisac pjesnik prvoga reda...' Na Begovićev kritički osvrt odmah je reagirao autor Dimović: 'Moram da zamolim g. Begovića da javno obrazloži svoj prijekor, što mi ga je u javnosti dobio. On me je, naime, objedio – da mi radnja ... vrijeda veličinu narodne legende,...' Begović je uzvratio: 'Vama se, izgleda, prohtjela velika hvala, pa nije lijepo da bockate jednog kritičara... želeći da poveća cijenu vašega djela. Pa makar bili svi kritičari crni kao dimnjačari – vaš 'Vojvoda Momčilo' nije uspio..!'

■ Đorđe Ličina

Poslije sedamdeset godina saznali smo za konačnu sudbinu strica Milenka. Bratíci i njihove porodice sada znadu gdje on počiva, ali njegova supruga Sofija, mati Savka i otac Lazo to nikada nisu saznali

pokazuje nam leđa s brojnim zagnojenim ranama od ubodâ. Žene priskaču da mu pomognu. On jedva ima snage da nešto prezalogaji. Uglavnom pije vodu. Ja, desetogodišnjak, koji je do tada živio u svijetu dječje literature, stripova i svojih crteža, nikako nije mogao shvatiti da su ljudi u stanju činiti takve stvari u ime nacije, u ime mržnje prema drugoj vjeri. Osim toga, nisam mogao shvatiti da nema poštenih, kulturnih ljudi koji će ustati protiv takvih zlodjela koje vrše njihovi primitivni sunarodnjaci.

Uglavnom, o stricu Milenku više nikada nismo ništa čuli. Ili su ga dotukli u osječkom Sokolskom domu, ili je prebačen u logor Danicu, ili je završio u Jasenovcu ili Jadovnu, posljednjim stanicama ‘remetilačkih elemenata’ u NDH (Srba, Jevreja, cigana i nepoćudnih Hrvata). Iako hrom, Savo je kasnije dospio u partizane, gdje je dočekaó Oslobođenje!

2011. godine, uoči ustanovljenja Spomen-područja Jadovno, obratio sam se članici Upravnog odbora ZORICI STIPETIĆ da na popisu žrtava Jadovna pokuša pronaći mog strica Milenka Dovnikovića. Već nakon nekoliko dana Zorica mi je javila: ‘Da, na popisu žrtava Jadovna nalazi se ime Milenka Dovnikovića.’ Tako smo poslije sedamdeset godina saznali za njegovu konačnu sudbinu. Javio sam to odmah njegovim sinovima u Novi Sad i Sremsku Kamenicu. I stariji sin, Pero, stigao je na Komemoraciju u Jadovno. Bratíci i njihove porodice sada znadu gdje počiva otac/djed Milenko, ali njegova supruga Sofija, mati Savka i otac Lazo to nikada nisu saznali (izgleda, niko se u tadašnjoj socijalističkoj vlasti nije ozbiljno time bavio!). Hvala dragoj Zorici u ime porodice Dovniković!

Košmar NDH

Nakon završenog četvrtog razreda osnovne škole sklonio sam se u Čepin baki i djedu. Bili su to dani velikog straha i zlokobnog iščekivanja. Više nije bilo tradicionalnog sjedenja na sokaku, na klupama ispred kuća. U tom srpskom dijelu Čepina rijetko je tko tada bez posebnih razloga izlazio iz kuće i svoje avlije. Sokaci su bili sablasno pusti. Sa užasnim strahom osluškivali smo kretanje oružanih dvojki koje su povremeno dolazile da hapse ljude oko nas. I sad slušam korake vojničkih cokula koji se približavaju našoj kući. I kad bi prošli, odahnuli bismo u sebičnom osjećanju da ovaj put niko od nas nije u pitanju. A u obratnom smjeru uvijek se čuo korak i treće osobe – uhapšenika. I stalno pitanje: tko je sad na redu?

Tih nekoliko mjeseci nakon proglašenja Nezavisne Države Hrvatske prolazilo nam je, s poplavom rasističkih i nacionalističkih zakona u novinama, u atmosferi koju je teško opisati. Bilo je to poput kontinuirane more.

Bordo s ocem Dušanom u
izbjeglištvu, Beograd 1941.

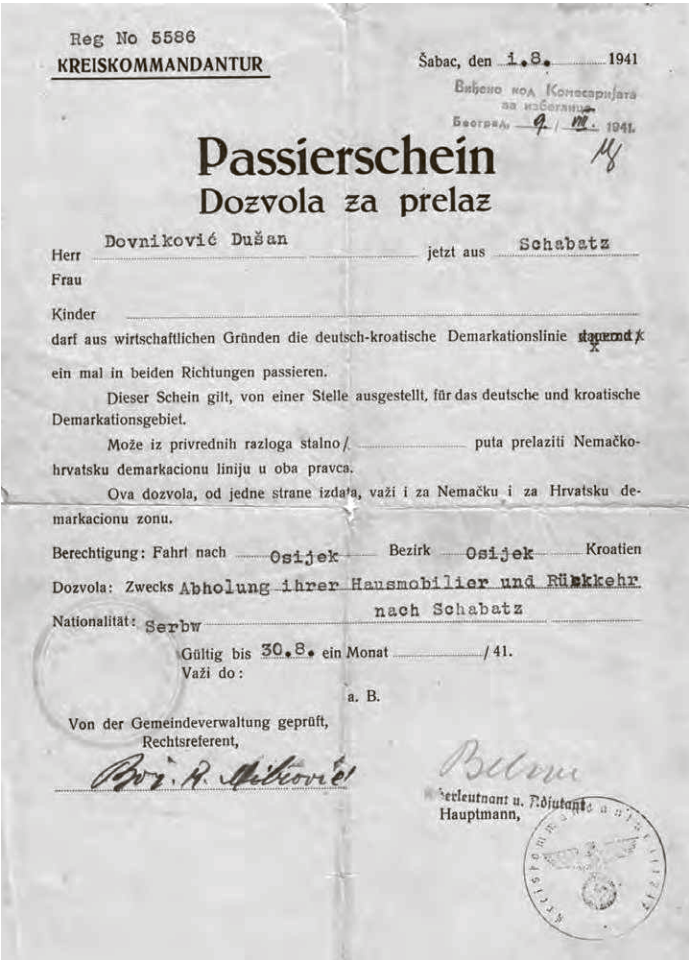
Jednog dana sam na sokaku ispred naše kuće doživio prvi fizički sudar s novom situacijom. Pomoćnik svinjarâ, koji su svako jutro skupljali stoku za ‘čordu’ izvan sela, u prolazu me bez ikakvog povoda nemilosrdno ošamario – kao hrvatski domoljub nepodobnog Srbina. Konačno je on, pripadnik zadnje socijalne grupe u selu, doživio da može pokazati svoju nadmoć prema nekome! Nikad ga više nisam sreo, ni poslije Oslobođenja.

Stric STOJAN je nakon podoficirske škole u Čupriji pred rat prešao u Novi Sad, gdje se

našao u nekoj vojnoj jedinici kao vozač automobila (u to doba rijetko zanimanje). U haosu se svukao u civil i vratio u Čepin. Svi smo bili sretni što nije završio u njemačkom zarobljeništvu, kao velika većina jugoslavenskih oficira, posebno Srba. No zbog riskantne situacije u selu, ubrzo je uspio da se vrati u Srbiju.

Početkom ljeta nastavila su se odvođenja Srba iz našeg kraja. Selo je rastegnuto uz glavnu ulicu, od zapada prema istoku. Na kraju prema Osijeku veliki je Mlin, koji je početkom vijeka snabdijevao Čepin elek-

tričnom strujom (naše selo je nekada dobilo električnu struju prije Osijeka!). Sada je taj kompleks zgrada, s velikim dvorištem, postao prihvatni logor za uhapšene Srbe, prije nego što ih odvedu u Osijek (ako donde uopće i stignu). Vjerujte mi, u junu ili julu slušali smo jauke mučenih ljudi koji su se razlijevali u ljetno predvečerje kilometrima! Navodno su im kliještima kidali živo meso u dvorištu mlina.

Lažna njemačka propusnica za izlazak iz NDH

Bordin školski rad koji im je vjerojatno spasio život na granici prema Srbiji

Posebno užasna bila je sudbina osječkog gornjogradskog pravoslavnog paroha VOJISLAVA VOJNOVIĆA, koji je bio i moj katiheta u Osijeku zadnjih godina pred rat. Njega su zvjerski ubili tih dana i leš mu izložili na trotoaru ispred groblja, kod Tvornice šibica. Našao sam se slučajno tamo i bio svjedok (kao dijete!) kako se ljudi okupljaju oko mrtvog popa Vojnovića, udaraju ga nogama i pljuju po njemu. Još jedan od šokova koji mi je iz tih dana ostao za čitav život urezan u pamćenje. I uvijek pitanje: zašto? Postoji li i jedan opravdan razlog za takvo ponašanje običnih ljudi?

Bijeg

Otac je grozničavo pripremao naš bijeg iz NDH. Jednog dana u najvećoj je tajnosti sa-

općio članovima porodice da je pronašao čovjeka, folksdojčera, koji prodaje lažne njemačke propusnice (Passierscheinen) s kojima se može pobjeći iz NDH u Srbiju. Cijena je bila 200 jugoslavenskih dinara po osobi (tatina zadnja plata u policiji bila je 1000 dinara). Počele su pripreme. Kofer, dvije vreće i čebe. S nama je u izbjeglištvo krenuo i tatin prijatelj i komšija MILOŠ PAPRIĆ, koji je iz istog izvora bio nabavio lažnu propusnicu. Smjeli smo prenijeti preko granice samo dvjestina dinara po osobi, što nije bio bogzna kakav novac, pa smo sakrili nekoliko stotina u podstavu moje dačke kape. No drugih nekoliko stotina u toj groznici nikako nismo mogli naći, zagubile su se u grozničavom spremanju. Situacija je bila još naelektriziranija, jer se, usprkos najveće tajnosti, okupilo

previše susjeda i prijatelja koji su se došli oprostiti s nama. Kako su saznali?! – pitao se moj očajni otac.

Koliko se sjećam, bila je nedjelja, osmi avgust, i sipila je kiša. Takvo vrijeme išlo nam je naruku, jer nam je odgovaralo da je što manje ljudi na ulicama dok napuštamo Čepin. Oproštaj nije bio lagan, jer smo odlazili na put pun neizvjesnosti i tragičnih opasnosti. Koga ćemo sastati ovdje kad se vratimo i ako se ikada vratimo?

Htjeli smo izbjeći čepinsku željezničku stanicu punu poznatih lica, pa nas je poluslijepi djed Lazo kolima odvezao u Osijek, ravno na donjogradsku željezničku stanicu. I ovdje smo izbjegli glavni kolodvor gdje bi nas neko svakako prepoznao, u prvom redu policajci, bivše tatine kolege. Treba reći kakve smo mi to propusnice posjedovali. Bile su originalni njemački Passierscheini, sa pečatom Kreiskommandanture iz Šapca u Srbiji, koje su tvrdile da smo na putu iz Šapca i natrag, što znači da smo već ranije bili prešli u Srbiju, a sad smo ponovo došli u Hrvatsku po neke stvari. Naravno, bila je to očita laž, i svaki hrvatski policajac vrlo brzo bi nas raskrinkao, pogotovo onaj koji poznaje tatu. Bilo je zato važno izaći iz Osijeka bez susreta s policijskom kontrolom, a poslije, do izlaska iz NDH kako Bog da.

Vinkovci

U vlaku do Vinkovaca, osim konduktera, nije se pojavila nikakva, ni vojna ni policijska patrola! To je zaista bila luda sreća. Jer putovanje je moglo biti okončano već na samom početku, i tada se ne bismo vratili kući nego završili u logoru – kao bjegunci s lažnim propusnicama. Planirali smo bili da u Vinkovcima izađemo u grad, ručamo u nekoj gostionici i onda se vratimo na vlak za Klenak, selo na Savi, na granici sa Srbijom. No na izlazu iz stanice policijska kontrola unaprijed je davala na znanje: ‘Putnici za prijeko neka stanu nastranu!’ To *prijeko* značilo je Srbiju. Stali smo uz još jednu nesretanu porodicu koja je putovala *prijeko*. Kad su pregledali sve putnike koji su izašli iz vlaka, odveli su nas u obližnje kolodvorske prostore, svaku porodicu odvojeno. Tata, Paprić i ja našli smo se u kancelariji sa jednim prilično ravnodušnim četrdesetogodišnjim policajcem i mladim golobradim ustašom, iz čijih očiju je sijevala mržnja i opasnost; davao je utisak da bi nas najradije posmicao po kratkom postupku, očigledno je da smo neprijatelji njegove Nezavisne Države Hrvatske jer je, evo, napuštamo. Prvi problem, naravno, nastao je kad su pomno proučili naše Passierscheine. ‘A zašto se niste prijavili kad ste doputovali u Osijek?’ Tata je odgovorio da nismo znali da to trebamo učiniti. ‘Bivši policajac, a niste znali!’ – pravilno je protumačio tatin ‘kolega’ i dohvatio telefon da u Osijeku provjeri stvar. Dok je okretao ručicu da dobije vezu, nama se strmoglavu rušila nada u nastavak puta. No, nije dobio vezu, te je nastavio sa pretraživanjem naše prtljage. I katastrofa: mladi ustaša je u našem složenom čebetu pronašao one novce koji su nam se bili zaturili u Čepinu prilikom spremanja za put, a to je bio višak iznad dozvoljenih 200 dinara po osobi. Počeo je urlati na nas kao da smo učinili strašan zločin prema mladoj državi. I kao još veće opravdanje za svoj bijes, dodao je zapjenjeno: ‘A Srbi u Beogradu ubijaju Hrvate i bacaju ih u zahode!!!’ Kolikogod smo drhtali od straha, ja sam se pitao kako je moguće ljudsko tijelo ugurati u školjku wc-a. A strahovao sam dodatno da mi ne pregledaju moju kapu s novcima u podstavi. Uto je stariji policajac u koferu naišao na moje školske crteže (tata nije propustio da uz najpotrebnije stvari ponese i njih). Među njima je bio crtež s naslovom

Otac je grozničavo pripremao naš bijeg iz NDH. Jednog dana u najvećoj je tajnosti saopćio članovima porodice da je pronašao čovjeka, folksdojčera, koji prodaje lažne njemačke propusnice s kojima se može pobjeći u Srbiju

Hrvat, pa geografska karta Banovine Hrvatske. Nakon što ih je zainteresirano prelistao, zapitao je: ‘Tko je to nacrtao?’

‘Ja’, rekoh. Gleda on crteže, gleda, pa veli: ‘I moj je sin tvojih godina...’ Osjetili smo da se situacija primirila, omekšala. Ne obazirući se na svog nervoznog mladog partnera, zadovoljan zaplijenjenim novcima iz našeg čebeta, koji su po svoj prilici završili u njegovom džepu, policajac je odlučio da više ne zove Osijek i da nas pusti. Na koncu, pečat na njemačkim propusnicama bio je dovoljan da potpuno umiri njegovu službenu savjest. Skupili smo našu prtljagu, među kojom i jednu vreću iza vrata koju su zaboravili pregledati, i pomiješali se u nedalekoj čekaonici sa ostalim putnicima, da bismo sačekali vlak za Klenak. Nije nam padalo na pamet da izlazimo u grad kroz novu kontrolu i mirne duše smo se odrekli planiranog ručka u nekoj vinkovačkoj gostionici.

Most spasa

Vožnja od Vinkovaca do Klenka na državnoj granici nije trajala dugo. Začudo, ni u njemu nije bilo policijske kontrole. Na stanici je čekala kolona seljačkih kola koja su, uz naplatu, prevozila izbjeglice preko Save u Šabac. Utovarili smo se s našom skromnom prtljagom u jedna kola i krenuli prema mostu koji nas je vodio u slobodu. Pred samim mostom, koji je nakon nedavnog rušenja bio privremeno osposobljen za saobraćaj konjskih zaprega, posljednja, pogranična kontrola! Naoružani ustaša zatražio je isprave, pogledao ih i, kao policajac u Vinkovcima, postavio logično pitanje: ‘Zašto se niste prijavili kad ste stigli u Osijek?’ Tata je stao nešto petljati, a ustaša je dreknuo: ‘Silazite, ne možete dalje!’ Uto se začuo glas: ‘Wass ist das!’ Prišao je njemački vojnik sa pločom Feldgendarmierie i automatom na prsima da vidi šta je zakočilo prolazak kolone prema mostu. Prilično grubo uzeo je ustaši iz ruku naše propusnice odgurnuvši ga ustranu, provjerio je pečate na originalnim formularima Kreisskommandanture u Šapcu, vratio nam papire, glasno naredio: ‘LOS! LOS!’ i energično pokazao prema mostu. Taj LOS, koji ću još bezbroj puta slušati kao nemilu muziku za vrijeme njemačke okupacije u Srbiji, ovaj put je djelovao kao himna. Tata je jauknuo kočijašu: ‘VOZI!!!’ i ovaj je ošinuo konje. Nismo se više osvrćali da vidimo kako ustaša objašnjava Nijemcu lamatajući rukama.

Ispod nas je Sava. Pa druga obala. Iako je bilo oblačno, nama se činilo da je prekrasan sunčan dan. Sloboda! Sloboda pod njemačkom cizmom – kakva ironija! ■

Zapad nije za pad

Najavama da će Merkel doći u Beograd, a Austrija otvoriti još novih radnih mjesta u Srbiji, Vučić je opoziciji poručio da utjecajne članice EU-a nisu digle ruke od njegove vlasti. Jasno je da se u Srbiji isprepleću interesi važnih članica EU-a i drugih globalnih igrača

ISTOPILA se nada srpske bojkot opozicije da će Europska unija i SAD uočiti srpskih predsjedničkih, parlamentarnih i beogradskih gradskih izbora uvesti makar meke sankcije ALEKSANDRU VUČIĆU i njegovoj autokratskoj vlasti i tako joj uvećati šanse da je na izborima u proljeće sljedeće godine snažnije uzdrma ili čak pošalje u opoziciju. Opozicijske nade nije pokopao mađarski premijer VIKTOR ORBÁN svojim govorom na Bledskom forumu u kojem je tražio brzi prijem Vučićeve Srbije u članstvo Europske unije, nego Vučićeve najave na istom tom forumu da će ANGELA MERKEL prije odlaska s vlasti doći u oproštajnu posjetu Beogradu.

Uvod u posjetu njemačke kancelarke Srbije dogodio se prošlog vikenda, kad se austrijski kancelar SEBASTIAN KURZ poluslužbeno s Vučićem družio u Beogradu. Osim fotografija na kojima su snimljeni uz roštilj, u medijima je ostalo zabilježeno i da će do kraja ove godine u Srbiju sletjeti još četiri austrijske investicije. Najavama da će Merkel doći u Beograd, a Austrija svojim investicijama otvoriti još novih radnih mjesta u Srbiji, Vučić je opozicijskim konkurentima poručio da utjecajne članice EU-a nisu digle ruke od njegove vlasti, kao što su se oni nadali da će se dogoditi. Prethodno je srpsku javnost obavijestio da i dalje njeguje dobre odnose s turskim predsjednikom RECEPOM TAYYIPOM ERDOĞANOM, unatoč najnovijim optužbama koje mu stižu iz Sarajeva da podržavajući MILORADA DODIKA razbija Bosnu i Hercegovinu. Nekoliko dana prije nedavne Erdoğanove posjete Sarajevu i Podgorici, turski i srpski predsjednik saopćili su da su obavili još jedan srdačan razgovor, potvrdili prijateljske odnose i utanačili nastavak suradnje. Odmah nakon što se Erdoğan vratio iz službenog

obilaska Sarajeva i Podgorice, njegov ministar vanjskih poslova MEVLÜT ÇAVUŞOĞLU sletio je u Beograd, a potom u Novom Pazaru otvorio turski konzulat, emitirajući dobre vibracije u srpsko-turskim odnosima.

I ovotjedna zajednička sjednica mađarske i srpske vlade u Budimpešti na istom je tragu demonstriranja da je Vučićeve Srbija u vrhu njemačkih, austrijskih i mađarskih interesa na Balkanu i most prema Turskoj, koja će još dugo biti prvo sito za azijske migrante koji neprestano hrle prema Europi. Da se u Srbiji susreću i isprepleću interesi važnih članica EU-a i drugih globalnih igrača, od Turske preko Rusije i Kine do SAD-a, sugerira i vijest da će kinesko cjepivo protiv koronavirusa, prije izgradnje srpsko-kinesko-arapske tvornice u Srbiji, početi proizvoditi vršački Hemo-farm koji je u vlasništvu njemačke Stade. I rusko cjepivo Sputnik V, čija je proizvodnja u Srbiji već započela, uskoro bi se trebalo početi proizvoditi i u Njemačkoj. Berlinski proces kao balkanska politička ostavština Angele Merkel, koji je u međuvremenu u Open Balkanu dobio svoju podvarijantu, u Vučićevoj Srbiji je pustio najdublje korijene, pa je i srpskoj bojkot opoziciji postalo jasno da iz EU-a neće dobiti opipljivu pomoć u pokušaju da sruši vlast naprednjaka.

I opozicijski san da će nakon TRUMPOVA poraza na američkim predsjedničkim izborima nova BIDENOVA administracija skresati krila Vučićevoj vlasti ovih se dana posve rasplinuo. O tome su se ponajprije raspisali analitičari srpskih antirežimskih medija i to nakon vikend okršaja na Cetinju koji je eskalirao povodom ustoličenja novog mitropolita Crnogorsko-primorske mitropolije SPC-a. Urednica i komentatorica Danasa JASMINA LUKAČ iz tog je vjersko-političkog

sukoba u prvi plan izvukla tvrdnju da je 'u pravu VUK JEREMIĆ kad kaže da je Aleksandar Vučić raskinuo političko savezništvo sa MILOM Đukanovićem. Uradio je to postepeno, ali ne sam i na svoju ruku, i ne mešajući privatna osećanja u taj raskid'. Nakon što je konstatala da se 'sam Đukanović povodom 'intronizacije' vladike JOANIKIJA ponaša kao da je već izgubio predsjedničke izbore, kao da je zakletvu položio novoizabrani opozicioni vladar, čiju pobjedu ne priznaje', Lukač je napisala sljedeće: 'Liberalna javnost u Srbiji koju oličava Čanak jeste bila dobar saveznik Đukanoviću svih ovih godina, ali sada mu ne olakšava 'detronizaciju', naprotiv, kao da ga svesno podstiče da igra na 'sve ili ništa'. A to je najtragičnija vrsta pokera za svakog autokratu na zalasku moći. Nemoguće je da je srpska liberalna javnost toliko izgubila osećaj za realnost, a ukoliko jeste moguće, onda je to siguran znak da neminovno sledi smena generacija i uspostavljanje nove i svežije atmosfere u javnom životu. U pravoj stvarnosti, Vučić je odavno preuzeo Đukanovićevu političku ulogu kada je reč o interesima Zapada, odnosno prisustvu NATO snaga na Balkanu, iz razloga koji se ne tiču samo Srbije. Bez Vučićevoeg konstruktivnog doprinosa ne bi bilo moguće sprovesti članstvo Crne Gore, ni članstvo Severne Makedonije u NATO-u. Dok su liberalni krugovi u Beogradu uzdisali 2017. kako je Đukanović uspeo da civilizacijski uzdigne svoju državu ulaskom u zapadni vojni savez, dotle je Vučić garantovao sprovođenje tog procesa.' Jasmina Lukač zaključuje: 'Niste morali, uostalom, da budete vidoviti da biste shvatili da će ustoličenja baš na Cetinju izvesno biti. Dovoljno je bilo videti vest sedam dana pre 'intronizacije' da je u Podgorici zaplenjena pošiljka od tone

i po kokaina. Jača poruka od te da zapadne dubinske bezbednosne strukture podržavaju vladu ABAZOVIĆA, KRIVOKAPIĆA i BEČIĆA ne postoji. Videlo se i da su patrijarh i mitropolit doleteli na Cetinje vojnim helikopterom, dakle letelicom NATO armade, da je američka ambasada u Podgorici u objavama na društvenim mrežama pozivala na poštovanje verskih sloboda. Videlo se i da Krivokapić odlično razume sve – bio je tronut do suza, baš kao i Vučić u izbornoj noći 2012.'

Danasova urednica Jasmina Lukač, koja inače ne krije da je njezin izborni favorit lider opozicije DRAGAN Đilas, zapravo je u osnovi preuzela tvrdnje prvih ljudi Krivokapićeve vlade. I prije i poslije cetinjskih demonstracija potpredsjednik Vlade Crne Gore Dritan Abazović upozoravao je da će ustoličenje mitropolita Joanikija biti politički instrumentalizirano, tvrdeći pritom da će ga Đukanović i njegovi sledbenici politizirati do usijanja kako bi spriječili obračun aktualne vlasti s kriminalom u koji su bili do grla umiješani. 'Nisam čuo da će DPS-ovci da idu na protest dok nije pao kokain. Stvaranje ovakve atmosfere ima za cilj da uspori borbu protiv organizovanog kriminala', poručio je Abazović prije cetinjskog prosvjeda, odmah nakon što je policija zaplijenila 1,4 tone kokaina u tovaru banana u skladištu nadomak Podgorice. Slično je ponovio i poslije sukoba na Cetinju: 'DPS je, od faktora mira i stabilnosti, sada i za međunarodnu zajednicu postao grupacija koju, osim što ih prati kriminalni bekgraund, sada prati i ekstremizam sa elementima terorizma. Zašto kažem elementima terorizma, zato što je primetno da su se određena lica naoružavala na Cetinju.' Abazović, kao i drugi čelnici nove vlasti, još od predizborne kampanje ponavlja da je 'Crna Gora poslednjih 30 godina bila prepoznata u međunarodnim okvirima kao švercerska zemlja preko čije teritorije su se dalje prenosili narkotici i cigarete. Svima je jasno da to nije moglo ići bez učestvovanja ili prećutne podrške od strane države ili paradržavnog aparata. Postoje određene procene međunarodnih institucija da 20 odsto ilegalnih cigareta koje se distribuiraju u EU-u i Velikoj Britaniji dolaze iz Crne Gore. Buduće akcije na suzbijanju međunarodnog šverca će ogoliti ko stoji iza svega'.

Vučićeve Srbija je, na mig sa zapada, i prije Crne Gore krenula u obračun sa srpskom podružnicom crnogorske duhansko-koka-inske hobotnice, pa je dodatno ojačala već ranije uspostavljeno partnerstvo u rješavanju migrantske krize i u širenju i razvijanju berlinskog procesa na Balkan. Zbog toga će se srpska opozicija s Vučićevim naprednjacima ipak morati sama nositi na izborima sljedeće godine. ■

Vučić s turskim ministrom Mevlütom Çavuşoğluom u Beogradu
(Foto: B. P./ATAImages/PIXSELL)

INTERNACIONALA

Rusija: izbori
pod represijom

Uslijed ekonomske krize dramatično je pala potpora Jedinствenoj Rusiji pa je vlast posegnula za represijom. Desecima opozicionih kandidata zabranjeno je sudjelovanje

TRODNEVNI izbori za ruski parlament i za 39 regionalnih predstavničkih tijela održavaju se od 17. do 19. rujna. U trci za 450 zastupničkih mjesta u Dumi vodi vladajuća partija Jedinствена Rusija, čiji je formalni čelnik DMITRIJ MEDVJEDEV. U stvarnosti stranku vodi predsjednik Ruske Federacije VLADIMIR PUTIN. Na izborima 2016. stranka je osvojila 54 posto glasova, što je zahvaljujući izbornom sustavu značilo 343 mandata. Već i tada u Dumu nije izabran nijedan liberalni kandidat, a izlaznost je bila najniža ikada: u Moskvi je iznosila svega 28 posto. U međuvremenu je potpora Jedinствenoj Rusiji bitno opala, pa joj sadašnje ankete daju od 26 do 34 posto. Među važnijim razlozima pada podrške je ekonomija, stradala uslijed zapadnih sankcija, ali i strukturalne ovisnosti o izvozu energenata. Prihodi od izvoza uvelike su pali nakon što je uslijed pandemije koronavirusa kolabiralo globalno tržište nafte. Tijekom 2020. ruska ekonomija smanjila se za tri posto, što nije previše u usporedbi s drugim zemljama, no BDP po glavi stanovnika danas je 30 posto manji no što je bio 2013. Broj građana koji žive ispod granice siromaštva gotovo se utrostručio. Dok je 2014. njih bilo pet posto, prošle godine službeno siromašnih bilo je čak 13,3 posto, odnosno 19,6 milijuna ljudi.

Kako bi spriječila da loš rezultat vladajuće stranke otvori ozbiljne pukotine u režimu, vlast je posegnula za višestrukim strategijama: komentator FJODOR KRAŠENIKOV ustvrdio je da Putin nudi 'strah, prisilu i malo novca'. Putin je obećao novčane bonuse pripadnicima vojske, penzionerima i obiteljima s djecom. Istovremeno se pojačano koriste manipulacija i represija kako bi se opoziciju spriječilo da se uopće natječe na izborima. Parlamentarne izbore 2011. i izbore za moskovsku gradsku Dumu 2019. obilježili su masovni protesti protiv izborne krađe. Ideja je da se ovoga puta, piše Financial Times, takvi prosvjedi izbjegnu i to tako

da se 'autentično izbornom natjecanje reducirano na goli minimum te da se tako ograniči potreba za falsificiranjem rezultata'. Rezultat je da su ovi izbori najneslobodniji do sada.

— Represija je intenzivnija no ranije. Otvaraju se krivični postupci protiv kandidata opozicije. Bivši čelnik organizacije Otvorena Rusija ANDREJ PIVOVAROV je u pritvoru. I drugi kandidati su ili pritvoreni ili prisiljeni da napuste zemlju. Progone se sljedbenici ALEKSEJA NAVALJNOG. Njemu bliske organizacije proglašene su ekstremističkim, a izglasani su zakoni koji svim osobama povezanima s njima brani natjecanje na izborima. To važi čak i ako je osoba s tim organizacijama surađivala prije no što su one proglašene ekstremističkim. Dovoljno je da je sudjelovala u prosvjedima koje je takva organizacija pokrenula ili da je dala izjavu njoj u potporu. Definicije su široke, mnogo je prostora za manipulacije. Do sada je sudjelovanje na izborima zabranjeno za nekoliko desetaka kandidata – kaže za Novosti GRIGORIJ DURNONO iz moskovske organizacije OVD-info koja prati političku represiju.

Opozicijski čelnik Navaljni osuđen je u veljači na dvoipolgodishnju zatvorsku kaznu, i to nakon trovanja novičokom, za što se općenito drži odgovornim Kremlj. Ekstremističkim, terorističkim i nepoželjnim su proglašene i brojne druge organizacije. Kandidatura je zabranjena čak i PAVELU GRUDININU, kandidatu Komunističke partije na predsjedničkim izborima 2018., iako KP RF već više desetljeća igra ulogu lojalne, 'sistemske' opozicije. Sada očito postoji strah da bi se protestni glasovi mogli odliti toj stranci. Koriste se i kreativniji načini manipulacije.

— U Sankt Petersburgu pojavila su se dva protukandidata opozicijskom političaru BORISU VIŠNEVSKOM. Promijenili su ime i prezime, razlikuju se samo po patronimu, i pustili su brade kako bi sličili na Višnevskog. Glasači će tako birati između trojice Borisa Višnevskih, što je način da se popularnom opozicionaru oduzme nešto glasova. Represija je usmjerena i protiv medija, a prosvjednici se suočavaju sa zatvorskim kaznama. Vlast više ne balansira između tvrdih i blažih perioda, kao prije. Sada se vodi rat protiv dijela društva koji se ne slaže s vlašću – zaključuje Durnovo.

Režimu je ipak potreban legitimitet, iako su ovi izbori, po Financial Timesu, 'politički ritual koji glumi slobodu' i 'lažni teatar politike, različit od prave stvari kao što je to votka od vode'. Rezultat je unaprijed poznat, vjerojatna niska izlaznost pokazuje apatiju građana, a jačanje represije lako bi mogao biti simptom slabljenja i straha vlasti.

■ Jerko Bakotin

Pravo
na mozak

UBRZANI napredak na području neuroznanosti i neurotehnologije doveo nas je na korak do realizacije distopijskih scenarija – pristupa, prikupljanja, razmjene i manipulacije informacijama iz ljudskog mozga. Iako je riječ o otkrićima koja će u skorijoj budućnosti najvjerojatnije doprinijeti otklanjanju gluhoće i sljepoće te olakšati život oboljelima od Parkinsonove ili Alzheimerove bolesti, sve veći broj znanstvenika, pravnika i aktivista upozorava na negativne posljedice koje bi ona mogla imati na čovječanstvo. Jedan od njih je RAFAEL YUSTE s njujorškog Sveučilišta Columbia. Taj znanstvenik je 2019. u mozgovu miševa ugradio slike koje dotada nisu vidjeli, kontrolirao njihovo ponašanje i zaključio da se na isti način može manipulirati ljudskim neuronima. Uvidjevši da bi se nove znanstvene spoznaje vrlo lako mogle zlorabiti, Yuste je u međuvremenu osnovao NeuroRights, inicijativu koja se zalaže za pravnu regulaciju poigravanja s umom. Kako je nedavno potvrdio za portal Politico, postoji mnogo razloga za brigu zbog određenih primjena neurotehnologije, posebice jer ona privlači pažnju vojske, vlada i korporacija.

'Problem je što se ti alati mogu koristiti za različite namjene', rekao je Yuste, nabrojivši zastrašujuće primjere: istraživači su ih već koristili za skeniranje mozga kako bi predvidjeli vjerojatnost ponavljanja kaznenog djela, a kineski poslodavci su pak pratili moždane valove zaposlenika kako bi pročitati njihove emocije. Budući da postojeći zakoni i međunarodne konvencije ne podrazumijevaju zaštitu ljudskog uma od manipulacija omogućenih razvojem umjetne inteligencije, Čile i Španjolska nedavno su inicirali donošenje zakonskih rješenja kojim bi se njihovim građanima jamčila takozvana neuoprava. Dok bi Čile mogao postati prva država na svijetu koja će zaštitu prava na mozak ugraditi u ustav, španjolski parlament je u srpnju usvojio neobavezujuću Povelju o digitalnim pravima. Međutim, Rafael Yuste tvrdi da je potrebno djelovati na međunarodnoj razini.

'Ne smijemo čekati na probleme i onda ih pokušati rješavati kada bude prekasno, kao što se to već dogodilo s ekspanzijom interneta. Postojeći problemi sa zaštitom privatnosti bit će sitnica u usporedbi s onim što nam tek dolazi', poručio je znanstvenik.

■ Tamara Opačić

KRATKO I JASNO

Borba se
nastavlja

Kako komentirate odredbu da školska godina u Srbiji počne s intoniranjem državne himne, ali i usvajanje Zakona o upotrebi jezika u javnom životu i zaštiti ćirilice, kojim se u većem obimu propisuje i potiče uporaba ćirilice?

Na početku treće školske godine koju će obeležiti i otežati Covid-19 obrazovni sistem se ne bavi pitanjem kako da olakša rad deci i odraslima, već, ponovo, kako da odbrani naciju. Puštanje himne je jedan simptom, Zakon o zaštiti ćirilice je drugi, ali dijagnoza je zapravo nacionalizam. A škola je opet, kao što je DUBRAVKA STOJANOVIĆ odavno rekla, predvojnička obuka.

Šta bi morali biti prioriteti, ako već govorimo o školama i pismu?

Bilo bi dobro da se i dalje uče oba pisma i da se ta mogućnost našeg jezika da koristimo dva pisma posmatra kao bogatstvo. Bilo bi dobro da se uspostavlja metode kroz koje bi deca to vežbala, a ne da se ojačava diskurs o ugroženosti, nacionalizmu i isključivanju. Kraj prošle školske godine obeležile su žestoke rasprave o rodno osetljivom jeziku. Inicijativi da se koriste imenice ženskog roda protivili su se slični glasovi koji će danas brinuti o napadnutoj ćirilici. Početak školske godine obeležili su tabloidni napadi na autorke i autore novih udžbenika istorije. A zapravo se uvek vraćamo na staru temu, a to je odnos našeg društva prema ratovima i ratnim zločinima 1990-ih. Dok to pitanje ne rešimo, svejedno je da li se o njemu dopisujemo ćirilicom ili latinicom. Barem je svejedno nama, koje/koji smo imale/imali privilegiju da idemo u školu dok su se učila oba pisma paralelno.

Da li se išta izmenilo u odnosu na devedesete, posebno kad pričamo o nosiocima te 'predvojničke obuke'? I gde su pokreti otpora?

Rekla bih da se mnogo toga izmenilo, a da su se nastavili i nacionalistički narativi, kao i tačke otpora. Treba imati u vidu da je jedan od paradoksa ratova kroz koje se raspadala Jugoslavija taj da su u njima učestvovala generacije koje su išle u školu zajedno i koje u školi nisu imale onu vrstu nacionalizma kojoj svedočimo danas. U međuvremenu su obrazovanje o 1990-im godinama preuzimale organizacije civilnog društva, a država se opirala. Danas smo na toj tački fragmentiranosti. Pokreti otpora su i dalje aktivistički. Koristimo prostore za koje se izborimo, umesto da budemo deo redovne učionice. A borba se nastavlja.

■ Dejan Kožul

Rano glasanje u
Hantijsko-Mansijskom
autonomnom okrugu
(Foto: Alexei Andronov/
Newscom/PIXSELL)

Pokušaj normalizacije

Venezuelska vlast i opozicija navodno su postigle 'djelomičan dogovor'. Neizvjesno je da li će zaista doći do olakšavanja teške ekonomske i društvene krize u zemlji

Caracas: potraga za hranom među smećem (Foto: Pedro Rances Matthey/DEA/PIXSELL)

DELEGACIJE venezuelske vlasti i opozicije susrele su se krajem prošlog i početkom ovog tjedna u glavnom gradu Meksika na drugom krugu pregovora o normalizaciji odnosa. Prema javno dostupnim informacijama, postignut je 'djelomičan dogovor'. U dva kruga od sredine augusta dosad je dogovoreno da će obje strane raditi na 'očuvanju suverenosti i teritorijalnog in-

tegriteta' zemlje te da će se sredstva trenutno zamrznuta u inozemstvu upotrijebiti za socijalne programe, osobito one vezane uz suočavanje s pandemijom. Obje mjere zapravo su bili zahtjevi vlasti prema opoziciji, u čije su ime sredstva venezuelske države u inozemstvu originalno i zamrznuta. Glavni zahtjev opozicije – promjena izbornih pravila koja bi im osigurala veću zastupljenost – tek je najavljen kao tema budućih razgovora. U međuvremenu, vlada je iz zatvora u kućni pritvor pustila FREDDYJA GUEVARU, jednog od lidera opozicije uhapšenog početkom juna.

PERSONA NON GROATA

Foto: Wikimedia Commons

U izvještaju Sveučilišta u Manchesteru preporučuje se da rock-zvijezde doprinesu borbi protiv klimatskih promjena, pa i tako da odustanu od privatnih avioletova. Jedan od najistaknutijih aktivista među glazbenicima je ROBERT DEL NAJA, osnivač slavnog sastava Massive Attack. Grupa godinama nastoji reducirati vlastite karbonske emisije, no razočarani su odsustvom plana britanske vlade koji bi obuhvatio čitavu industriju. 'Poručujemo da se vani događa klimatska katastrofa, ali ne znamo što uraditi u vezi s njom', kazao je ovih dana Del Naja u intervjuu.

■ J. B.

Do pokušaja normalizacije dolazi više od dvije i pol godine nakon nasilnih sukoba oko rezultata predsjedničkih izbora. Parlament pod kontrolom opozicije optužio je ljevičarskog predsjednika NICOLÁSA MADURA za izbornu prijevaru te u januaru 2019. proglasio jednog od opozicijskih lidera, JUANA GUAIDÓA, privremenim predsjednikom. Guaidó je ubrzo priznala administracija DONALDA TRUMPA, ali i vlade EU-a, koje su Madurovoj vlasti uvele sankcije te zamrznule sredstva u inozemstvu. Na stranu Guaidóa stao je i manji dio vojske i sudovi, ali pokušaj pobune brzo je propao. Nakon nasilja i više desetaka mrtvih, dvije strane našle su se u nezavidnoj poziciji. Unatoč formalnom međunarodnom priznanju, Guaidó je bio nikad dalje od vlasti, dok je Maduro čvrsto zadržao vlast, ali bez međunarodnog priznanja i uz oštre sankcije koje su dramatično pogoršale ionako loše ekonomsko stanje. Guaidóove izgleda za uspjeh dodatno je otežao razvoj događaja u Boliviji, još jednoj južnoameričkoj zemlji s ljevičarskom vladom koja je u dugogodišnjem sukobu sa SAD-om. Tamo je krajem 2019. opozicija uz međunarodnu podršku uspjela smijeniti predsjednika EVA MORALES, ali je uvjerljivo poražena na izborima godinu dana kasnije. Odlazak Trumpa s vlasti i posebno njegovog 'jastreba', savjetnika za nacionalnu sigurnost JOHNA BOLTONA, smanjio je interes SAD-a za interveniranje u južnoameričku politiku. Guaidó je stoga počeo tražiti način da se vrati u venezuelsku politiku u zamjenu za ukidanje sankcija koje su u njegovo ime nametnute venezuelskoj vlasti.

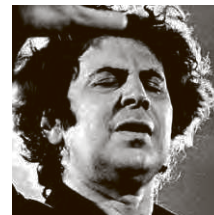
U procesu pregovora vlasti i opozicije, koji se održavaju u Meksiku gdje je na vlasti Madurov saveznik ANDRÉS MANUEL LÓPEZ OBRADOR, Guaidó je očito slabija strana. No Maduro također nastoji normalizirati svoje odnose ne samo s Guaidóom, nego prije svega sa SAD-om koji je sada posvećeniji vlastitim unutrašnjim problemima, ali je još uvijek ključni faktor, posebno u zapadnoj hemisferi. Pored načelnih deklaracija, dvije su strane dogovorile i participaciju Guaidóove političke koalicije na regionalnim izborima u novembru. Ako se to dogodi, time će Guaidó *de facto* priznati Madurov legitimitet i odustati od svojih pretenzija na mjesto legitimnog predsjednika. Nastavak pregovora najavljen je za kraj septembra, a u međuvremenu dvije strane će formirati zajedničke radne grupe koje bi se trebale baviti suočavanjem s pandemijom, odnosno pitanjem sredstava zamrznutih u inozemstvu koja bi se trebala iskoristiti za kupnju cjepiva. Unatoč mogućoj političkoj normalizaciji, ostaje neizvjesno hoće li dogovori doista pomoći rješavanju duboke socijalne i ekonomske krize u Venezueli. I dok je 2000-ih tijekom vladavine HUGA CHÁVEZA siromaštvo bitno opalo, danas mjereno isključivo po prihodima gotovo cjelokupno stanovništvo Venezuele živi u siromaštvu, a prema listu Guardian zemlju je od 2015. napustilo više od 5,6 milijuna ljudi. Jedna od mjera koju traži vlada jest ukidanje sankcija državnoj naftnoj kompaniji, kako bi se olakšao izvoz nafte. Brojni ekonomisti već desetljećima upozoravaju da je ovisnost venezuelske ekonomije o izvozu nafte jedan od osnovnih uzroka socijalne i ekonomske krize, pogotovo u trenutnoj situaciji niskih cijena.

■ Nikola Vukobratović

Muzika i politika

DRUGOG dana rujna u Ateni je u 96. godini umro MIKIS TEODORAKIS, čuveni grčki kompozitor i ikona otpora vojnoj hunti koja je Grčkom vladala od 1967. do 1974. Iako klasično obrazovan muzički inovator, Teodorakis je svjetsku slavu stekao glazbom za holivudske filmove 'Grk Zorba' (1964.) i 'Serpico' (1973.), kao i za evropski politički triler 'Z' (1969.). U samoj Grčkoj, kako je na portalu Peščanik napisala SVETLANA SLAPŠAK, fuzijom klasičnih i narodnih formi stvorio je svojevrsnu 'državnu muziku' koja je 'doprinjela pobuni i pobjedi nad huntom'. Autor je i 'Mauthausenske trilogije' koja tematizira holokaust i glazbe za jugoslavenski ratni spektakl 'Sutjeska'. Nakon vijesti o njegovoj smrti na Akropoli je spuštена zastava na pola koplja, a premijer KIRIAKOS MICOTAKIS tim je povodom izjavio da je njegovom smrću 'utihnuo glas helenizma'.

Teodorakis je rođen 1925. godine, a kao 17-godišnjak pridružio se partizanskom pokre-

Mikis Teodorakis
(Foto: Heinrich Klaffs/
Wikimedia Commons)

tu otpora u Drugom svjetskom ratu. Nakon rata završio je studij na Pariškom konzervatoriju, a potom je bio zastupnik ljevice u grčkom parlamentu, gdje ga je zatekao vojni udar. Nekoliko je puta hapšen i podvrgavan torturi, uslijed čega mu je trajno narušeno zdravlje. Neposredno nakon rata tri godine proveo je u zatvorskom kampu na otoku Makronisosu, a nakon vojnog udara s obitelji je prognan u planinsko selo na Peloponezu. Nakon što mu je 1970. dozvoljen odlazak u Pariz, iz tog je grada vodio međunarodnu kampanju protiv desničarskog režima, naročito među socijaldemokratskim i ljevičarskim vladama diljem svijeta. Nakon kolapsa vojne hunte vratio se u Grčku, a tijekom 1980-ih i ranih 1990-ih još je triput izabran za parlamentarnog zastupnika iz redova Komunističke partije Grčke. No nakon toga bio je i ministar u konzervativnoj vladi Nove demokracije oca sadašnjeg premijera, KONSTANTINOSA MICOTAKISA. Nakon odlaska iz politike preuzeo je vodstvo nad simfonijskim orkestrom javnog radiotelevizijskog servisa i nastavio uspješnu glazbenu karijeru. Na krivoj strani povijesti našao se 2001., kada je bio među potpisnicima otvorenog pisma kojim se tražila oslobođajuća presuda za SLOBODANA MILOŠEVIĆA na sudu u Haagu, a podržao i proteste protiv kompromisa iz 2018. kojim je tadašnja ljevičarska vlada ALEKSISA CIPRASA pristala da Makedonija zadrži svoje ime uz dodatak 'Sjeverna'. Unatoč tome, potpredsjednik Evropskog parlamenta iz redova Sirize DIMITRIOS PAPADIMOULIS u nedavnom je nekrologu napisao da je 'za njegovu generaciju Mikis bio živuća veza i ljudski kontakt s ljevicom', čija je muzika 'kondenzirala modernu povijest Grčke na način jedinstven u 20. stoljeću'.

■ Tena Erceg

MARINA ANIČIĆ SPREMO Rat nikome ne donosi dobro

Jedan od aktera mog filma izgovara rečenicu 'Popušili mi, a popušili i oni'. S time se moji protagonisti apsolutno slažu, pa u njemu imamo brojne izjave antiratnog karaktera

NA nedavno održanim festivalima ZagrebDox i Liburnia Film Festival (LFF) prikazan je i dokumentarni film 'Dubica' MARINE ANIČIĆ SPREMO koji govori o dugogodišnjem propadanju Hrvatske Dubice, mjesta uz Unu u Sisačkomoslavačkoj županiji. Iako se na prvi pogled bavi lokalnom temom, on zapravo govori o svim sve više napuštenim i zapuštenim gradovima i selima na prostorima nekadašnje države, doživjeli oni rat ili ne. A govori i o dobrim hrvatsko-srpskim odnosima, pa čak i mješovitim brakovima u tom pretežno hrvatskom mjestu. O svemu tome razgovaramo s autoricom Marinom Aničić Spremo.

Što vas je potaknulo na snimanje ovog filma i da li ste ga otpočetak zamislili kao kombinaciju priče o mjestu koje je zbog ratnih i poratnih politika osuđeno na propadanje i priče o jednoj porodici, njenim susjedima i mještanima?

Moja majka je iz Dubice, a tamo su i moj djed i sada pokojna baka. Tamo sam provela prekrasan dio svog djetinjstva, kako to bude kad unučad ide bakama i djedovima. Kad sam odrasla, slušajući priče čula sam vapaje stanovništva i shvatila da to selo stagnira, čak i propada. Moramo biti svjesni da je ono

svaki dan sve praznije i da tamo žive mahom stariji ljudi, pa je Dubica, kao i druga sela, na crti izumiranja. Sama ideja za film godinama se razvijala, a slušajući priče i promatrajući selo odlučila sam uzeti kameru, napravila plan i okvir kako bih voljela da film izgleda i počela snimati, pa je od prve klape do njegovog završetka proteklo ukupno četiri godine. Iako mu je naslov 'Dubica', film nije samo o Dubici, nego o brojnim selima u Hrvatskoj i, kako imam saznanja, u zemljama bivše Jugoslavije. Stanje sela je katastrofalno, što bi trebalo zabrinjavati jer je selo bitan segment društva. Smatram da grad bez sela ne može funkcionirati, pa mi je zastrašujuće da se dopušta da selo na taj način iščezava.

Što mještani danas mogu obaviti u samoj Dubici?

Dubica danas ima tri kafića i tri dućana u kojima su cijene visoke. Dubičani su prije rata bili okrenuti Bosanskoj, a sada kozarskoj Dubici. U toj simbiozi i povezanosti bilo je svega, od kulturnih sadržaja nadalje, tamo su bile bolnice i tamo su se radala i brojna djeca iz Dubice. Nije se imalo potrebe odlaziti izvan kruga Hrvatske i Bosanske Dubice. Danas je sasvim drugačije: Dubičani moraju ići u Sunju i Novsku, gradiće koji su u istoj situaciji kao Dubica jer propadaju ili moraju

u Sisak udaljen 50 minuta vožnje. Oni u Dubici nemaju ništa; imaju svoje živote, ali što se tiče nekih materijalnih stvari, to nemaju. Kad smo snimali film, tamo je bila i mesnica, ali ona je sada zatvorena. Općina funkcionira i ljudi u općini se jako trude. Razgovarala sam s bivšim načelnikom koji je jedan od aktera u filmu, dok nova načelnica nije jer je film završen prije lokanih izbora. Nije floskula kad se kaže da jedno mjesto ne može bez mladih ljudi koji su inicijatori i pokretači aktivnosti i zato je kroničan nedostatak mladih u takvim mjestima velik problem.

Koja bi bila poruka vašeg filma?

Jedan od aktera izgovara rečenicu 'Popušili mi, a popušili i oni' i to je, između ostalog, poruka filma i zapravo filozofska rečenica jer sam htjela prikazati da rat nikome ne donosi dobro. S time se moji protagonisti apsolutno slažu, pa u filmu imamo brojne izjave antiratnog karaktera.

Što se vezano uz Dubicu i njene stanovnike, uključujući tu i vašu porodicu, dogodilo u periodu od završetka snimanja do danas?

Film je završen u svibnju ove godine i imao je premijeru na ZagrebDoxu. Sa svim sam protagonistima u stalnom kontaktu, a u tom periodu umrla je moja baka koja mi je bila životna inspiracija jer je imala krasne poruke, pa se nadam da će i gledateljima biti inspiracija. Zubar kojeg su mještani vrbovali nudeći mu kuću ipak nije došao u Dubicu, a ROBERT, mladić kojeg sam prikazala kako se želi vratiti, ostao je u Dubici i kao mlada snaga u koju vjerujem pokušava svojom pameću, sposobnostima i upornošću nešto napraviti. Najveća pohvala mi je bila kad me jedna djevojka rodom iz Dubice nazvala nakon premijere, zahvalila mi na filmu i rekla da su ona i njeni prijatelji iz Dubice počeli razmišljati o tome da ne može sve ostati samo na Robertu. Moj cilj je i bio da film nekoga od gledatelja potakne da shvati da se neke stvari moraju mijenjati. Školanci koji su u vrijeme snimanja bili osmaši sada su u srednjim školama, neki u Zagrebu, neki u Sisku. Vikendom dolaze roditeljima, tko će se od njih vratiti, prerano je govoriti.

Kakve su veze i kontakti s ljudima u Kozarskoj Dubici?

Tko je kome bio prijatelj prije rata, ostao je prijatelj i poslije rata; tko se s kim družio prije, taj se druži i sada. Moji protagonisti govore kako imaju prijatelje u Kozarskoj Dubici, ali svi priznaju da je granica otežala kontinuirana spontana druženja, a kad su s koronom došla velika ograničenja prijelaza, to je rastužilo brojne Dubičane s obiju strana zbog brojnih obiteljskih i prijateljskih spona.

Kakav je dosadašnji i planirani put vašeg filma i koliko ste zadovoljni reakcijama na njega, pogotovo zato što tretira, barem na prvu loptu, jednu lokalnu temu?

Voljela bih da spomenete velike zasluge NENADA PUHOVSKOG. Sama sam snimila 60 sati materijala, nakon čega sam mu poslala ogledan primjerak. On se zainteresirao i pristao biti producent, omogućivši mi da surađujem s najboljim ljudima iz Factuma koji su se saživjeli s filmom. Zahvaljujući Puhovskom na 'Dubici' je pristala raditi i divna osoba i vrhunski znalac, VESNA BILJAN PUŠIĆ, koja je koscenaristkinja i montažerka filma. Produkcija ujedno radi distribuciju filma i ima velike planove. Svakako je prioritet da živi što dulje, a osobno se nadam da će biti prihvaćen i na odličnim festivalima u regiji na koje se planiramo javljati, te da će naći svoj put do što većeg broja publike. Do sada je dobio nekoliko lijepih kritika. Reakcije publike su zadivljujuće, a kako ja kao autor sa strahom predstavljam svoje 'dijete', zadovoljna sam kako je film prihvaćen.

Kakvi su vaši utisci u vezi LFF-a i kakvo značenje ima taj, ali i drugi festivali dokumentarnog filma u Hrvatskoj?

Veliki sam fan LFF-a koji pratim svake godine. OLIVER SERTIĆ kao selektor ima vrhunske filmove u svom programu, pa je tako bilo i ove godine. Bila mi je velika čast što je 'Dubica' prikazana na LFF-u i premijerno na ZagrebDoxu, jer znamo kakvi su to festivali. Oni autorima znače mnogo i zato se divim svim organizatorima festivala jer u ovim vremenima imaju snagu i energiju da rade krvav posao. Kad su vremena takva kakva jesu, mogu misliti s čim se susreću. Mogu se nadati da će svi ti ljudi imati energiju, snagu i ustrajnost nastaviti svoju misiju, jer to ne može raditi bilo tko. ■

NEPRIJATELJSKA PROPAGANDA

Prosvjed protiv korona-mjera u Puli (Foto: Srećko Niketić/PIXELL)

Sličnosti i slučajnosti

Finska, kao što je manje poznato, ne postoji. Izmisle su je prije nekoliko decenija vlade Japana i Sovjetskog Saveza kako bi osigurale prava na izlov ribe u Baltičkom moru. Ono što, međutim, postoji jest još jedno Sunce unutar našeg solarnog sustava, ali ga NASA uspješno prikriva. Što i nije naročito teško ako znamo da je kompletna povijest ljudskog roda izmišljotina: započela je zapravo tek sa srednjim vijekom, a sva su prethodna zbivanja naknadno dopisali lažljivi historioграфи, kao što će vam potvrditi skupina uglednih ruskih matematičara koja ih je raskrinkala. Ostale notorne činjenice – da je Zemlja ravna ploča, da se 5G mreža postavlja ne bi li vas zarazila i da vašu bolest zatim koristi BILL GATES kako bi vam pomoću cjepiva ubrizgao mikročipove – ovom je prilikom suvišno spominjati.

Teorije urote mogu biti beskrajno zabavne pod uvjetom da u njih ne vjerujete i sve dok broj onih koji vjeruju ne nabubri. Tada, znamo, zabava prestaje: ‘Protokoli sionskih mudraca’ se iz bizarne povijesne krivotvorine pretvore u uputstvo za istrebljenje čitavog naroda, raznorazne *false flag* operacije pokreću stvarne ratove a onaj Gatesov dijabolični plan postaje barem jedan od razloga zbog kojih će idućih mjeseci umirati neki od naših sugrađana. S rastom vjere u zavjere raste i broj knjiga, udžbenika i dokumentaraca koji im se obraćaju s ove strane zdravog razuma. Dva takva naslova pristigla su nam posljednjih dana: ‘Priručnik o teorijama zavjere’ australskog psihologa STEPHANA LEWANDOWSKOG i američkog kognitivnog znanstvenika JOHN COOKA objavljen je na stranicama portala Medijskapismenost.hr, zajedničkog projekta UNICEF-a i Agencije za elektroničke medije, a ‘Teorije zavjere 21. stoljeća’ novinara VELIMIRA GRGIĆA već su, samo nekoliko dana nakon izlaska, rasprodane u nizu zagrebačkih knji-

žara. Jedan trezveni referat dvojice uglednih sveučilišnih stručnjaka i jedan razbarušeni pop-hit u nastajanju žanrovski su naizgled posve različiti, ali baš zato u oči upadaju njihove sličnosti. A te su sličnosti – dozvolite da se poslužimo jezikom teorija zavjere – više od slučajnosti. Čini se, naime, da dosta precizno iscrtavaju granicu do koje uglavnom dopre racionalni, dobronamjerni i – zapravo – najuobičajeniji tretman teorija zavjere.

Konspir

Lewandowsky i Cook na 12 lako prohodnih stranica nižu sve ključne točke koje se već daju naći u ovoj vrsti literature: od toga da teorije urote najbolje uspijevaju u klimi socijalne krize i na društvenim mrežama, preko savjeta o tome kako je najpametnije razgovarati s novopečenim teoretičarima pa do one nezgodne činjenice da su se neke zavjere kroz povijest pokazale kao sasvim stvarne. I kako onda razlikovati pravu od imaginarne konspiracije? Jednostavno, tvrde autori: onu prvu će razotkriti ‘konvencionalno razmi-

šljanje’ obilježeno zdravim skepticizmom, provjerom dokaza i težnjom prema koherentnosti, dok je za drugu krivo ‘urotničko razmišljanje’ zaraženo pretjeranom sumnjom, negiranjem dokaza i kontradikcijama. Ovdje vjera, tamo provjera, otprilike. A da bi sve skupa bilo preglednije, osnovne karakteristike ‘urotničkog razmišljanja’ saželi su akronimom KONSPIR: redom, to su ‘Kontradiktornost’, ‘Ogromna sumnja’, ‘Neprijateljske namjere’, ‘Sigurno nešto nije u redu’, ‘Progonjena žrtva’, ‘Imunost prema dokazima’ i ‘Reinterpretacija slučajnosti’. U zbroju, pred sobom imamo osobu koja je u vlastitim očima istovremeno žrtva skrivenih sila i heroj koji se skrivenim silama suprotstavlja, a takva je osoba na kontradikcije i inače prilično otporna: svaki dokaz protiv teorije zavjere postaje dokaz toga koliko je zavjera uspješna, baš kao što to postaje i svaki nedostatak dokaza. Kada vas takav netko zaskoči, savjetuju stručnjaci, valja pokazati empatiju i izbjeći ismijavanje. S druge strane, ako se teorija zavjere raskrinkava pred ‘općom javnosti’, treba se držati gole logike i čvrste faktografije, a empatija – pokazala su istraživanja – tu baš i ne pomaže.

Pulp faction

Knjiga ‘Teorije zavjere 21. stoljeća’ je sve ono što ‘Priručnik’ nije: nema tu preglednosti, konciznosti ni prosvjetiteljske misije strpljivog demaskiranja urotničkih konfabulacija. Velimir Grgić voli *pulp* i pop, privlači ga bizarno i zazorno – čovjek je, među ostalim, napisao jedan vodič kroz japanske seks-fetiše, filmsku enciklopediju za generaciju odraslu na video-rekorderima i knjigu o *gonzo* novinarstvu – pa je tako pristupio i teorijama zavjere. Vrtuljak opskurnih primjera i razbacanih podataka očito je zamišljen kao *page turner*, napisan na brzinu za još brže čitanje, i to je sasvim u redu: tko je ranije čitao Grgića, vjerojatno i očekuje taj tip *pulp factiona*. Dva dulja poglavlja posvećena su teorijama urote nabujalima oko aktualne pandemije i američkom *alt-right* fenomenu Qanona, dva kraća ravnozemljašima i *pranksterskom* ‘pokretu’ ‘Ptice nisu stvarne’ koji propovijeda istinu o tajnom planu američke vlade da istrijebi sva pernata stvorenja i zamijeni ih dronovima za nadzor stanovništva. U nekom organiziranijem prikazu vjerojatno bi još poneka teorija dobila više mjesta – za početak, bilo koja nastala izvan angloameričkog pop-kulturnog kruga – ali zato je, s druge strane, knjiga možda i najzanimljivija tamo gdje nesvjesno iznevjerava vlastiti naslov: kada se iz 21. stoljeća vrati u prethodne decenije. Ideja lažnog i opasnog lijeka, podsjeća, širila se još u vrijeme pandemije španjolske gripe, samo što je tada, umjesto današnjeg cjepiva, sumnjiv bio obični aspirin; neprijatelji 5G mreže, opet, samo su novi u dugom nizu tehnofobnih ustanika, pomalo nalik ‘radiofobima’ koji su dvadesetih godina prošlog stoljeća mislili da će oboljeti zbog radio-aparata. Oko pitanja kakvi točno mehanizmi pokreću sve ove pokrete Grgić se, doduše, pretjerano ne zamara pa ga ostavlja *ad acta* već na uvodnim stranicama: postoji, tumači, nešto što se zove apofenija, sklonost uočavanju skrivenih veza u nasumičnim podacima i činjenicama, postoji aha-efekt koji donosi zadovoljstvo pri

Ozbiljni didaktički priručnik

svakom novom povezivanju, a postoje još neki kognitivni fenomeni. Stvar je ljudske prirode tražiti red u kaosu koji nas okružuje: uz malu pomoć sveprisutnog interneta, ta stvar naprosto voli otići predaleko.

Utočište

Upravo na ovom mjestu se susreću jedan ozbiljni didaktični priručnik i jedna zabavna pop-kulturna svaštara: veže ih osnovna namjera da po teorijama zavjere pročepkaju alatima kognitivne znanosti i psihologije. Linija koja razdvaja ‘nas’ – razumne, koherentne i prisebne – od ‘njih’, koji veselo povezuju nasumične točkice zanemarujući kontradikcije, iscrtava se zatim sama. Nevolja je u tome što je sam ovaj pristup kontradiktoran: teorije urote nisu individualna, nego društvena pojava. I zato su teoretičari zavjera – svi ti čudaci koji vjeruju u Gatesove mikročipove i planirano širenje zaraze – zapravo korak ispred vlastitih kritičara: oni se, ako ništa drugo, barem pokušavaju baviti društvenim fenomenima, odnosima moći i područjem politike. A pritom nerijetko – dajmo im, ajde, još pola koraka fore – gađaju sasvim smislene mete. Jer postoje, jasno, dobri razlozi za skepsu spram zdravstvenog sustava tamo gdje se javno zdravstvo raspada dok farmakološke korporacije odnose mili-

Bill Gates, gospodar mikročipova (Foto: Wikimedia)

junske profite: postoje dobri razlozi da se zanemari svaka kontradikcija tamo gdje je državna politika borbe protiv pandemije nedosljedna i kontradiktorna. Ako već teorije zavjera pokušavamo dešifrirati kognitivnim ključem, onda se ono što teoretičari zavjera rade obično zove ‘kognitivno mapiranje’: pokušaj da se čitava ova zbrčkana kaša očitih nepravdi i društvenih nejednakosti posloži u koliko-toliko pregledan krajolik. Samo što nam teorije urote donose – kako je jednom prilikom posprdnio sazeo filozof FREDRIC JAMESON – ‘kognitivno mapiranje za siromašne’: one redovno završavaju idejom da u pozadini beskrajno kompleksnih društvenih procesa čuči skriveni moćnik ili skupina pojedinaca. Njihova je otužna ironija u tome što, pokušavajući raskrinkati prevare nesagledivih dimenzija, naposljetku ipak utočište traže u jednostavnosti, pa se tješe skromnom zamisli kako je svijet, na kraju krajeva, ipak dovoljno jednostavno mjesto da bi njime mogla upravljati šačica ljudi ili volja jednog čovjeka. Problem je, međutim, u tome što je ironija dvostruka: od zamisli da svijetom upravlja nečija individualna volja samo je malo manje naivan pristup koji tu zamisao i sam psihološki individualizira.

IVANA SAJKO

Odlazak je unutarnji potres, mala smrt

Čovjek koji ode stiže gotovo nijem. Vlastito mu ime zvuči drugačije. U novom se gradu treba iznova izmisliti, u novom sistemu treba iznova odrasti, u novom se jeziku treba pomiriti s činjenicom da ono što smo naučili više ne vrijedi

U IZDANJU Frakture nedavno je izašao novi, četvrti roman IVANE SAJKO 'Male smrti'. U njemu autorica donosi priču o emigrantu i putniku koji iz jednog hrvatskog grada vlakom putuje u Berlin. Svako je poglavlje jedna dugačka rečenica, u kojoj Sajko raspliće psihološka stanja i prošlost protagonista, tematizirajući odlazak kao jednu od važnih tema koja obilježava ne samo naše prostore nego i epohu u kojoj živimo.

Zašto vam je bilo važno u romanu 'Male smrti' pripovijedati iz glasa muškarca? Iz kojeg vam je razloga takav postupak

Moja je baka kao djevojčica došla u Zagreb i služila po kućama da bi preživjela. Bila je bešćutna i divna istovremeno, gotovo mitsko biće s nevjerojatnom sudbinom. Žene poput nje grade svijet glavnog lika u romanu

ovaj put bio izazovan i nametnuo se kao strategija?

Više je razloga. Jedan od njih je da sam baš kao i junak romana htjela promijeniti svoj glas, isprobati drugačije perspektive i izaći iz vlastitih špranci, koje se, nakon dva desetljeća neprekidnog pisanja, ipak stvore. Možda to nije toliko vidljivo na površini teksta, ali tijekom rada na tekstu autor jasno osjeća nalazi li se na nesigurnom teritoriju u kojemu se još ne prepoznaje ili slijedi utabani put. E pa ja sam htjela otići od sebe. Zanimalo me što će se otvoriti kad umjesto žene u muškom svijetu postavim muškarca u ženski svijet. Ujedno, htjela sam tom muškom glasu dati vlastiti ton i otvoriti teme o kojima dosad nisam pisala, poput djetinjstva. Junak ovog romana doživljava sebe kao stranca u vlastitom gradu, idealist je koji shvaća da je učinio premalo za te svoje ideale, a susrećemo ga u trenutku kad poraz koji doživljava na više nivoa pokušava odigrati dostojanstveno.

Tema patrijarhata

Odlazak, tj. migracije velika su i potentna književna tema – što vam je bila misao vodilja kad ste započinjali s radom na tekstu i kasnije u procesu? Kakvu vrstu željenog cilja, efekta ste priželjkivali?
Ne razmišljam o efektu koji tekst ostavlja na čitača ili čitačicu. Namjera mi je povezati se s publikom, dotaknuti ih i otvoriti im svjetove u kojima sam i sama provela dugo vremena pišući. Mislim da je to i cilj književnosti. Stvarati nove prostore, otvarati ih, dijeliti i susretati se u njima. Tekst i osjećam kao prostor susreta prepun mogućnosti, možda zato

što dolazim iz kazališta. Migracije jesu velika tema, no svatko odlazi na drugačiji način i to ovoj temi daje neiscrpnost i složenost. Ja sam primjerice pisala tek o odlasku, no ne i o dolasku. To su sasvim drugačiji procesi. Velim 'procesu', jer se odlazi godinama prije no što se uistinu krene na put, kao što se godinama i dolazi, kao što se, zapravo, možda nikad i ne stigne, jer mnogi ljudi ostanu jednom nogom tamo odakle su tobože otišli. Ovaj odlazak, dakle, ne ide unaprijed, ne prati kretanje vlaka koji vozi na sjever, nego ide unazad, propada u prošlost i u tom bezdanu traži razloge te velike odluke. Svako poglavlje je jedna duga rečenica o odlasku u kojoj se prepliću različite priče, vremena, uspomene i ljudi.

Je li i na koji način protagonist 'Malih smrti' u nekim segmentima blizak onome iz 'Ljubavnog romana'?

Ne bih rekla. Oboje su međutim neuspješni, ali iz drugačijih razloga. No neuspjeh je tema kojom se često bavim, jer je to nametnuta refleksija samog sebe i na neki način dobro pokazuje dinamiku između društva koje diktira određene standarde i pojedinca. Društvo diagnosticira nečiji neuspjeh, kao što i kroz vlastite kriterije imenuje uspjeh.

U kojoj su mjeri i na koji način vaša vlastita iskustva odlazaka ugrađena u tekst 'Malih smrti'?

Moje odlazak bio mnogo drugačiji, jer sam godinama i godinama živjela s koferima, da bih naposljetku spustila sidro u Berlinu. Nisam više mogla putovati i seliti se. No moja vlastita iskustva najviše su ugrađena u temu djetinjstva i inspirirana su bakom u čijoj sam

kući na jednom brdu provela mnogo vremena prije no što sam krenula u školu. Ta moja baka je imala tek četiri razreda osnovne škole. Kao djevojčica je došla u Zagreb i služila po kućama da bi preživjela. Imala je tri sina koji su imali tri različita oca. Prvi je bio plod zabranjene ljubavi, drugi silovanja, a treći braka kojim je bezuspješno pokušala uteći novom udesu. Bila je bešćutna i divna istovremeno, gotovo mitsko biće s nevjerojatnom sudbinom. I vjerojatno nikad ne bi ništa pročitala da se nije zaposlila kao slovoslagačica, a kasnije kao knjigoveža u Vjesniku. Skupljala je ZAGORKINE romane koji su izlazili u nastavcima i uvezivala ih u tvrdo ukoričene knjige za svoju osobnu upotrebu. Žene poput nje grade svijet glavnog lika u romanu.

Glavni protagonist žrtva je toksičnog maskuliniteta koji se u romanu naziva 'muškim prokletstvom', a u pitanju je zapravo patrijarhalno nasilje i muško samouništenje. Ženska snaga i muška nemoć suprotstavljene su u knjizi na nekoliko mjesta. Jesu li opresija patrijarhata i kapitalizma najrazorniji konstrukti današnjeg društva?

Ne volim koristiti taj pojam toksičnog maskuliniteta, jer često pojednostavljuje mušku sudbinu, barem u svakodnevnoj upotrebi. No patrijarhalno nasilje uistinu igra veliku ulogu u romanu, pa je jedan od strahova glavnog junaka to da će možda nehotice izvršiti kao svoj otac, obiteljski nasilnik koji je komunicirao samo šakama, a kad je udarao, nije pravio razliku između kredenca i majčinih leđa. Međutim, majka se od tih šaka ipak uspjela spasiti, dok on nije. Iza njegova nasilja golemi je kompleks nemoći i vjerujem da je to ono što me najviše zanima kad se otvori tema patrijarhata, ti izgubljeni ljudi koji perpetuiraju vlastita iskustva, te čak ni nasiljem ne uspijevaju steći autoritet, nego tek prisiliti na trenutnu poslušnost.

Na neki način ovo je i roman o generaciji koja trenutno živi svoje srednje godine – rođeni krajem 1960-ih i 1970-ih – a mnogima od njih odlasci su jedini mogući izbor. No što je potrebno da odlazak, osim privremenog olakšanja, donese stvarnu promjenu u životu pojedinca?

Odlazak sam po sebi jest stvarna i duboka promjena. Unutarnji potres. Mala smrt. Doslovno. U novom se gradu treba iznova izmisliti, u novom se jeziku treba pomiriti s činjenicom da ono što smo naučili više ne vrijedi. Čovjek koji ode stiže gotovo nijem. Vlastito mu ime zvuči drugačije. Moguće da je jedna od prvih situacija gdje je to uistinu vidljivo susret s bi-

Bila bih sretna kad bi drugi gradovi imali ljude poput Tomaševića, ne zato da pobijedi Možemo!, nego zato da se svi uhvate ukoštac s izazovima pred nama, jer na prirodu koju poznajemo ili na ekonomiju koju prakticiramo više ne možemo računati

rokratskim sustavom, inauguracija u formule i dokumente, ulazak u institucije koje su tvrde i negostoljubive, i u kojima nije ništa osim stranca koji će korak po korak iznova naučiti postati građaninom. Ne bih romantizirala odlazak, jer ljudi odlaze iz različitih razloga. Kad smo mladi, onda je možda lakše, no u poznijim godinama odlazak može biti uistinu težak. Mada, istina, negdje u pozadini te težine postoji uzbuđenje pred novom slikom sebe jer se, eto, imamo priliku iznova izmisliti i pokušati iznova.

Posljedice lockdowna

U romanu je zabilježena i pandemija koronavirusa, te nove kuge koja je stubokom izmijenila način života ljudi posljednje dvije godine. Glavni lik ‘Malih smrti’ kaže da ga više boli kraj njegove ljubavi nego kraj svijeta. U kojoj su mjeri, po vama, naši osobni izbori posljednjih godina postali suženi?

Možda ne moramo gledati na ono što se dogodilo kroz sužavanje naših osobnih izbora, jer naš život u društvu, dapače, u demokratskom društvu, ne podrazumijeva jedino naše pravo na različite izbore. Tu je i pravo na odgovornost. U tom smislu, naša se moć kao pojedinaca možda i uvećala, jer jednostavnim gestama, poput nošenja maske ili držanja razmaka, možemo djelovati na zdravlje ljudi oko nas.

Na koji je način pandemija utjecala na vašu profesiju, jesu li i kako umjetnici u Njemačkoj u ovim okolnostima poduprti od države?

Prvom polovicom 2020. godine samostalni umjetnici su dobili mogućnost da zatraže jednokratnu financijsku pomoć, a različite udruge su organizirale natječeaje da pomognu svojim članovima. U Berlinu su stavljene neke kočnice na cijene stanarina, te je sve u svemu prošlog proljeća generalna slika djelovala mnogo pozitivnije nego danas. No Njemačka je, za razliku od Hrvatske, imala zatvorena kazališta, muzeje i ostale kulturne institucije sve do lipnja. Zadnji je lockdown trajao osam mjeseci. Propale su dvije gotovo kompletne kazališne i galerijske sezone, knjige koje su izdane nisu imale priliku biti predstavljene publici, čak je i odluka da se smanje stanarine nedavno odbačena na Vrhovnom sudu te su se ljudi

našli u škripcu da sad moraju vraćati razliku. Naprosto je predugo trajalo da umjetnici izađu iz krize neoštećeni.

Hrvatski gradovi u kojima žive protagonisti i njegova bivša partnerica nisu imenovani, naznačeno je tek nekoliko toponima na temelju kojih se može pretpostaviti o kojim se mjestima radi, dok je Berlin precizno određen, spominju se brojne gradske četvrti i mjesta, a glavni je protagonist na više načina povezan s gradom, ali i Njemačkom. Što ste željeli naglasiti tim (ne)imenovanjem?

Puno odluka u pisanju dolazi spontano i nisu rezultat namjere nego unutarnje ravnoteže teksta i granica unutar kojih neka priča funkcionira, jer se ne može beskonačno širiti. U tom smislu, nije bitno ni kako se zovu protagonisti ni gdje točno žive. Dovoljno je da

znamo da je to mediteranski jug Europe, protituiran turizmom, opljačkan korupcijom i ekološki devastiran. Gdje god da zabijemo značku na tom južnom potezu, zateći ćemo slične probleme. S druge strane, precizno određenje Berlina možda dolazi iz moje intimne potrebe da mapiram vlastite rute u njemu i pronađem nišu iz koje o tom gradu, koji je uistinu svačiji, mogu govoriti kao o svom. Nisam sigurna, i to je jedna od odluka koje su vrlo intuitivne. Bilo bi ipak šteta ući u Berlin, makar i književno, pa ne otići do napuštenog lunaparka koji trune usred Plänerwalda.

U hrvatskoj politici u međuvremenu su se, nakon vašeg odlaska u Njemačku, formirale i ojačale nove političke snage. Zeleno-lijeva koalicija predvođena platformom Možemo! preuzela je upravljanje Zagrebom, a čini se da u budućnosti ima

potencijal osvajanja većeg prostora u političkoj vlasti na razini države. Čemu se u tom smislu nadate, što priželjkujete?

Voljela bih da se kandidati Možemo! u drugim hrvatskim gradovima dokažu jednako sposobni i bliski stvarnim problemima kao što su to TOMISLAV TOMAŠEVIĆ i njegova ekipa u Zagrebu. On je uistinu gradonačelnik svih građana, bez obzira na njihov politički izbor, jer vjeruje u budućnost grada i naprosto si ne dopušta da ga se provocira ideologijom. Cilj Možemo! u Zagrebu je zeleni grad za sve i oni imaju poprilično jasnu ideju kako da ga postignu. No oni se godinama i godinama bave tkivom Zagreba i dobro ga poznaju. Bila bih sretna kad bi drugi gradovi imali takve ljude, ne zato da pobijedi Možemo!, nego zato da se svi uhvate ukoštac s izazovima pred nama, jer na prirodu koju poznajemo ili pak na ekonomiju koju prakticiramo više ne možemo računati. ■

MAKSIMIR
I MIROGOJ

Jack Hirschman

PIŠE Sinan Gudžević

Pjesnička i ljudska aktivnost Jacka Hirschmana bila je u službi potlačenih i obespravljenih. Osamdesetih pristupa Komunističkoj radničkoj partiji i djeluje u njoj kao aktivista za kulturu, sve do samoukidanja partije. U San Franciscu će osnovati Revolucionarnu pjesničku brigadu, koja postoji i danas i ima ispostave po gradovima

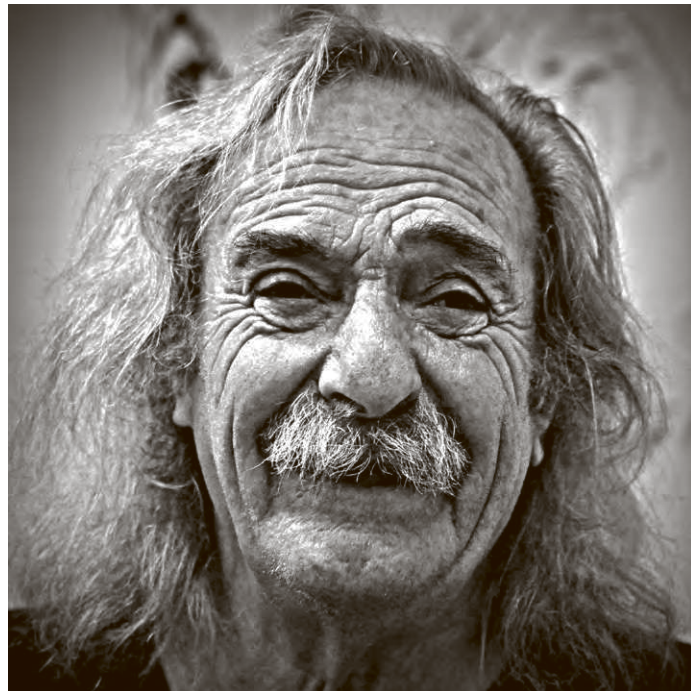
JAVLJA SERGIO IAGULLI da je preminuo JACK HIRSCHMAN. U San Franciscu, u svojoj kući. Sergio Iagulli u Salernu, zajedno sa suprugom RAFFAELLOM MARZANO, vodi izdavačku kuću Multimedia Edizioni, koja je objavila najveći dio Hirschmanovih stihova. Neke je objavila dvojezično, ali najvažnije i najdeblje Hirschmanove knjige objavila je na engleskom, naslov im je 'Arcanes'. Tri toma, svaki od hiljadu stranica stihova, četvrti tom je planiran za kraj ove godine, da zaokruži *magnum opus*.

Jack Hirschman, pjesnik, rođen u New Yorku 1933. u čuvenoj četvrti Bronx. Sa 19 godina je poslao pismo ERNESTU HEMINGWAYU u Havanu, i uz pismo mu priložio nekoliko svojih pripovijedaka. I Hemingway mu odgovorio: 'Ne mogu ti pomoći, momče. Pišeš bolje nego što sam ja pisao kad sam imao 19 godina. Ali je problem u tome što pišeš kao ja. To nije grijeh. Samo što tako nećeš stići nikuda... Kad sam bio tvojih godina mislio sam da sam pišem kao KIPLING. Mislio sam da je on najbolji pisac kratkih priča, a još i sada mislim da su njegove kratke priče najbolje.' Cijelo pismo je objavljeno nakon smrti Hemingwaya 1961, pod naslovom 'Pismo mladom pjesniku'. Objavio ga je Associated Press, a preuzeto je po cijelom svijetu. I pročulo se to pismo. Postalo je referenca za mnoge, i za Mark Twain Journal.

Imao sam prilike da o tome pismu slušam i od samog Hirschmana. IZET SARAJLIĆ je jednom šaleći se rekao kako Hemingway nikad ne bi dobio Nobelovu nagradu, da nije pisao Hirschmanu. Sa Hirschmanom sam se upoznao u Salernu oktobra 1999. i otada smo se sretali više puta, najčešće u Italiji, u Salernu najčešće, u Napulju, u Rimu, u Pistoji, Veneciji, Trstu. Dvaput smo se sreli u Zagrebu, a jednom u San Franciscu. U Zagrebu su on i njegova supruga pjesnikinja i slikarka AGNETA FALK bili i u mom stanu, i ja sam bio u njihovom, na North Beach u San Franciscu.

Hirschman je bio od onih pjesnika koji žive kao što pišu. Završio je studije u New Yorku i na Indiana University (diplomski rad o JOYCEU) i zaposlio se kao profesor engleskog na univerzitetu u Los Angelesu. Kad su Sjedinjene Države krenule u rat u Vijetnamu, a vlada zavela masovnu regrutaciju mladića za taj rat, on se pobunio višestruko, čak i tako što je studentima davao vrlo visoke ocjene, e da bi izbjegli regrutaciju. Zbog toga je izgubio nastavničko mjesto i bio prokazan kao državni neprijatelj. Otada će njegova pjesnička i ljudska aktivnost biti u službi potlačenih i obespravljenih. Osamdesetih pristupa Komunističkoj radničkoj partiji i djeluje u njoj kao aktivista za kulturu, sve do samoukidanja partije, nakon 12 godina postojanja. U San Franciscu će osnovati Revolucionarnu pjesničku brigadu, koja postoji i danas i ima ispostave po gradovima, u Los Angelesu, Chicagu, Burligtonu, u Rimu, Parizu. U svojoj prevodilačkoj aktivnosti, osim MAJAKOVSKOG, prevodio je PASOLINIJA, SCOTELLARA, ROQUE DALTONA. Zaslužan je što je jedina antologija albanske poezije iz vremena socijalizma objavljena u SAD-u. Objavio je preko stotinu autorskih knjiga i knjižica, prevodio sa devet jezika. Prijateljevao je sa pjesnicima beat generacije, ali je ostao izvan toga pokreta. Objavio je silu knjiga, bio je američka verzija estradnog pjesnika u najboljem smislu riječi: najradije je čitao ljudima na ulici, po socijalnim centrima i zatvorima.

Jack Hirschman (1933–2021), pjesnik, američki komunista. Foto: Marco Cinque

Bio sam na više čitanja Hirschmanovih. U školama, u samostanima, na pozornicama otvorenim i zatvorenim. On je svojim stihovima i načinom na koji ih je kazivao dovodio publiku do masovnog transa, bacajući u sjenu sve ostale učesnike. To je najizrazitije bilo u Italiji, svuda, u Amalfiju, u Napoliju, u Kalabriji, u Pistoji, u Rimu. Stvar je bila ista i u San Franciscu, u gradu koji američki konzervativci podrugljivo zovu 'Baghdad-by-the-Bay', u uličici Jacka Kerouaca. Tripot je Jack Hirschman dolazio i u Sarajevo, na susrete posvećene uspomeni na njegova prijatelja Izeta Sarajlića, s kojim se uvijek 'pomirljivo i nježno svađao' oko komunizma, ali je svima koji su bili prisutni u jednom napuljskom restoranu ostala neizbrisiva uspomena kad je duet Hirschman – Sarajlić pjevao ALBINO NIJEVE arije, onu iz Zenobije 'Notte di te più cara' i Adagio u G molu.

Talijanski pjesnik MARCO CINQUE mi je pričao zgodu kad je s Hirschmanom došao u Pesaro. Ondje je bilo upriličeno čitanje stihova zatvorenicima mjesnog zatvora. Nakon jedne pjesme, jedan od zatvorenika je, ironično i prilično nadmeno, upitao Hirschmana, da li je nekada bio u zatvoru. Jack je podigao šaku, otvorio je i rekao: 'Bio sam, pet puta!' Među zatvorenicima je nastao delirij, svi su stisnuli pesnice i pustili krik oduševljenja, kao kad padne gol na nekoj utakmici. Između mnoštva njegovih pretežno dugih pjesama, neka ovdje bude objavljena jedna s naslovom 'Znašočemu-govorim' (*Youknowomsayin*):

*Koliko se sinova i kćeri
od svih stotina muškaraca i žena u Kongresu
bori sada u Iraku? Dvoje.
Dobro, radi se o dobrovoljnoj vojsci
a muškarci i žene Kongresa, bez obzira na svoje
funkcije i privatne investicije,
većinom su milioneri.
Znašočemu-govorim.*

*Njihova djeca nemaju potrebu
da se peru vojskom jer su uprljana
rasističkim klevetama, prožeta strahom od
zatvora
progonjena siromaštvom, kao i 20 procenata
Afro-Amerikanaca u oružanim snagama
(Afro-Amerikanci čine samo
12 procenata stanovništva),
ili kao jaka zastupljenost Latina
ili siromašnih bijelaca koji primaju naredbe
radeći u zemlji gdje pola stanovništva*

čine djeca od 15 godina ili mlada.

Znašočemu-govorim.

*A trebalo bi da se osjećam patriotski
i da prihvatim ovaj pokret prema planetarnoj
prijetnji*

*što stiže od vojne hunte mrtve-glave
što svakodnevno pušta da joj moralno beščašće
pluta po kanalima našeg očaja?*

*Nuklearni strah vratio je Boga smrti
a sveti ratovi se međusobno ogledaju u svojim
lažima,*

*dok su djeca ovdje i djeca ondje
opustošena sve do korijena svojih još uvijek
mogućih*

nedužnih osmijeha.

*U njihovim malim glavama, u njihovim
ulazima i krevetima*

*žele da imaju moć, e da te mogu
sahraniti, tebe ništavilo, ubico,
u ime sve djece koju si poranjavao,
i da mogu sretna baciti smeće na tvoj leš,
Gosn Predsjedniče. Znašočemu-govorim!*

Mnogo je uspomena koje me vezuje za Jacka Hirschmana, ovjenčanog pjesnika grada San Franciscu i počasnog građanina grada Baronissi. Bio je radostan čovjek, najbolja duša koja se mogla sresti. Njegov je život bio pun nepravdi i bola, od limfoma mu je umro sin DAVID sa samo 25 godina, stalno izložen sumnjama i preziru američkih konzervativaca zbog svoga komunističkog opredjeljenja, ali je on djelovao radosno i opušteno, bio je svoj čovjek. Njegove pjesme nam ostaju, ali smo izgubili njegovu dobrotu, ona je nena-doknađiva. Njegovu oštromnost, smisao za poantu, dječju uvjerenost koja ga goni da uči ruski da bi na njemu pisao, nećemo više naći, nećemo je ni tražiti.

Neka ovdje bude spomenuta i zgodna s Hirschmanom i Iagullijem nakon finalne utakmice Svjetskog nogometnog prvenstva u Berlinu, 9. jula 2006. Utakmicu je obilježio ZINEDINE ZIDANE, koji je udario glavom u prsa talijanskog igrača MATERAZZIJA, i bio isključen. Odmah nakon utakmice, Jack Hirschman je iz San Franciscu telefonirao svom prijatelju i svome najvažnijem izdavaču Sergiu Iagulliju.

— Sergio, jesi li uspio pročitati sa usana šta je Materazzi rekao prije no što ga je Zidane udario?

— Nisam!

— E ja jesam: rekao mu je da je Multimedia Edizioni bolji izdavač nego Gallimard! ■

Komunizam, to mi je od mame

Nisam katolik, vjernik, nacionalist. Nikad nisam naučio vezati kravatu. Iz političkog hrvatstva sam se ispisao. Nisam Jugoslaven, panslaven, niti vegetarijanac, monfortanac, ikeanac, budist ili nudist – komunist sam; kao i moja mama. Ima u tome nešto što me čini, i što me slama

ČINILO mi se logičnim da knjigu koja govori o mami potražim na njenim policama. Pogledom sam prelazio preko romana iz edicija kiosk izdanja: MANNA, PROUSTA, HEMINGWAYA... Mamine knjige osobno sam naslijedio još kad smo živjeli u zajedničkom kućanstvu. Kao dječak sve sam ih preselio u svoju sobu. A onda sam se s njima i odselio.

Sada su na drugoj adresi od one na kojoj sam ja. Nisu više moje knjige. Nisu ni mamine. Njene knjige sada su nizovi jeftinih izdanja koja su sredinom nultih na kioscima prodavale novinske kuće; i uz njih moji vlastiti recenzentski primjerci, koje sam odredio skladištiti kod nje kao u nekoj sekundarnoj biblioteci, dok su brojevi takozvanih biblioteka još imali nekog smisla.

Nije mi KRLEŽA odmah zapeo za oko. Dva puta sam prešao preko njega. Kad sam iz niza sivo-zelenih klasika izvukao 'Na rubu pameti', učinio sam to tek toliko, da zaposlim ruku. Tek kad sam roman ponio sa sobom, u platnenoj vrećici zajedno s plastičnom posudom hermetički zatvorenog čušpajza graha, učinilo mi se da se ipak povezujem s knjigom.

Komunizam, to mi je od mame. Nisam katolik, vjernik, nacionalist. Nikad nisam naučio vezati kravatu. Iz političkog hrvatstva sam se ispisao. Nisam Jugoslaven, panslaven, niti vegetarijanac, monfortanac, ikeanac, budist, nudist ili lidulist – komunist sam; kao i moja mama. Ima u tome nešto što me čini, i što me slama.

Ne mogu se sjetiti kad mi je postalo jasno da smo mi doma svi komunisti. Nema tog trenutka. U pitanju je proces. Ne vjerujemo u Boga, ne idemo u crkvu, ne mislimo da su u Americi svi bogati. Mi smo trojac komunista. Mama, tata i ja. Baka to nije, ona je na drugoj strani. Ima u obitelji još tih koji su na drugoj strani. Ali mi smo čvrsta vojska od troje. *Army of three. Red army.*

Na moje pitanje zašto je Amerika tako bogata, sva u kristalu, sjajnim automobilima i vrtoglavih petljama, mama je odgovarala da u Americi ima puno siromašnih. I to je onda bio naš stav. Imali smo svoje odgovore. Na sve smo imali svoj odgovor. Pritom pravu težinu imalo je ovo 'svoj' i 'naš', ne 'odgovor'. Važnije od svih odgovora bilo jest to da su to naši odgovori.

Jednog dana mama je kući donijela komplet Krležinih knjiga, malih crvenih knjiga

u izdanju Zore. Ideja je bila da ih čitam. Ja, koji sam tada raskupusao dječju enciklopediju 'Svijet oko nas' i zašarao ilustriranu povijest Drugog svjetskog rata. Taj ja sada je umjesto bojica i velikih, ilustriranih knjiga dobio Krležu. Onog koji je napisao sve naše odgovore.

Nisam znao što bih s tim knjigama, ali shvatio sam da je to nešto jako važno. Krle-

ža je važan. Mama je važna. Crvena edicija je prevažna. Čini mi se da sam je odmah, u kompletu, prenio u svoju dječju sobu na police gdje još nije bilo ni gramofona ni ploča. Znam da knjige nisu stajale u dnevnoj sobi, tamo nije bilo polica. Ne vidim ih ni u hodniku, gdje je stajala stalaža s nebitnijim knjigama, prigodnim monografijama, partijskom literaturom, nizovima časopisa 'Kaj' i uz sve

to općom enciklopedijom JLZ-a na prvoj polici. Ali vidim ih u svojoj dječjoj sobi, tamo gdje su bile sve važne knjige. Malo, crveno, dječje izdanje Krleže: za dječju sobu svakog malog komunista.

Ne sjećam se dana kad je umro Krleža, samo vijesti na televiziji. Ali sjećam se dana kad je umro TITO, i dobro se sjećam Krležinog nekrologa. Dane žalosti proveo sam u stanu. Teško mi je to palo. Čim bih se vratio iz škole izlazio sam 'van'. Otvorio bih vrata, ubacio torbu u stan, pa zalupio vrata i otišao van na terasu, u park, na gradilište. Kući bih se vraćao dok bismo se igrali 'lopova i pandura', samo da kao 'lopov' nešto na brzinu pojedem.

Ali nisam se bunio kad je mama rekla da dane žalosti moram provesti doma; kao što se nisam bunio ni kad sam zbog krađe u dućanu u trećem razredu dobio sedam dana kazne neizlaženja.

To smo bili mi. Tročlana obitelj u žalosti, plus mala sestra koja je tada imala tri i pol godine i nije još bila spremna za žalovanje.

Najveća izdaja koju sam mogao napraviti bila je da ne volim Tita, da ne vjerujem u socijalnu jednakost i pravdu, i uz to da ne volim/vjerujem u federativnu Jugoslaviju. Sjedio sam doma, pratio ceremonije oproštaja i pokopa, i poput gaze natopljene kloroformom stavljao pod nos i suzne oči Krležine riječi o Romaniji i mrtvim divizijama, Titu i poljanama narodne pjesme s kojih je došao.

NAKON što je Dinamo 1982. osvojio prvenstvo, prvi put sam otišao na sjevernu tribinu. Utakmicu kojom je osvojio prvenstvo gledao sam sa zapadne tribine, više promatrajući navijače u plavom na sjeveru nego igrače u plavom na terenu. Na zapad sam odlazio s tatom, sedamdesetih je bilo tako. Sada sam otišao na sjever, s dečkima. Bio je kraj ljeta i našao sam se na nisko položenoj tribini među uzbibanom masom od pet, deset tisuća klinaca u bijelim startasicama i s plavim zastavama zavezanim oko vrata. Igrala se utakmica s Portom ili Benficom, u Kupu evropskih prvaka. Na poluvremenu sam bez riječi otišao kući.

Nikad nisam dečkima objasnio zašto. Do mene na tribini stajala su trojica starijih

Iz postava na Krležinom Gvozdu
(Foto: Marko Prpić/PIXSELL)

Jednog dana mama je kući donijela komplet Krležinih knjiga, malih crvenih knjiga u izdanju Zore. Ideja je bila da ih čitam. Ja, koji sam tada raskupusao dječju enciklopediju ‘Svijet oko nas’ i zašarao ilustriranu povijest Drugog svjetskog rata

ustaša iz Like ili Slavonije, naglasak im nije bio zagrebački, bio mi je stran. Lica ozarenih atmosferom zaljuljane mase pjevali su pjesme o klanju Srba i komunista. Kad mi je palo na pamet što bi učinili mojoj mami, okrenuo sam se i napustio stadion dugo se proguravajući kroz gužvu na tribini, sve dok nisam odahnuo na polupraznoj Maksimirskoj.

Mogao sam ostati, biti glasnjiji od ostalih, i tako prikriti da sam komunist. Ili sam ih mogao vidjeti kao neprijatelje.

Šezdesetih je mama radila kao radnica u tvornici Tvorpam, današnjoj galeriji Lauba. Sedamdesetih je studirala i magistrirala ekonomiju. Osamdesetih smo postali crvena buržoazija; godinu simo, godinu tamo.

Krleža je bio mrtav. U knjižarama se pojavila knjiga ‘Zbogom, dragi Krleža’. Mrzio sam taj naslov. Vrdoljak je snimio ‘Glembajeve’. Priznao je da do tada nije čitao lektiru. U toj novopročitanoj lektiri iz 1988. Glembajevi su postali nacionalna buržoazija na koju smo mi Hrvati trebali biti ponosni, na kojoj su nam opančarski Srbi trebali biti zavidni.

Bio je to raspadajući svijet za komunizam. I ideološki i biološki. U Moskvi je umro BREŽNJEV, pa ANDROPOV, pa Černjenko. Takvim nekim redosljedom. U kinima su igrala ‘Polja smrti’. Na vijestima je bila Poljska, i druge nuklearne katastrofe. Nije postojao više niti jedan razlog da se bude komunist: ni ideološki, ni povijesni, ni modni. Ali nije se moglo samo tako natrag. More se povuklo, a alge su ostale na suhom.

Gadile su mi se partijske vladajuće strukture, gotovo odreda buduće nacionalističke elite. Majice s CHE GUEVAROM bile su mi odbojne koliko i hipijevske isusovke, koliko i šekaste traperice BBB-a. Pa je s lošeg otišlo na još gore.

KRAJEM osamdesetih MALEŠ je napisao: ‘Vani pada komunizam.’ I to je bio razlog za slavlje. Umjesto snijega u si-voj zimi padao je komunizam. Glumci HNK-a otkrivali su Bibliju, redatelji i pisci otkrivali su nacionalnu povijest, svi su iščekivali demokraciju, svi su se veselili Božiću bez komunizma. Samo se neka mlada Talijanka, dok se raspadala talijanska komunistička partija, legendarni PCI, na televiziji u suzama zapitala: Što ćemo sada? Što ćemo sada s idealima naših očeva? Hoćemo li ih samo tako ostaviti iza sebe?

Sjećam se kako me iznerviralo kad je mama negdje na zagorskoj magistrali rekla da u našem sustavu štrajk ne postoji, a tada je već pola zemlje bilo u štrajku. No svijet koji je propadao, njen svijet, bio je i moj svijet. Tokom naših svađa njoj sam predbacivao nemoć sistema da se reformira. Ali bili smo na istoj strani. I tada, i onda kad je rat počeo.

Kod nas je rat stigao kad se na drvenoj vješalici u hodniku pojavio mamin kalašnjikov. Sa svojim položajem iz starog represivnog aparata dobila je damski njemački Walther, elegantnu talijansku Berettu i na kraju maskirnu uniformu i rusku automatsku pušku s redenikom municije. Pravi obiteljski arsenal. U predvečerje smo sjedili na lođi za okruglim metalnim stolom i žmirečki rastavljali i sastavljali pištolje.

Nasmijavao nas je taj kalašnjikov koji je visio tamo između moje traper jakne i se-strinog kaputića ili nečeg sličnog. Ne znam kako ga je donijela kući. Mora da je bilo neobično parkirati auto pred zgradom, a onda sa stražnjeg sjedala uzeti vrećice iz dućana i kalašnjikov, vrećice uzeti u jednu ruku, kalašnjikov u drugu i tako ući u haustor: dobar dan – dobar dan.

Ne znam ni kad je otišao, ali znam da nije dugo bio na vješalici. Godinama kasnije među starom robom našao sam maminu vojnu kapu s hrvatskim grbom, vojnički remen koji se nosi preko gornjeg dijela uniforme i maskirnu majicu. Majicu sam uzeo za trčanje. Vojnički remen držim u svom ormaru. Zadržao sam ga jer mi se činilo da bi mogao poslužiti na planinarenju.

Krleža mi je tih mjeseci postao jako aktualan. U ‘Deset krvavih godina’ kao da su se nalazili svi odgovori. Krleža mrtav, a vidi sve. Devedesetu, devedeset i prvu... i još dalje, vidi rat, vidi CANJUGU koji nam govori da je TUDMAN mrtav time što vraća ime Dinamu, vidi tu čitavu fantazmagoriju: bijele medvjede u VIDOŠEVIĆEVOM podrumu. U malenim crvenim knjižicama sve je bilo zapisano. Čitao sam Krležu, ali doma više nismo bili komunisti. Kućna crvena armija je raspuštena. Valjda zato da ne bismo svi zajedno poludjeli.

Jedna teta postala je predana vjernica; kako je godinu-dvije prije bila predana komunistkinja. Stari partizani pokapali su se s križem, ali bez svećenika, jer nam nisu htjeli doći na sprovod. Oni najgori među nama govorili su nam – ‘govorili smo vam’. Baš tako. I mi smo trebali prešutno potvrđivati to što nam govore: da ne poludimo od onoga, nego od ovoga.

Čitam kako je poludio apotekarski zet u ‘Na rubu pameti’. Kako su se svi oko njega pravili ludi. Pa njega proglasili ludim. Čitav taj agramerski građanski panoptikum: ‘Sandineta i Pipa, Bobby i Roby, Muki i Kuki, Buki i Cuki, Tedy i Medi, Baby i Lady, Tekla i Mimi, Dagmar Varagonska sa starom Aquacurti-Sarvaš-Daljskom’, Hugo Hugo s Otom Otom..., ‘u jednu riječ, elita’, šta ćeš, ironičan je K.

Znam te stupove društva: gospodina generalnog direktora Domaćinskog, predsjednika industrijskog gremija, tvorničara plehnatih škafova, krijumčara, ratnog liferanta, odbornika golf-kluba, ubojicu i uzor-rodoljuba, predsjednika i člana utemeljitelja nekoliko stotina društava; Zvonka Tihomira Pavlasa, siromašnog pjesnika, plaćenog konfidenta i vlasnika huškačkog tabloida ‘Gazeta’; gospodina doktora Atilu plemenitog Rugvaya, suca, čiji je otac Arpad Rugvay ustrijelio dvadeset i sedam izbornika u Banskoj Jarugi pa se sućeva karijera, ‘osobna sreća, takoreći uspon čitave familije temeljio na masovnom umorstvu’.

Čitava promenada Krležinih likova ravno je iz knjiga prošla kroz naš život. Svi ti rvi-

Knjiga onoga koji je napisao sve naše odgovore

ĆI PAŠALIĆI, TODORIĆI, JURLINE, Canjuge, JURE RADIĆI, KUTLE, MUTLE i TUTLE, ŠUŠKI, NORCI, MERČEPI i GLAVAŠI, KORDIĆI, BOBANI, KORADEI, ŽELJKO MAGLOVI i MARINKO BOŽIĆI, DOMAZETI, ROJSOVI, THOMPSONI, VIDOŠEVIĆI, HORVATINČIĆI, BANDIĆI, SANADERI, JANDROKOVIĆI, SLAVKO LOZINE i JOSIPE RIMCI, BUJANCI i BORASI.

Čitava ta nevjerojatna gužva, koja se gura da prođe kroz naš život, cijelim putem od ulaznih vrata prema izlaznima, gazeći jedni drugima po cipelama – izašla je ravno iz krležijanskog nacionalnog purgatorija.

MK forever! K-Circus forever! (zajedno s Krležinim kućnim prijateljem)

Kako ne poludjeti od toga?

Kako da te oni koji te čine ludim ne proglase ludim?

Počinjalo je tatino vrijeme.

Od komercijalista i direktora u socijalističkom poduzeću tata je postao tranzicijski kapitalist, a mama od mlade snage socijalističkog sistema, pristigle ravno iz baze društva – kapitalistova supruga. Ja sam i dalje bio komunist. Nisam mijenjao ime, nisam mijenjao svoju kozmičku partiju.

Novu životnu ulogu mama je prihvatila s jednostavnim riječima: ljudi nisu željeli socijalizam pa nek’ sada imaju ono što žele. Naši politički stavovi tada su bili isti, poklapali su se u gledanju na Tudmana, nacionalističke ratove, demokratski deficit auto-

Kod nas je rat stigao kad se na drvenoj vješalici u hodniku pojavio mamin kalašnjikov. Sa svojim položajem iz starog represivnog aparata dobila je damski njemački Walther, elegantnu talijansku Berettu i na kraju maskirnu uniformu i rusku automatsku pušku

kratskog režima, na povijesni revizionizam. Svoje političke stavove dobio sam od mame. Ali malo me ovo zateklo. Bili smo isti, ali više i ne baš toliko isti.

OK, glavno je bilo ne poludjeti. To kužim. I dalje smo komunisti, samo netko više, netko manje. Ja u svakom slučaju najviše. Mlad i tako to. Sve je OK. Sve ostaje isto. Samo ne smijemo puno okolo govoriti, ne daj bože pisati o tome.

Tata ne smije ni zucnuti pred svojim partnerima da je komunist, mada bi onim stranim partnerima to moglo biti i zabavno. Mami hadezeovci već ionako govore da je komunjera, ona njima jednako uzvraća, odgovarajući da su i oni to još nedavno bili. Meni je dovoljno da budem DRAGAN, ne trebam i više od toga stršati.

Tako nas je tata spasio. Prikrili smo se, prerusili u buržuje i otišli u ilegalu. Kad se promijene historijsko-materijalistički odnosi, vraćamo se natrag. Stotine tisuća komunističkih obitelji izvelo je takvu, ili sličnu, mimikriju. Neki su se maskirali u nacionaliste, u hadezeovce, neki u buržuje i kapitaliste, neki jednostavno u idiote.

Devedesetih su se dečki počeli tetovirati. Smrt u kabanici, s kosom u jednoj ruci i klepsidrom u drugoj, i slične stvari. Nije mi padalo na pamet takvo samosakaćenje. Deset godina kasnije, u vrijeme tim bildinga, autorsanja i seksi kapitalizma, sreo sam kuhara iz Zagreba sa srpom i čekićem iznad srca. E, to je bila opasna tetovaža. Ni ANTHONY KIEDIS ni IGGY POP nisu imali takvu.

BITI komunistom nije više bilo toliko pogibeljno. Niti je toliko slamalo. Osamdesete i devedesete ostale su iza nas. Novi kapitalizam vraćao nas je marksizmu. Studenti su štrajkali protiv komercijalizacije obrazovanja, pariški bo-boi pisali su protiv sve većih nejednakosti u društvu, Žižek bi napunio Evropu svaki put kad bi došao u Zagreb, a u modu se vratio i socijalistički modernizam, MURTIĆ i hoteli iz šezdesetih.

S povijesnim odmakom moglo se odahnuti od pritiska KOBE GROZNOG, MAO CE-TUNGA, POL POTA, čitavog tog niza historijskih komunističkih satrapa, i biti bliži onom idealnom, kozmičkom komunizmu.

Mnogi su mi postavljali pitanje kako to da nikad nisam radio u tatinoj firmi. Pitali su me to tatini šoferi kombija, tatini dečki iz skladišta, vlasnici IT start-apova, vlastita baka. Svima sam odgovarao isto: nisam mogao jer sam komunist. Nije bilo baš lako biti komunist ni u EPH-u, a kamoli u tatinoj firmi. Vlasnici IT start-apova smijali su se tom *fashion statementu*, dečki iz skladišta mislili su da ih provociram, a baka je bjesnila. Tako smo na kraju preživjeli demokraciju, *and even laughed*, kako se kaže.

Čitam sada Krležu, gledam da li vidi dvadeset i prvu, dvadeset i drugu... drži li i dalje sve odgovore.

Mamu dugo nisam zvao ‘mama’. Za dečke bila je ‘stara’. S rođenjem prve kćeri postala je ‘baka’. Tako sam je zvao pred djecom, tako sam je zvao pred obitelji, prijateljima. Tako sam je zvao i pred svojom bakom, spominjući baki – baku. Sestru je to zbunjivalo. Često nije znala na koga mislim. Još više ju je zbunjivalo što sam se tako lako odrekao ‘mame’.

Nije to imalo veze s komunizmom, niti samo s komunizmom. Odvajali smo se i stvarali nove uloge. Požurio sam biti tata, prestati biti mamin sin. Odgovarala mi je ta nova uloga. Uloga sina prestala mi je biti lagodnom. Pazio sam da joj se ne obraćam s ‘mama’ i da je pred drugima ne zovem ‘mama’. Duga je to priča. Ima previše toga u njoj.

Sada je opet mama. Ide mi to uz komunističko autanje. ■

TV RAŠETANJE

Klizanje
na ogledu

PIŠE Boris Rašeta

‘Brozo ga je ovdje stavio i metnuo’, grmi oduševljeni komentator utakmice Hrvatska – Slovačka, a mi se sklanjamo pod stol od srama. Nogomet nije klizanje na ledu, komentator nije Milka Babović, ali zar mora baš tako nisko, tako uličarski, tako otvoreno seksistički?

Duga mračna noć,
HRT, 30. kolovoza,
21:07

Cijelog ljeta s Prisavlja su nas terorizirali jednim VRDOLJAKOVIM šundom, a onda najavili nastavak torture drugim. Krenula je ‘Duga mračna noć’, u ritmu jedna epizoda tjedno. Slijede tri mjeseca patnje! ‘Noć’ je nešto gledljivija od ‘Generala’, nije to baš takvo zlodjelo i mrčenje vrpce, no vrlo je teško reći da se radi o dobroj seriji. Vrdoljak je scenarij napisao još u socijalizmu, ali ga je komisija više puta odbijala jer nije valjao (scenarij, ne Vrdoljak). Kad se popeo na vlast s HDZ-om, iskoristio je priliku i ekranizirao svoj rad, ali ga nije previše prepravljao pa su Nijemci ostali gori zlikovci no što su bili. No našem je junaku to svejedno – bitno je naplatiti tantijeme. Čime Antun Vrdoljak zaslužuje takav status na HRT-u? Tretiraju ga kao JOHNA FORDA, dok puno bolji režiser, KREŠO GOLIK (‘Inspektor Vinko’), ide na Klasik TV-u, a o tome da će neki mladi autor imati šansu poput Vrdoljaka (u socijalizmu je imao 15 filmskih uloga i snimio 11 dugometražnih filmova) ne treba ni sanjati. (Trebalo bi emitirati i neke stvari koje nisu reprizirane, kao što su ‘Olujne tišine’, ‘Fergismajniht’, ‘Sumorna jesen’, ‘Nepokoreni grad’, ‘Bombaški proces’ i sl.). Televizija Zagreb je, u nenarodnom režimu, snimala po 24 drame godišnje. Emitirane su u terminu ponedjeljkom poslije Dnevnika. Kad bi HRT napokon dobio nekog pametnog ravnatelja, taj bi maknuo svu ovu makulaturu, zabranio TV prodaju, ukinuo beskonačno stupidnu najavu filma u informativnim emisijama (svjetski raritet), zabranio prekidanje filmova reklamama (to je učinio RADMAN), a od HRT-a napravio pogon koji će opet ekranizirati domaće pisce i odrađivati javnu funkciju, umjesto da služi kao poligon za bogaćenje nekih drugova i drugarica.

Hrvatska – Rusija,
Nova TV, 1. rujna,
20:00

To je doseg! ROBERT JARNI, umirovljena legenda, zasjenio je *outfitom* cijelu utakmicu Hrvatska – Rusija. Naime, u studiju Nove TV pojavio se u sakou ‘na štrafte’ (ljubičasto-bijele), pa se u studio javio neki gledatelj – STJEPAN CREPULJA se zove – s pitanjem gdje je Jarni kupio sako. ‘E, to sam i ja htio pitati, gdje je kupio sako’, upleo se i voditelj. ‘Ostat će ipak tajna’, procijedio je Jarni. Cijela se internetska galaksija potom angažirala oko sakoa na pruge. ‘Bubimir’, bio je jedan komentar; ‘Srećko Šojić’, bio je drugi, i tako dalje i tomu slično. Porijeklo sakoa ipak nije ostalo tajna. Na raznju javnosti, pod mukama, Jarni je popustio i priznao. ‘Vrlo rado ću reći o kojoj se marki radi. To je Gianfranco Ferre. Kupio sam ga prije par godina u Italiji, u Torinu’, rekao je kasnije novinarima. Ferreova kreacija košta oko 1500 kuna, to je *haute couture*, ne prèt-

à-porter. Ali nije, brate, za sredine koje vole unificiranost, kao što je naša.

Dnevnik, HRT,
2. rujna 19:00

Vijest o smrti MIKISA TEODORAKISA, koju cijeloga dana vrte sve radijske postaje, u HRT-ovu Dnevniku ne nalazi mjesta. Hrvatska nije baš najpogodnije mjesto za do stojan ispraćaj velikana. Grčka je proglasila trodnevnu nacionalnu žalost – ej, tri dana! – a toliko ovdje nismo imali otkako je KARDELJ umro. Umrta je ovih tjedana velika novinarka DARA JANEKOVIĆ, u tišini, bez ‘hvala’, umro je tako prije par godina i najve-

Komentiranje je bilo vrh dna – utakmica Hrvatska – Slovačka (Foto: Slavko Midžor/PIXSELL)

ći hrvatski nakladnik, SLAVKO GOLDSTEIN (ispraćen je bio s neshvatljivom količinom antisemitizma, uz jedva čujno ‘zbogom’), gigant hrvatske kulture STANKO LASIĆ, autor jednog od najdubljih i najvećih književno-teorijskih, pa i filozofskih opusa u europskoj kulturi, netragom je nestao – njegove su knjige hrvatskoj publici danas jednako bliske kao i bugarska književnost. Otišao je tiho, neopaženo i slikar JOSIP VANIŠTA, i nitko od njih nije ispraćen kako dolikuje, a zemlja bez kulture je kao neka stvar na kiši. U Hrvatskoj velik ispraćaj ima samo poneki estradnjak, koji je imao sreću umrijeti na sunčan dan. Ovdje se živi s figom u džepu, a najdublja filozofija koja je potrebna masi je ‘u se, na se i poda se’, odnosno ‘zna se’. Uz to se da lijepo živjeti. Dok smo mi, nema smrti, kad dođe smrt, nema nas; udarimo brigu na veselje. A to je bila i poruka ‘Grka Zorbe’, za čiji je ples Teodorakis skladao besmrtni sir-taki, muziku koja pokazuje kako se čovjek duhom može uzdići iznad svakog poraza.

Dnevnik, Nova TV,
4. rujna, 19:15

Upao si ti, sine, u kašetu brokava – rekli bismo TOMISLAVU TOMAŠEVIĆU. Naslijedio je grad od BANDIĆA, čovjeka koji je stekao veće bogatstvo od ijednog mafijaša u našoj politici i našoj mafiji. Ostavio je ‘vladu’ veću od kineske i ruske (27 resora), dugove, najskuplju i najneefikasniju žičaru na svijetu, ukratko spaljenu zemlju. MISLAV BAGO primio je

čovjeka koji čisti Augijeve staje, koji mu se pojadao kako je znao u što se upušta, ali kako su ga dimenzije zla ipak zatekle. ‘Financije su bile gore od očekivanih. Neke stavke nisu uopće imale uporište u proračunu. Nisu bili realno prikazani troškovi ZET-a koji su veći od planiranih, neke stavke oko upravljanja imovine, kojih je potrošeno dvostruko više od predviđenog. Proračun se planirao nerealan. Bilo je nebitno što piše u proračunu, troškovi su se događali – to nije normalno’, rekao je Tomašević, najavljujući rebalans proračuna idući tjedan. Kakav god rebalans bio, valja ga razumjeti – Bandić je trošio ono što nije imao, a Tomašević mora vraćati ono što je potrošeno. Otkud? Pa mora rezati, i to će trajati gladnu godinu. Nakon smrti seljačkog gradonačelnika

ka uvodi se i građanski odgoj, napokon, mada su prve kritike da je preblag, preoportunistički, preračanovski. ‘Suludo je da sam postao kao premijer koji je naslijedio stare ministre. Sljedeći tjedan imamo tri natječaja. Bit će testiranje, ići će na intervju. Pitat ćemo ih za viziju ureda’, najavio je Tomašević, osvrćući se na obnovu koju bi trebalo voditi iz jednog centra. ‘Obnova bi trebala biti puno lakša, kao što bi trebala olakšati kreditne linije. Država bi preko HBOR-a trebala dati kredite. Zakonom se trebaju riješiti legalizacija i vlasnički odnosi’, rekao je gradonačelnik ostatka ostataka nekoć slavne metropole.

Hrvatska –
Slovačka, Nova TV,
4. rujna, 20:00

‘BROZO ga je ovdje stavio i metnuo’, grmi oduševljeni komentator utakmice Hrvatska – Slovačka, a mi se sklanjamo pod stol od srama. Pa dobro, majku mu staru, zar mora baš tako nisko, tako uličarski, tako otvoreno seksistički? Nogomet nije klizanje na ledu, komentator nije MILKA BABOVIĆ, ali ovo je stvarno bio vrh dna. Nešto kasnije čujemo komentar kako je igrač loše plasirao loptu. ‘Nije je opalio kako treba’, veli nogometaš. ‘Morat ćemo staviti oznaku plus 18’, smije se voditelj. Fakat, ne bi bilo loše.

P. S. Za komentiranje utakmice sa Slovačkom Jarni je obukao svijetloplavi sako i crnu košulju, konzervativno i nerizično. ■

Užitak

(r: Ninja Thyberg)

(2021.)

Uvjerljiv nastup debitantice
Sofie Kappel

PIŠE Damir Radić

Porno uporno

Kao i u ranijem kratkom filmu, autorica se bavi pornografijom i njezinom pozadinom

U ZADNJE vrijeme postao je trend da autori ozbiljnost svojih filmova pokušavaju dokazati dužinom rada na njima. Uvijek je tu riječ o godinama istraživanja, pomnom odabiru učesnika i tome slično, a kao rezultat obično dobijemo osrednja djela iz kojih baš i nije najjasnije zašto su zahtijevala toliko vremena i truda. Tako i švedska sineastica NINJA THYBERG svoj dugometražni prvi-jenac 'Užitak', koji je pobijedio na ovogodišnjem Motovunu te smo ga početkom rujna imali priliku vidjeti u Laubi u sklopu programa 'Motovun u Zagrebu', promovira pričom o šest godina istraživanja američke pornoscene i biranju glavne glumice između čak tri i pol tisuće kandidatkinja (samo da bi se to odradilo trebalo je valjda pet godina). Osim toga, rađajući na filmu, autorica je i sama doživjela silnu promjenu te, prema riječima glavne motovunske selektorice MILENE ZAJOVIĆ koja je održala uvodnu riječ u Laubi, od antipornografske aktivistkinje postala redateljica takozvanih feminističkih pornića.

'Užitak' je nastavak autoričnih preokupacija iz njezina istoimenog kratkog filma snimljenog 2013. i prikazanog u Cannesu (i dugometražni izdanak trebao je biti prikazan na vodećem svjetskom festivalu, ali to je njegovo izdanje otkazano zbog pandemije pa je premijera bila na također prestižnom Sundanceu), dakle bavi se pornografijom i njezinom pozadinom, a ponavlja se, kao bitan, i motiv dvostruke analne penetracije. U središtu zbivanja je mlada Šveđanka 'umjetničkog imena' Bella Cherry (SOFIA KAPPEL), koja dolazi u Ameriku s nakanom da postane pornozvijezda. To joj baš i ne polazi za rukom, ponajprije jer ima stano-vitih problema sa snimanjem ekstremnih scena koje donose najveću popularnost, no ambicija je i dalje drži pa se probija do prestižnog glumačkog agenta Spieglera (MARK SPIEGLER glumi samog sebe) i naposljetku dobiva angažman uz trenutno najprestižniju Spieglerovu djevojku, Avu (EVELYN CLAIRE). No put do tog uspjeha toliko je

moralno upitan (izdaja najbolje prijateljice, inače kolegice iz branše), a utjeloviteljica uspjeha, Ava, toliko blazirana da Belli na kraju sve prisjedne.

Ninja Thyberg prikazuje obje strane pornoindustrije, i onu bolju (ništa se ne radi bez potpisanog i snimljenog pristanka, kolegijalnost i profesionalizam znaju biti na visokom nivou) i onu lošiju (beskrupuloznost, zavist, psihološka reduciranost, mehaničnost izvedbe), pri čemu su ključne dvije scene nasilnog seksa – u pozadini one koju režira žena stoji humana i visokoprofesionalna ekipa, u pozadini one koju režira muškarac naslućuje se poluamaterizam, a prividno razumijevanje za glumicu zapravo je neka vrsta emocionalne i profesionalne ucjene, dok je sama radnja na rubu silovanja. Tako se iza onog što bi trebao biti objektivna pogled na fenomen pornografije krije feministička pristranost, no to nije glavni problem filma. On leži u manjku psihologije i stila (potonje se pokušava doseći uporabom dramatične sakralne glazbe), i višku predobro znanih dramaturških mehanizama (osim spomenu-tog prijateljstva koje se žrtvuje radi ostvarivanja uspjeha, tu su i perpetuiranje nasilja od strane žrtve te nagao i otvoren kraj koji kombinira doslovnost i simboličnost), što sve zajedno proizvodi osjećaj dosade, dok su glavni plusovi uvjerljiv (i hrabar) nastup (simpatične) debitantice Kappel u, nažalost, previše skućenoj ulozi, te relativna eksplicitnost u seksualnim prikazima, 'kao što je i red' kad se tematizira pornografija. Film će biti provokativan uglavnom onima koji imaju skromno recepcijsko iskustvo s temom obrade, a zasigurno će malo koga iz temelja potresti kao recimo jedan film istinski provokativne psihoseksualne tematike, i to s ovih prostora – 'Klip' MAJE MILOŠ. Naspram tog ostvarenja, 'Užitak' i nije neka poslastica. ■

'Arhitektura.

Skulptura. Sjećanje.

Umjetnost spome-

nika Jugoslavije

1945. – 1991.'

Galerija Miroslav Kraljević u Zagrebu,
26. kolovoza – 17. rujna

PIŠE Jelena Pašić

Fokus je na 'visokoj
arhitektonskoj i umjetničkoj
vrijednosti' spomenika

Simboli slobode

Izložba propušta u odabranim spomenicima prepoznati aktivna mjesta

T RI su stranca – Belgijanac JAN KEMPENAERS, Francuz JO-NATHAN JIMENEZ i Amerikanac DONALD NIEBYL – bila potrebna da riječ 'spomenik' uđe u globalni optičaj. Njihove su fotoknjige, Kempenaersov 'Spomenik' (2010.), Jimenezov 'Spomeniks' (2018.) i Niebylov 'Spomenik Monument Database' (2018.), inaugurirale tu riječ za internacionalno čitateljstvo, zajedno s mitologemima o antifašističkim spomenicima podignutima nakon Drugog svjetskog rata na području Jugoslavije. U fotografijama koje sugeriraju kako monumentalnost njihovih formi tako i prikrivenu draž danas mahom oronulih i oštećenih volumena, koncept 'ruin porna' zadobio je svoju suvremenu iteraciju. 'Misteriozni objekti (...) melankolične ljepote', 'nalik napuštenim svemirskim brodovima', kako se opisuje sadržaj tih fotografija, postali su nova otkrića pasioniranih foto-(avan)turista u potrazi za nepoznatim destinacijama, dok su apstraktne forme spomenika dale energičan odgovor na nostalgичnu fascinaciju retro-futurizmom. I dok su Jimenez i, u većoj mjeri, Niebyl ipak pružili nešto više informacija o zabilježenim spomenicima, Kempenaers svoje fotografije upotpunjuje samo dodijeljenom brojkom i lokacijom, pa je tako DŽAMONJIN 'Spomenik revolucije naroda Moslavine', podignut 1967. u Podgariću, na mjestu gdje je pokopano preko 900 partizana sa šireg moslavačkog područja, postao 'Spomenik #1'. Velika MoMA-ina izložba o arhitekturi u Jugoslaviji, otvorena u ljeto 2018., koincidirala je tako sa *Zeitgeistom* koji je jugoslavenske spomenike – od kojih je nekoliko predstavljeno i na njujorškoj izložbi – već 'preveo' za 'instagram publiku', lišio njihova vlastita simboličkog 'tereta', i to nakon što su mnogi od njih stradali u naletima revizionističkog bjesnila. Iako je nastavio niz istraživačko-izložbenih projekata realiziranih u protekloj dekadi u regiji i šire, njujorški izložbeni pothvat dolazi u trenutku kada je na internacionalnoj razini nužno na adekvatan način podignuti razinu diskursa o jugoslavenskim spomenicima i (post)socijalizmu, onkraj egzotičnih vizura na jugoistočnu Europu kao 'europski Orijent'.

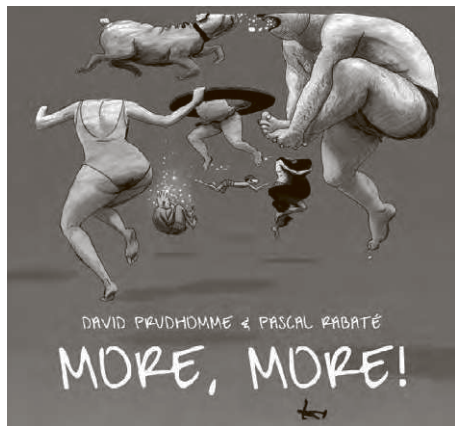
Izložba 'Arhitektura. Skulptura. Sjećanje. Umjetnost spomenika Jugoslavije 1945. – 1991.', otvorena u Galeriji Miroslav Kraljević u Zagrebu nakon što je prikazana u ljubljanskoj Galeriji Dessa i novigradskom Muzeju-Museo Lapidarium, preuzima očito prijeko potreban zadatak mapiranja i izrade repozitorija o spomenicima NOB-u. Izložba obuhvaća seriju plakata s fotografijama, kataloškim jedinicama i pratećim tekstovima o nastanku i povijesti tridesetak spomenika koje je kustoski tim (BOŠTJAN BUGARIĆ, KRISTINA DEŠMAN, MAJA IVANIČ, ŠPELA KUHAR, EVA MAVSAR, ŠPELA NARDONI KOVAČ i DAMJANA ZAVIRŠEK HUDNIK) odabrao 'na temelju visoke arhitektonske i umjetničke vrijednosti', kako stoji u uvodnom tekstu, a taj je sadržaj predstavljen i na online platformi Architectuul. Video-film 'Dostojanstvo sjećanja' ANE JOVANOVIĆ, PREDRAGA NE-DOVIĆA i ALEKSANDRE ĐORĐEVIĆ, suprotstavljajući arhivske materijale s isječcima iz recentnog muzičkog te reklamnog spota snimljenog na ovim lokacijama, ukazuje na diskrepanciju u nekadašnjoj i današnjoj percepciji i recepciji mjesta sjećanja.

I tu, međutim, izložba upada u vlastitu zamku: u rascjepu između povijesno-umjetničke valorizacije i revizionističkih ideoloških konstrukcija koje se (katkad i doslovno) obijaju o njihovu površinu, između komemoracije i trivijalizacije, nekad potentne simboličke spomeničkih formi i danas latentne uloge pejzažne scenografije, između sjećanja i zaborava, konstrukcije i destrukcije, prošlosti i sadašnjosti, izložba propušta u ovim lokacijama prepoznati aktivna mjesta i prostore budućnosti. Mogući putokaz za to nazire se u prezentiranom kratkom filmu 'Sjećanje: Drežnica' MATIJE KRALJA, koji prati tragove sjećanja iz vremena NOB-a na području gdje dr. sc. SANJA HORVATINČIĆ posljednjih godina provodi međunarodno istraživanje drežničkog kraja, spomenika i memorijalne baštine, bilježeći pritom i osobna svjedočanstava. Ironično, upravo se ovaj kraj, nekada logistički punkt NOB-a, posljednjih godina našao na migrant-skoj ruti, pa su spomenici podignuti prije više desetljeća kao simboli slobode i otpora fašizmu postali tihim svjedocima suvremenih oblika obespravljanja. ■

PREPORUKE: STRIP

David Prudhomme
& Pascal Rabate:
More, more!(s francuskog preveo Valent Pavlić,
Sputnik, Zagreb, 2021.)

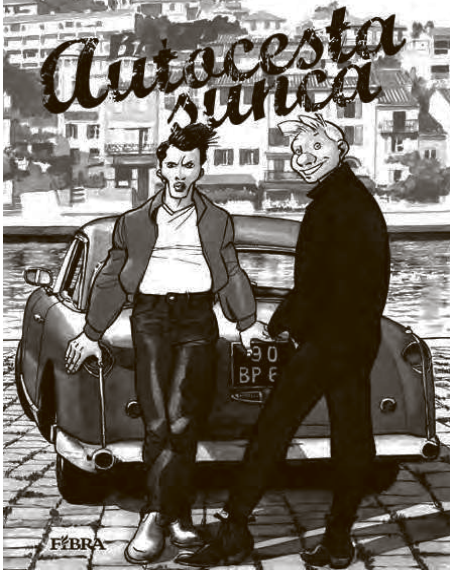
Ako smo vam u špici turističke sezone preporučili naizglednu razbibrigu masovno popularnih stripova sveprisutnog talijanskog nakladnika Sergio Bonelli Editore (ipak protkanu otvorenim lijevo-političkim svjetonazorom, koji je nerijetko i najprikladnije uklapati u prijemčive pripovjedne strukture), sada kada je nepovratno nastupilo bablje ljeto vrijeme je za nagli zaokret. Zato posegnimo za nedavno prevedenim stripom 'More, more!' francuskog scenariističko-crtačkog dvojca PRUDHOMMEA i RABATEA, od ranije poznatog domaćim čitateljima, iza čijeg se optimističnog naslovnog pokliča krije vrlo duhovita, no i promišljeno opora priča o tome kako se francuske obitelji različitih dobnih i socijalnih skupina trude provesti tvrdo izborene godišnje odmore. Pripovijedanje je lako provedeno kroz niz virtuoznih vinjeta koje nisu oblikovane ni oko kakvih središnjih likova, već oko putovanja od neimenovanog grada do velike pješčane plaže, bivanja ondje i u obližnjem primorskom gradiću te smiraja dana i odlaska kući. Kolektivni lik je narod što se sjatio na more, more, a (ne)mogućnost uživanja u morskim blagodatima je globalna metafora za čvrsto postavljene klasne razlike,

koje se mogu ignorirati kada se predvidljivo nižu na novinskim naslovnicama, ali ne i kada umjetnost, sebi svojstvenim sredstvima, uvjerljivo izrazi njihovu itekakvu stvarnost. K tome, Prudhomme je svojim izvršnim scenarijem postavio Rabateu temelje za zaista maestralno predstavljanje njegove vještine raznovrsnog iscrtavanja ljudskih tijela, koja grafički besprijekorno nosi čitav strip. Topla preporuka.

Baru:
Autocesta sunca(s francuskog prevela Mihaela-Marija
Perković, Naklada Fibra, Zagreb, 2008.)

TOČNO dvadeset godina prije originalne objave 'Mora, mora!' 2015., Grand Prix centralnog europskog strip-festivala u francuskom Angoulêmeu primio je HERVÉ BARULÉ, poznatiji po nadimku BARU, za svoju 'Autocestu sunca', jedan od najboljih i najznačajnijih stripova devedesetih te djelo koje je francusko-belgijskom stripu nakon mnogo vremena ponovno otvorilo vrata političke re-

levantnosti. Hrvatski je prijevod Fibra objavila 2008., u doba kada su današnji klasici, koji su preporučili europski i svjetski strip osamdesetih i devedesetih godina, tek tražili put do našeg jezika i kulture, u međuvremenu bitno utječući na shvaćanje medija stripa i u ovom podneblju. Veza između 'Mora, mora!' i 'Autoceste sunca' postoji utoliko što oba stripa pripovijedaju o putovanju do mora te koriste pikarsku narativnu strukturu da bi kritički ocrtali širok raspon klasno i rasno duboko podijeljenog francuskog društva, nekada i sada. No sličnosti tu staju, jer dok je 'More, more!' principijelno satirična komedija, 'Autocesta sunca' je istodobno krimi-triler i *bildungsroman*, putovanje koje dvojicu vrlo različitih, no podjednako nezrelih momaka, fetivog 17-godišnjeg Francuza Alexandra i 22-godišnjeg Karima, porijeklom Marokanca, prvi put u životu istinski suočava s preprekama što im, kao članovima deprivilegiranih društvenih skupina, stoje na putu do bilo kakvog samostvarenja, ali i stjecanja samopoštovanja. Porred toga što je svoje junake kontekstualizirao na način kakav u francusko-belgijskom stripu prije nije bio preprisutan, Baru mu je unaprijedio formu učeći izravno iz japanskih mangi, jer je prvo, opsežnije izdanje 'Autoceste sunca' objavila Kodansha, da bi strip bio naknadno prilagođen europskom tržištu. Tako je nastala izvanredna sinteza koja je dio puta francusko-belgijskog stripa odredila sve do danas.

Alfonso Font:
Zarobljenik zvijezda(sa španjolskog prevela Ana Stanić,
Libellus, Zagreb, 2009.)

ZA kraj se spuštamo do Španjolske da bismo ukratko podsjetili na distopijski znanstveno-fantastični klasik poznat još u Jugoslaviji osamdesetih: 'Zarobljenika zvijezda' velikog ALFONSA FONTA, izvorno serijaliziranog u sarajevskom magazinu 'Strip-art'. Taj naslov samo naoko nije povezan s prve dvije strip-preporuke, no za razliku od prolaznog ljeta, postavlja pitanje kako, pa i zašto, preživjeti vječno, kakvo bi zbog klimatskih promjena za naših života lako moglo slijediti. Na tragu marksističkog usmjerenja prve trojice autora, i Font se pita, zapravo prilično prije njih, tko će uopće imati polazišne pozicije za preživljavanje i ako neće, može li ih steći te naravno – kako. I pitanja i odgovori uobličeni su u neodoljivu strip-epiku à la 'Blade Runner', 'stari' i 'novi'. Ako još niste – otkrijte ih!

■ Bojan Krištofić

Redatelj u povodu nagrade za najbolju seriju
na festivalu u LilleuDALIBOR MATANIĆ 'Područje
bez signala' nije nostalgичni
akt prema 1980-ima'Područje bez signala' / The Last Socialist
Artefact' dobilo je nedavno na francuskom festivalu Series Mania u Lilleu nagradu za najbolju seriju. Kako ste reagirali na tu vijest?

Sam ulazak ondje za nas je bio velika stvar. Serija je atipična naspram onoga što se danas nudi u TV produkciji, poetičnija je, bavi se ljudima i ljudskim karakterima, dok su dramaturgija i koncept jako moderni. S druge strane, jako mi je drago da im se sviđela tema i da su se s njom mogli povezati: propala radnička klasa, propast industrije, negiranje vrijednosti radničke borbe. Kasnije su mi i sami Francuzi rekli da su i u njihovom okruženju te teme zanimljive, aktualne i razumljive.

Scenarij serije, nastao prema istoimenom
romanu Roberta Perišića, autorstvo je čak
troje scenarista: Hane Jušić, Milana F. Živkovića i Jelene Paljan. Zašto?

MILAN F. ŽIVKOVIĆ radio je sa mnom na 'Kinu Lika', on dobro komunicira s piscima i dobar je u poznavanju političkog svijeta, a HANA i JELENA su visne filmašice. Nije im bio lagan zadatak, knjiga je jako kompleksna i kad dođe do adaptacije, svatko ima svoju viziju. Najveći zadatak je bio kako iz sjajnog i slojevitog PERIŠIĆEVOG romana napraviti novo umjetničko djelo. Na kraju su se njih troje kao scenaristi koncentrirali na likove, tako da svaka od šest epizoda predstavlja priču jednog lika. Tim je ponosan i na činjenicu da u seriji glume neka od najboljih glumačkih imena regije: KREŠO MIKIĆ, RENE BITORAJAC, JOVANA STOJILJKOVIĆ, TIHANA LAZOVIĆ, IZUDIN BAJROVIĆ, GORAN BOGDAN, SLAVKO ŠTIMAC i drugi.

S iznimno uspješnom serijom 'Novine'
ušli ste u teme tranzicije u postsocijalističkim
društvima, a roman 'Područje bez signala'
još kompleksnije otvara pitanja privatizacije i
radničkih prava u regiji. U čemu je razlika između ta dva projekta?

KVADRAT

JEAN-PAUL BELMONDO – Bébel za prijatelje i francusku publiku koja ga je obožavala – umro je u 89. godini. Igrao je u više od 90 filmova, dobio Zlatnu palmu i Zlatnog lava za životno djelo, a u povijest kinematografije upisuje se prvenstveno kao ikona novog vala: uloga u GODARDOVOM 'Do posljednjeg daha', koja ga je 1960. proslavila, ostaje najpoznatija.

■ B. P.

Foto: Wikimedia

Foto: Kristina Štedul
Fabac/PIXSELL

Ono čime 'Novine' barataju u *real timeu*, to 'Područje' razmatra u stalnoj izmjeni prošlosti i sadašnjosti, analizira te kodove u transformaciji, jasnije se određuje prema konceptu rada. Ono što je jako bitno naglasiti jest da ova serija nije nostalgичni akt prema 1980-ima, to smo namjerno izbjegavali da bismo se izborili za što je više moguće nade u njoj, jer je danas nevjerovatno puno prepreka za radničku klasu. U toj nekoj korupcijsko-destruktivnoj atmosferi koja se nadvija nad društvom ove su serije slične, kod 'Područja' je specifično to klizanje između dvije vremenske odrednice.

Najavljeno je kako će hrvatski gledatelji
seriju moći pogledati na programu HRT-a.
Postoje li konkretniji planovi za termin i
datume prikazivanja?

Krajem godine je termin za prikazivanje na HRT-u, no ne znamo točno kada. U to doba godine ljudi su više uz televizore, a do tada slijede još neki festivali. Serija će imati prilično živahan život prije prikazivanja. Odmah po proglašenju nagrade uslijedili su pozivi velikih svjetskih distributera. Također, želja mi je da se u čast povratka ljudi u kinodvorane u Hrvatskoj napravi i kinopremijera.

■ Antonela Marušić

Ne budi samo Srbin...

NOVO!

BUDI
e-SRBIN!

Ponuda vrijedi od 13. rujna do 26. septembra.

www.e-srbin.hr